

Tartalom

Bevezetés	3
Főbb megállapítások.....	4
1. JÖVEDELMI HELYZET	6
1.1. Makrogazdasági környezet és a jövedelem	6
1.2. Jövedelemszerkezet.....	6
1.3. Jövedelmi tizedek szerinti jövedelemkülönbségek	7
1.4. Háztartástípusok szerinti jövedelemkülönbségek	8
1.5. Korcsoportok szerinti jövedelemkülönbségek	9
1.6. A legmagasabb iskolai végzettség és a gazdasági aktivitás szerinti jövedelemkülönbségek.....	9
1.7. Régiók és településtípus szerinti jövedelemkülönbségek	10
1.8. A háztartások szubjektív jövedelemelvárásai	11
1.9. Jövedelmi egyenlőtlenségek.....	12
2. SZEGÉNYSÉG, TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS	16
2.1. A szegénység mérése.....	16
2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés.....	16
2.2.1. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés nemek és korcsoportok szerint	18
2.2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a legmagasabb iskolai végzettség és gazdasági aktivitás szerint.....	19
2.2.4. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a lakóhely főbb jellemzői szerint.....	20
2.2.5. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a roma népesség körében.....	21
2.3. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés három dimenziója.....	22
2.3.1. Relatív jövedelmi szegénység.....	22
2.3.2. Súlyos anyagi depriváció (nélkülözés).....	25
2.3.3. Nagyon alacsony munkaintenzitás	25
2.4. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés az Európai Unióban.....	27
3. A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA	30
3.1. A háztartások fogyasztási kiadásai, nagysága és szerkezete.....	30
3.1.1. A fogyasztás nagyságának és belső szerkezetének időbeni alakulása	30
3.1.2. A háztartások fogyasztási kiadásai	32
3.1.3. A háztartások fogyasztása a különböző társadalmi csoportokban	35
3.1.4. A háztartások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága	39
3.2. A háztartások fogyasztási kiadásai, a COICOP és a teljes kiadás.....	40
3.2.1. A lakhatással kapcsolatos kiadások	40
4. A HÁZTARTÁSOK ENERGIAFELHASZNÁLÁSA.....	44
4.1. Az energiafogyasztás szerkezete	44
4.2. A fűtési módok változása a háztartásokban	45
4.3. Az energiahordozók végfelhasználási céljai	47
5. SZUBJEKTÍV JÓLLÉT	49
5.1. Az étellel való elégedettség.....	49
5.2. Bizalom	51
5.3. Az étellel való elégedettség és az emberekbe vetett bizalom kapcsolata	52
5.4. Biztonságérzet közterületen.....	53
Fogalomtár	54

Táblázatok

Elérhetőségek

Bevezetés

Kiadványunk célja, hogy átfogó képet nyújtson a magyarországi háztartások életszínvonaláról és életkörülményeiről a KSH 2017. évi *háztartási költségvetési és életkörülmények adatfelvétele* (HKÉF) alapján, amelynek végrehajtására 2017. március 1. és május 10-e között került sor. A sikeres kikérdezések száma a fogyasztás esetében 7485, a jövedelemre vonatkozóan 8142 háztartás volt. Az adatok egyrészt részletes információkat szolgáltatnak a háztartások kiadásairól, illetve fogyasztási jellemzőiről, másrészt alapját képezik az Európai Unió harmonizált jövedelemre és életkörülményekre vonatkozó statisztikáinak (EU-SILC) is.

A kiadvány elemzései a felvétel célkitűzéseivel összhangban három fő területre összpontosítanak. Az első fejezetben a főbb jövedelemtípusokat, illetve a jövedelem eloszlásának változását, valamint a különböző társadalmi csoportok jövedelmi helyzetét mutatjuk be. A második fejezet tárgya a szegénység és a társadalmi kirekesztődés. Az Európai Unió tagországáiban alkalmazott különböző szegénységi mutatók alapján azt vizsgáljuk, hogy miként változott a lelegelesettebbek helyzete Magyarországon. Bemutatjuk a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés indikátorát, ami az EU 2020 stratégia keretében a szegénység elleni küzdelemre vonatkozóan megfogalmazott célok monitorozásának legfontosabb mérőszáma. A harmadik fejezetben a háztartások kiadásából kiindulva vizsgáljuk a fogyasztás színvonalának és szerkezetének változását, továbbá azt, hogy miként alakultak a különböző jövedelmi helyzetű csoportok, illetve az egyéb társadalmi kategóriák fogyasztási jellemzői.

A három fő téma mellett két további fejezet kapott helyet a kiadványban, amik a háztartások életkörülményeinek egy-egy különös aspektusát vizsgálják. A negyedik fejezetben a HKÉF egyik almintáján lekérdezett 2015-16-os energiafelvételnél a háztartások energiafogyasztására vonatkozó legfontosabb eredményeit mutatjuk be. A záró fejezet pedig a 16 éves vagy annál idősebb lakosság körében felvett adatok alapján az életkörülmények szubjektív megítélésének indikátoraival foglalkozik.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően a jövedelmi és fogyasztási adatok a felvételt megelőző év egészére (2016), a szubjektív jóllétre vonatkozó adatok a felvétel időpontjára (2017 tavasza) vonatkoznak. Kiadványunkban következetesen azt az évet említjük, amelyre az adott adat vonatkozik. Ez eltér az Eurostat adatközlési gyakorlatától, mivel az Eurostat mindig a felvétel évét tünteti fel, és nem a vonatkozási időszakot.

Kiadványunkban a 2017-es adatfelvétel előzetes adatait közöljük, az adatok az Eurostat validálását követően válnak véglegesé.

Főbb megállapítások

Jövedelmi helyzet

2016-ban a háztartások jövedelmi helyzete javult, mind színvonala, mind szerkezete pozitív irányban változott. Az egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelem 1 millió 504 ezer forintot tett ki, 4,4%-kal többet a 2015. évinél. A teljes népességre számított egy főre jutó éves nettó jövedelem átlagosan 1 millió 199 ezer forint volt, ami 4,2%-os nominális növekedés. 2016-ban a fogyasztói árak 0,4%-os emelkedése mellett a reáljövedelem 3,8%-kal nőtt. 2016-ban tovább folytatódott a jövedelmek szerkezetének javulása, a munkajövedelmek részaránya az előző évihez képest 69,0%-ról 70,1%-ra nőtt, míg a társadalmi jövedelmeké 29,0%-ról 28,3%-ra csökkent.

2016-ban az egy főre jutó bruttó munkajövedelem a 2015. évihez képest 6,0%-kal, 1 millió 54 ezer forintra nőtt, az egy főre jutó éves társadalmi jövedelmek pedig átlagosan 426 ezer forintot tettek ki, 1,9%-kal többet, mint előző évben.

Szegénység, társadalmi kirekesztődés

Magyarországon 2016-ban folytatódott a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség számának és arányának csökkenése. 2016-ban 76 ezer fős mérséklődés mellett összesen 2 millió 465 ezer embert érintett a szegénység legalább egy dimenziója, ami a teljes lakosság 25,6%-át jelentette. Az elmúlt években folyamatosan csökkent azoknak a száma, akik több dimenzióban is a veszélyeztetettek közé tartoznak. 2016-ban 175 ezer fővel lettek kevesebben azok, akik két, és 71 ezer fővel azok, akik mindhárom szegénységi típusban érintettek voltak. A legnehezebb helyzetben lévők – akik mindhárom dimenzióban érintettek – száma 114 ezer fő volt, arányuk 1,2%-ot tett ki.

2016-ban a teljes népesség 13,4%-a, 1 millió 293 ezer ember élt a szegénységi küszöb alatti jövedelemből, 105 ezerrel kevesebben, mint 2015-ben. A szegénységi küszöb 2016-ban egy egy fős háztartásra vonatkozóan 77 680 forint volt, 5,1%-kal magasabb egy évvel korábbinál. A korcsoportokat tekintve legnagyobb javulás a 18 év alatti korosztály helyzetében következett be, körükben a jövedelmi szegények aránya 5,1 százalékponttal csökkent. A gyermekes háztartások körében 3,5 százalékponttal mérséklődött a szegénységi küszöb alatt élők aránya.

2016-ban folytatódott a depriváltak arányának csökkenése. 2016-ban a teljes népesség 14,5%-a (1 millió 400 ezer fő) volt súlyosan deprivált, ez 1,7 százalékponttal kevesebb az egy évvel korábbi aránynál. A legnagyobb javulás a váratlan kiadások fedezésére vonatkozóan történt: míg 2015-ben a háztartások 50,7%-a nem tudott finanszírozni egy váratlan kiadást, addig 2016-ban a háztartások már csak kevesebb mint egyharmada (31,4%) küzdött ezzel a problémával.

Csökkent a munkaszegénységben élők aránya: 2016-ban a teljes népesség 4,9%-a (468 ezer fő) tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak csoportjába, ami 1,2 százalékpontos mérséklődés 2015-höz viszonyítva.

A háztartások fogyasztása

2016-ban a háztartások 1 millió 22 ezer forintos egy főre jutó éves, átlagos fogyasztási kiadása 4,4, az árak 0,4%-os változásának hatását is figyelembe véve 4,0%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A háztartások három legnagyobb kiadási tétele közül élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 246,5 ezer, lakásfenntartásra és háztartási energiára 215,7 ezer, közlekedésre és szállításra éves szinten fejenként átlagosan 117,5 ezer forintot fordítottak. Az év során a lakosság minden kiadási főcsoportban növelte fogyasztását.

A megélhetéssel kapcsolatos költségek – az élelmiszerekre, a lakásfenntartásra és a közlekedésre fordított kiadások – összes fogyasztási kiadásból mért aránya tovább csökkent, 2016-ban a kiadások

56,7%-át tették ki, ami 3,7 százalékponttal alacsonyabb a vizsgált időszak alatt mért 2012. évi, negatív csúcsnál (60,4%), hatására nőtt a háztartások szabadon felhasználható jövedelme.

A legmarkánsabban a jövedelmi helyzettel függ össze a fogyasztás: minél magasabb egy háztartás jövedelme, annál többet költ. 2016-ban a legfelső jövedelmi ötödben élők 3,6-szer annyit adtak ki egyéni fogyasztásukra, mint a legalsó ötödbe tartozók. A legszegényebbek kiadásai az országos átlag kevesebb mint felét (47,8%-át), a legfelső ötödben élőké annak 1,7-szeresét tették ki.

A háztartások energiafelhasználása

Az energiakiadásokat és a háztartások energiafogyasztásának alakulását több tényező befolyásolja, amelyek közül a hazai folyamatokra a leginkább az energiapolitikai intézkedések, a lakásépítések, illetve a lakáskorszerűsítések hatottak. Az elmúlt hat évben a fogyasztási szerkezetben jelentős változások történtek: mind az elektromos energia, mind a vezetékes gáz részaránya csökkent a háztartásienergia-kiadásokban (előbbié 33,5, utóbbié 35,1%-ra, így 2016-ban legnagyobb hányadban már a vezetékes gázra költöttek a háztartások), ugyanakkor a szilárd tüzelőanyag részaránya közel 20%-ra nőtt, amivel ez a harmadik leggyakoribb tételnek számít az energiakiadásokban. A folyékony tüzelőanyagok használata hazánkban nem elterjedt, a háztartásienergia-kiadásokon belül a 0,01%-ot is alig érik el.

A háztartásokban fűtéséhez használt energiahordozók fajtáit alapvetően a lakás kommunális ellátottsága – pl. vezetékes gázzal való ellátottság vagy távhőre való csatlakozottság – határozza meg. A magyar háztartások fűtési módozataiban 2010 óta a legszembetűnőbb változás a gázfűtéssel rendelkező háztartások arányának visszaszorulása volt.

Régiók szerint a fűtési energiahordozók megoszlása jellegzetes különbségeket mutat. Míg Budapesten a nem távfűtéses háztartások 84,4%-a gázzal fűt, további 6,9% pedig a gáz mellé villanyt vagy egyéb – nem szilárd tüzelő – energiahordozót használ, addig a többi régióban a csak gázfűtéses háztartások aránya nem éri el a 45%-ot. A vidéki régiókban a háztartások több mint negyede szilárd tüzelőanyagokkal biztosítja a fűtést.

Szubjektív jóllét

A szubjektív jóllét vizsgálata arról szolgáltat információkat, hogy az emberek miként élik meg mindennapjaikat és hogyan érzik magukat. Az étellel való elégedettség átlagértéke 2017-ben – egy 0-tól 10-ig terjedő skálán – a 16 éves és annál idősebb lakosságra 6,09 pont volt, gyakorlatilag megegyezik a korábbi évek adataival (2013: 6,11; 2015: 6,10; 2016: 6,10). Az étellel való elégedettség az életkor előrehaladtával fokozatosan csökken, a 16–24 évesek körében a legmagasabb (6,75), és 75 évesek és annál idősebbek körében a legalacsonyabb (5,29) az átlagérték.

Az iskolai végzettség meghatározóan befolyásolja az egyén szubjektív jóllétét, étellel való elégedettségét, az emberekbe vetett bizalmát. Minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál nagyobb bizalommal fordul az embertársai felé. A korábbi évektől eltérően az emberekbe vetett bizalom tekintetében is kirajzolódik egy életkori lejtő: a 16–24 évesek átlagosan 5,44 pontra értékelték bizalmukat, ezzel szemben a 75 évesek és annál idősebbek csupán 4,78-ra.

A közterületen való biztonságérzet az elmúlt években folyamatosan javult hazánkban. A községben élők 82,6, a budapestiek 79,6%-a nyilatkozott úgy, hogy egyedül, sötétedés után is biztonságban érzi magát lakókörnyezetében.

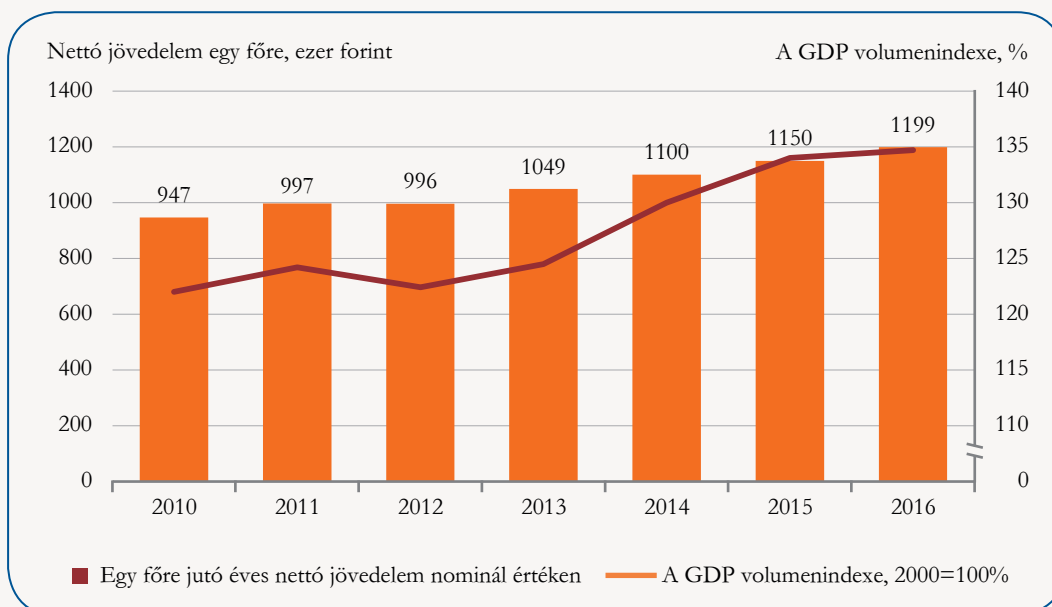
1. JÖVEDELMI HELYZET

1.1. Makrogazdasági környezet és a jövedelem

A magyar gazdaság 2013-ban állt növekedési pályára. A teljesítmény emelkedése folytatódott 2016-ban is, a GDP éves növekedése 2,2%-os volt. A fogyasztói árak 2016-ban átlagosan 0,4%-kal emelkedtek. Tovább bővült a foglalkoztatottság, mérséklődött a munkanélküliség az előző évihez képest. A foglalkoztatottak száma 4 millió 352 ezer fő volt, 141 ezerrel több, mint 2015-ben, miközben a munkanélküliségi ráta 1,7 százalékpontos csökkenés mellett 5,1%-ot tett ki.

1.1. ábra

A GDP és az egy főre jutó éves nettó jövedelem alakulása

A kedvező makrogazdasági környezet tovább javította a háztartások jövedelmi helyzetét 2016 folyamán. **Az egy főre jutó¹ éves átlagos bruttó jövedelem 2016-ban 1 millió 504 ezer forintot tett ki, 4,4%-kal magasabbat a 2015. évinél. Az egy főre jutó éves nettó jövedelem átlagosan 1 millió 199 ezer forint volt, ami 4,2%-os nominális növekedést jelentett.** Az egy főre jutó jövedelmek növekedése két tényező együttes hatásának eredménye, egyrészt emelkedtek a bérek, juttatások, másrészt nőtt a dolgozók száma. **2016-ban a reáljövedelem 3,8%-kal haladta meg a tavalyit.**

1.2. Jövedelemszerkezet

A háztartások jövedelme három fő jövedelemtípusból tevődik össze: munkajövedelemből, társadalmi jövedelmekből és egyéb jövedelmekből. Minél magasabb a munkajövedelem aránya, annál kedvezőbb a jövedelemszerkezet. 2010 óta az összjövedelemből átlagosan 65,3%-ról 70,1%-ra nőtt a munkajövedelmek részaránya.

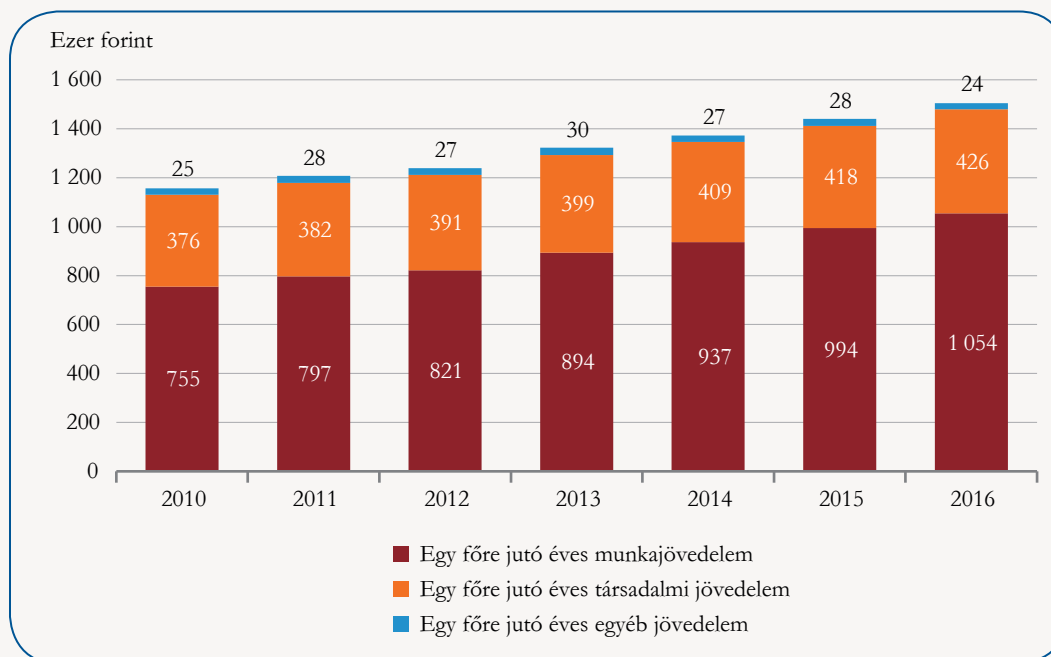
2016-ban az egy főre jutó bruttó munkajövedelem 6,0%-kal növekedett 2015-höz képest, és 1 millió 54 ezer forintot tett ki. A munkajövedelem 89,5%-át a munkaviszonyból származó jövedelem alkotta, aminek egy főre vetített éves összege (7,1%-os növekedés mellett) 943 ezer forintot tett ki. A munkajövedelmeknek csupán 10,5%-a származott vállalkozásból, egy főre vetített összege 110 ezer forint volt. A társadalmi jövedelmek az összjövedelem 28,3%-át alkották. Országos szinten a társadalmi

¹ Kiadványunkban következetesen azt az évet említjük, amelyre az adott adat vonatkozik. Ez eltér az Eurostat adatközlési gyakorlatától, mert az Eurostat mindig a felvétel évét tünteti fel, és nem a vonatkozási időszakot.

jövedelmek legjelentősebb összetevői az öregségi és hozzátartozói ellátások, 76,2%-os részesedéssel. Az egy főre jutó nyugdíjak éves átlagos növekedése 2,9%-os volt, egy főre vetítve 324 ezer forint. A családdal, gyermekekkel kapcsolatos ellátások egy főre vetítve 62 ezer forintot tettek ki, 1,1%-kal többet, mint 2015-ben. A munkanélküli ellátások 4,6%-kal elmaradtak az előző évitől, egy főre számított összegük 8 ezer forint volt.

1.2. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek alakulása

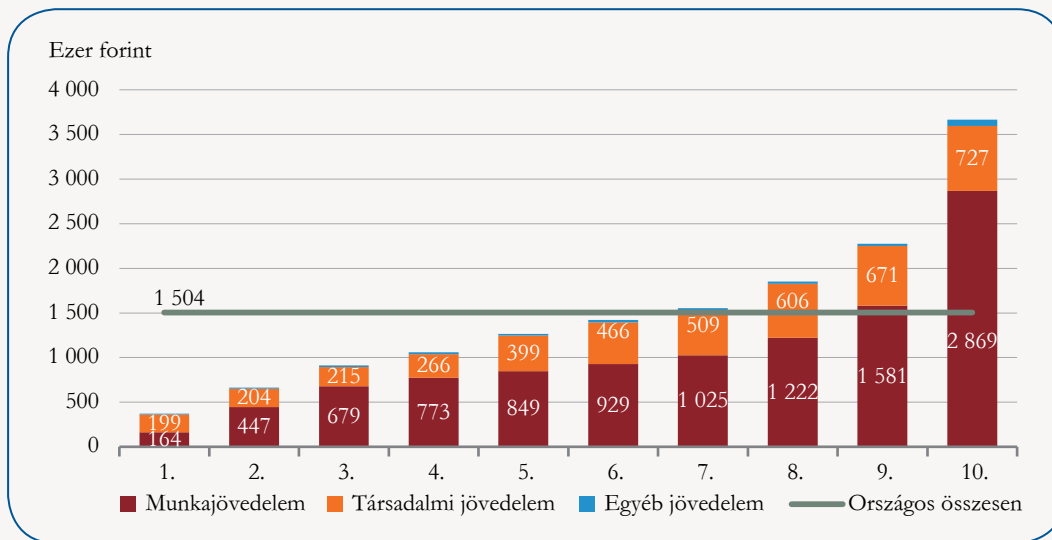
1.3. Jövedelmi tizedek szerinti jövedelemkülönbségek

2016-ban a legalsó jövedelmi decilisbe tartozó háztartások egy főre jutó átlagos éves bruttó jövedelme (1,6%-os éves növekedés mellett) 372 ezer forintot tett ki, nettó jövedelmük – az előző évihez hasonlóan – 336 ezer forint volt. Az egy főre jutó bruttó jövedelmek az országos átlagot a hetedik decilisbe tartozó háztartások esetében érték el. A legfelső (tizedik) decilisben az éves átlagos egy főre jutó bruttó jövedelem 3 millió 666 ezer forintot tett ki, az országos átlag 2,4-szeresét, az egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelem pedig 2 millió 873 ezer forint volt, 4,7%-kal meghaladta a 2015. évit. A legalsó és a legfelső tized átlagos bruttó jövedelme között közel tízszeres volt különbség. A háztartások egy főre jutó jövedelmeinek összehasonlításakor figyelembe kell venni a háztartások átlagos taglétszámát is, ami 2016-ban az első decilisben 3,3, a tizedik decilisben 1,6 fő volt. A háztartáslétszámok közti eltérések árnyalják az egyes decilisek jövedelmi különbségeit, vagyis az alsó decilisekben az egy főre jutó jövedelmek összege nem csupán azért ennyivel alacsonyabb, mert ennyivel kevesebb jövedelemmel rendelkeznek, hanem azért is, mert többen vannak azokban a családokban, valamint nagyobb a munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya.

A munkajövedelmek és a társadalmi jövedelmek aránya a két szélső decilisben tért el a legjelentősebben az országos átlagtól. A legalacsonyabb jövedelmi tizedbe tartozó háztartások esetében a társadalmi jövedelmek összege meghaladta a munkajövedelmek összegét, míg a tizedik decilisben az összes jövedelem mindössze 19,8%-át tette ki.

1.3. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek megoszlása az egyes jövedelmi tízedelekben a jövedelem típusa szerint, 2016

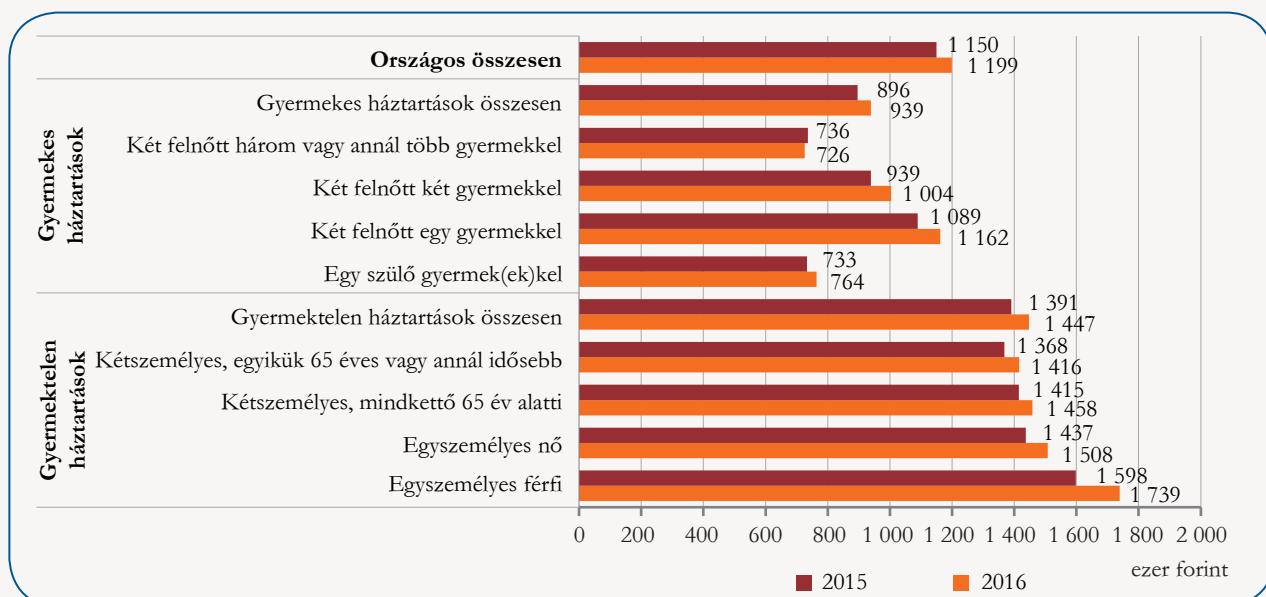

1.4. Háztartástípusok szerinti jövedelmkülönbségek

A háztartások átlagos taglétszáma és összetétele jelentősen befolyásolja a háztartás jövedelmi helyzetét. Az elmúlt években a gyermeknevelést támogató intézkedések hatására csökkenő mértékben differenciáló tényező, hogy nevelnek-e gyermeket a háztartásban. 2016-ban a gyermektelen háztartások egy főre jutó éves nettó jövedelme (1 millió 447 ezer forint) másfélszerese volt a gyermekeseknek (939 ezer forint) és 1,2-szerese az országos átlagnak. A gyermekes háztartások egy főre jutó nettó jövedelme 4,8%-kal növekedett 2015-höz képest, ezen belül az egy- és a kétgyermekesek nettó jövedelme nőtt a legnagyobb mértékben, közel 7%-kal. A legkedvezőbb jövedelmi helyzetben az egyedülálló férfiak voltak 2016-ban, éves átlagos egy főre jutó nettó jövedelmük 1 millió 739 ezer forintot tett ki, 8,8%-kal magasabbat, mint az előző évi, és az országos átlagnak csaknem másfélszerese volt. Továbbra is a három és annál több gyermekesek, valamint az egyedülálló szülők voltak a legkedvezőtlenebb helyzetben, egy főre jutó átlagos nettó jövedelmük nem érte el az országos átlag kétharmadát.

1.4. ábra

A gyermekes és a gyermektelen háztartások egy főre jutó éves nettó jövedelmének alakulása

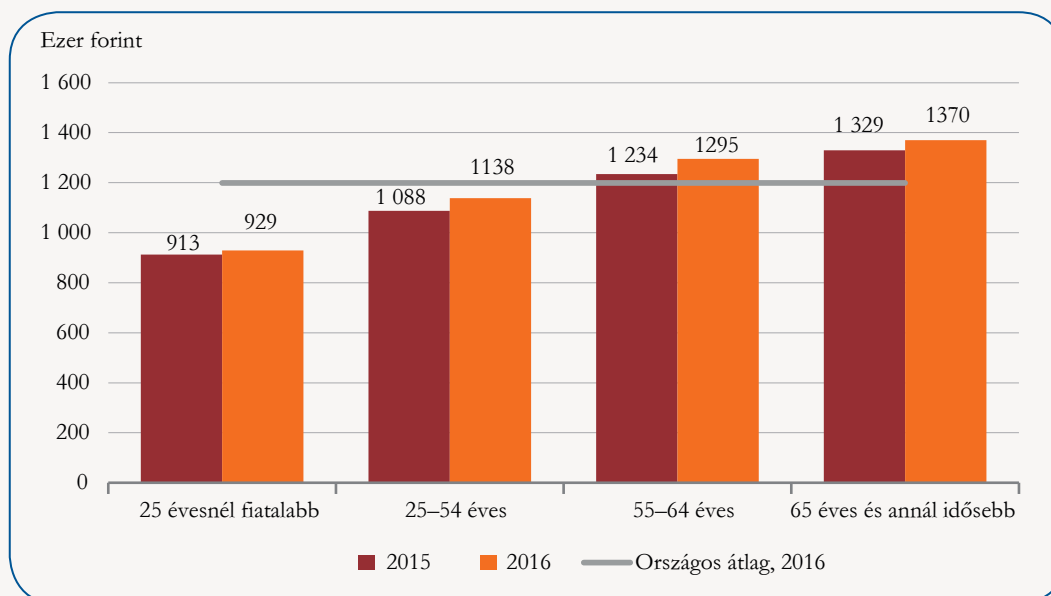

1.5. Korcsoportok szerinti jövedelemkülönbségek

A háztartások egy főre jutó nettó jövedelme a referenciaszemély korának emelkedésével párhuzamosan nő. Az egy főre jutó nettó jövedelem a 65 év feletti referenciaszeméllyel rendelkező háztartásokban volt a legmagasabb, ami elsősorban a háztartásaikban előforduló alacsonyabb átlagos taglétszámmal magyarázható. Esetükben az egy főre jutó éves nettó jövedelem 1 millió 370 ezer forintot tett ki, 3,1%-kal meghaladta az előző évit. Azokban a háztartásokban, ahol a főkereső 25 év alatti, az egy főre jutó éves nettó jövedelem 929 ezer forint volt, 1,8%-kal több, mint 2015-ben. A legnagyobb éves jövedelemnövekedés az 55-64 éves korcsoportnál következett be, esetükben az egy főre jutó éves nettó jövedelem 4,9%-kal nőtt 2016 folyamán.

1.5. ábra

Az egy főre jutó éves nettó jövedelmek a referenciaszemély korcsoportja szerint

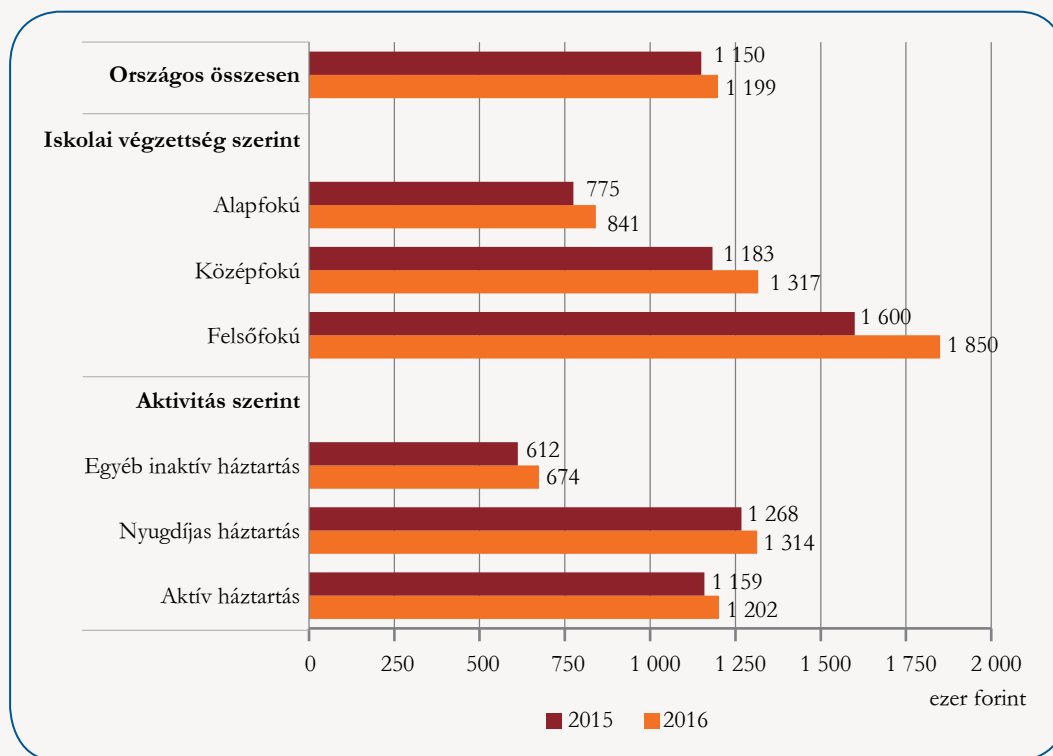

1.6. A legmagasabb iskolai végzettség és a gazdasági aktivitás szerinti jövedelemkülönbségek

A háztartások jövedelmi pozícióját a legnagyobb mértékben a háztartástagok munkaerőpiacon betöltött szerepe határozza meg. Az adatfelvétel a főkereső (referenciaszemély) gazdasági aktivitása és iskolai végzettsége szerint is vizsgálja a háztartások jövedelmi helyzetét. A munkához jutást, valamint az elérhető jövedelem nagyságát pozitívan befolyásolja a magasabb iskolai végzettség. A felsőfokú végzettségű referenciaszeméllyel rendelkező háztartásokban az egy főre jutó éves nettó jövedelem 1 millió 850 ezer forintot tett ki, 40,5%-kal többet, mint a középfokú végzettségűek esetében (1 millió 317 ezer forint). Az alacsony végzettségű referenciaszemélyű háztartásokban az egy főre jutó éves nettó jövedelem 841 ezer forint volt 2016-ban. A nyugdíjas háztartások egy főre jutó éves jövedelme 1 millió 314 ezer forintot tett ki, 3,6%-kal magasabbat az előző évinél. Az aktív háztartások éves nettó jövedelme fejenként 1 millió 202 ezer forintot tett ki, 3,7%-kal meghaladta a 2015. évit. A nyugdíjas taggal nem rendelkező egyéb inaktív háztartások – akiknek jövedelmi helyzete a legbizonytalanabb – egy főre jutó éves nettó jövedelme alig volt több az országos átlag felénél.

1.6. ábra

Az egy főre jutó éves nettó jövedelmek a referenciaszemély legmagasabb iskolai végzettsége és gazdasági aktivitása szerint

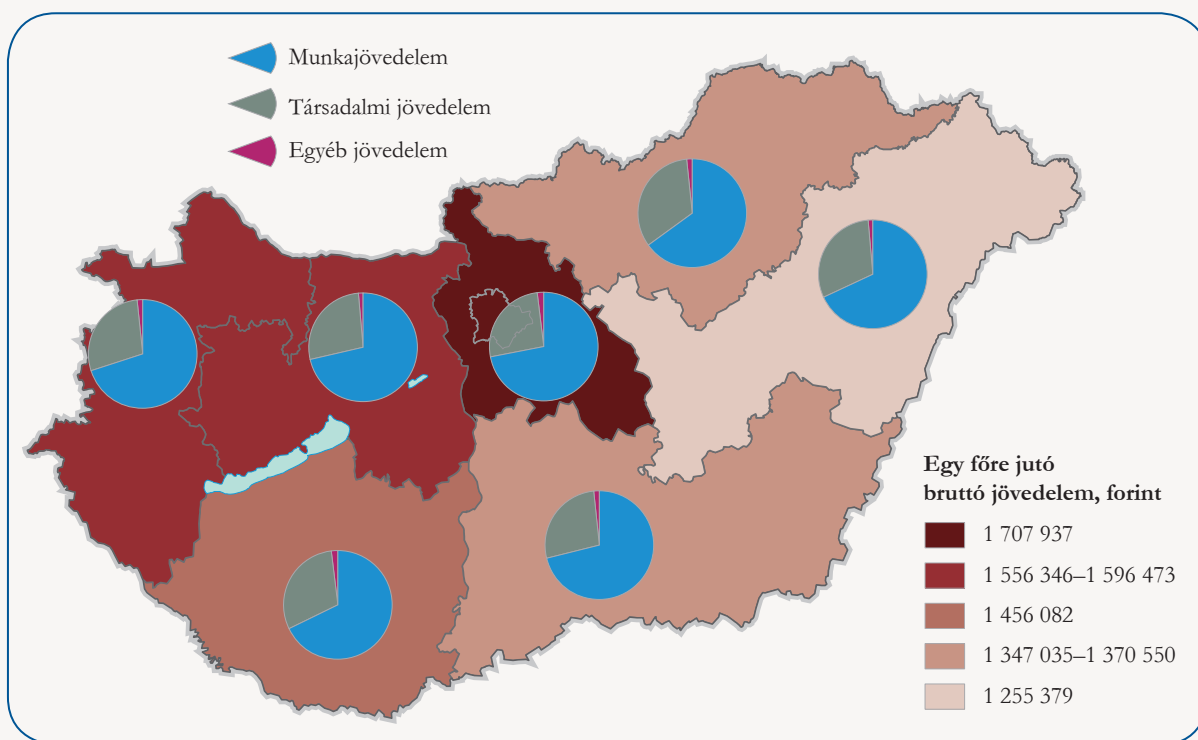

1.7. Régiók és településtípus szerinti jövedelemkülönbségek

A háztartások jövedelmi helyzete eltérően alakult az ország egyes régióiban, összefüggésben az adott régió általános gazdasági fejlettségével, valamint a lakosság társadalmi összetételével. A háztartások éves bruttó jövedelme a legfejlettebb Közép-Magyarország régióban volt a legmagasabb, egy főre vetítve 1 millió 707 ezer forint, 13,5%-kal meghaladta az országos átlagot. Ebben a régióban az aktív népesség aránya 47,4%-ot tett ki. A 10,4%-os éves jövedelemnövekedés ellenére a legkevesebb éves átlagos bruttó jövedelemmel az Észak-Alföld régióban rendelkeztek a háztartások, egy főre vetítve 1 millió 255 ezer forinttal. A kedvezőtlenebb anyagi helyzet oka elsősorban a szűkebb munkalehetőség. A legtöbb inaktív személy Észak-Magyarországon (11,2%), valamint Észak-Alföldön (10,1%) élt 2016-ban. Az elmúlt években lassú ütemben, de fokozatosan apadt a jövedelmi különbség az egyes régiók között. 2016-ban tovább csökkent Észak-Alföld lemaradása az országos átlaghoz képest, míg Közép-Magyarország előnye mérséklődött. Az összes jövedelemből a munkajövedelem aránya Közép-Magyarországon volt a legnagyobb (72%), Észak-Magyarországon pedig a háztartások jövedelmének egyharmada társadalmi jövedelemből származott, ezen belül az egyéb szociális ellátások egy főre jutó éves összege közel kétszerese az országos átlagnak.

1.7. ábra

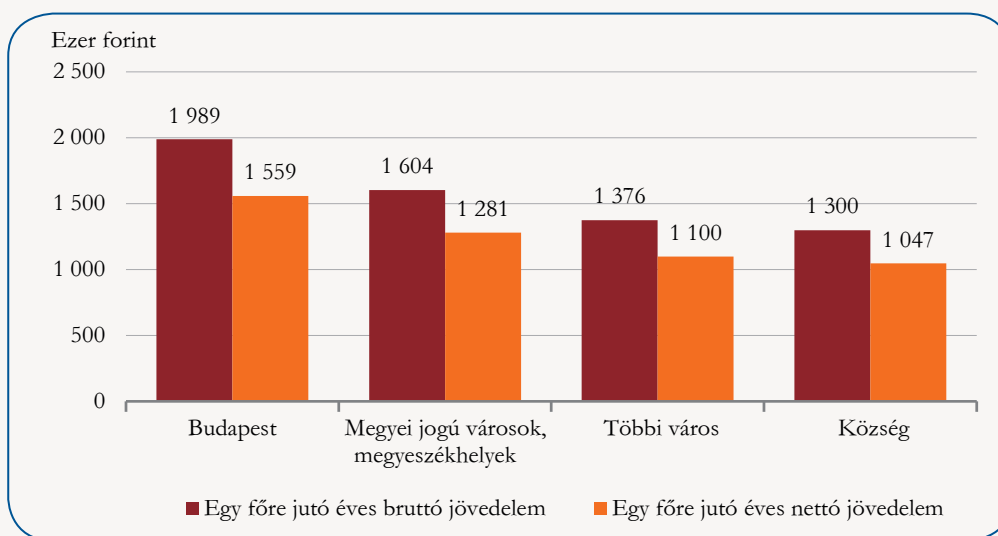
Az egy főre jutó éves bruttó jövedelem nagysága és megoszlása régióként, 2016

A háztartások jövedelme a települési hierarchia szerint jelentősen eltért. A fővárosi háztartások átlagos egy főre jutó éves bruttó jövedelme csaknem egyharmaddal meghaladta az országos átlagot. A megyeszékhelyeken és a megyei jogú városokban a bruttó jövedelem 6,6%-kal magasabb volt az átlagnál. A legalacsonyabb jövedelemmel a községekben élő háztartások rendelkeztek, egy főre jutó éves bruttó jövedelmük 13,6%-kal elmaradt az országos átlagtól. A legmagasabb mértékben (9,4%-kal) – jóval az átlagos fölött – a községekben élők jövedelme nőtt 2015-höz képest. A községek lakosságának jövedelem elmaradását leginkább a kevés munkalehetőség okozta. Míg a megyei jogú városokban a népesség 6%-a volt inaktív, addig a községekben ez az arány 9,9% volt.

1.8. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó és nettó jövedelmek településtípusonként, 2016

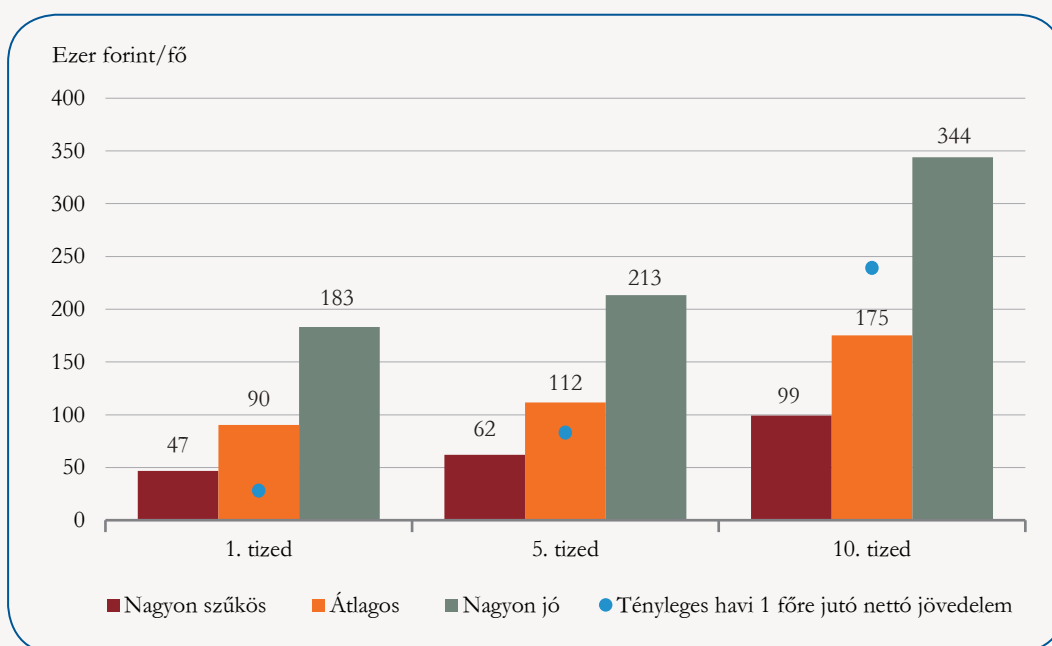

1.8. A háztartások szubjektív jövedelemelvárásai

A háztartások szubjektív ítéletét tükrözik a jövedelemelvárással kapcsolatos adatok. Ennél a kérdésnél nem a valóságos jövedelmükre vonatkozóan válaszoltak a háztartások, hanem különböző elképzelt megélhetési szintekhez párosították a szükséges jövedelemösszegeket. Az átlagos szubjektív jövedelemelvárások kapcsolatát mutatnak a háztartások valóságos jövedelmi helyzetével. 2016-ban a legtöbb decilisben magasabb jövedelmeket párosítottak a háztartások az egyes megélhetési szintekhez, mint egy évvel korábban. Az átlagos megélhetéshez fejenként havi nettó 117 ezer forintot tartottak szükségesnek, 2,6%-kal többet a 2015. évinél. Minél magasabb decilisbe tartozott egy háztartás, annál magasabb jövedelemelvárásai voltak. A legalsó és a legfelső jövedelmi tizedbe tartozó háztartások jövedelemelvárásai között csaknem kétszeres különbség volt: az átlagos megélhetési szinthez a legszegényebbek fejenként havi 90 ezer, a leggazdagabbak 175 ezer forintot társítottak.

1.9. ábra

A különböző megélhetési szintekhez szükségesnek tartott havi nettó jövedelem

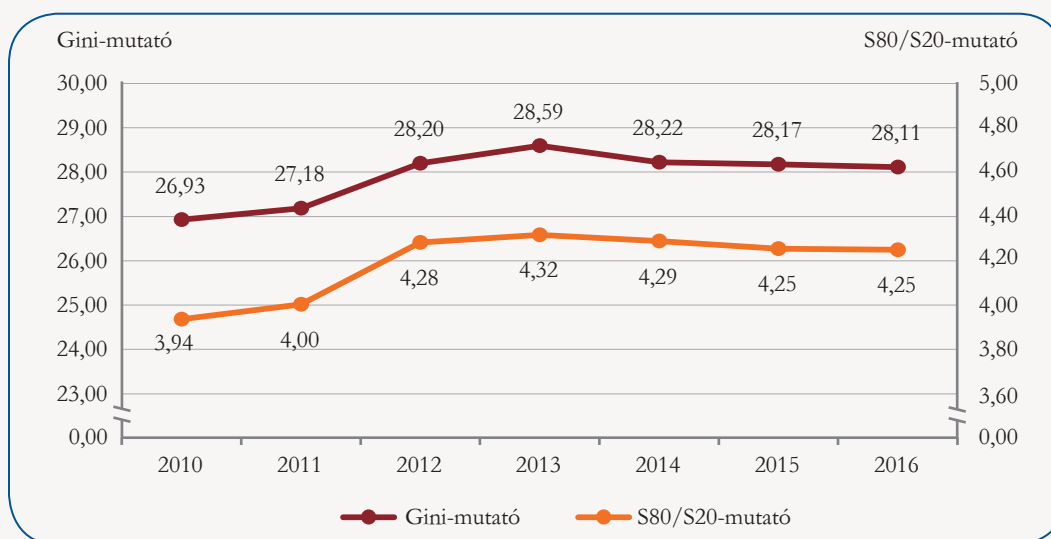

1.9. Jövedelmi egyenlőtlenségek

A korábbi évekhez hasonlóan a társadalom egyes csoportjai között fennálló jövedelemegyenlőtlenségek mértékének alakulását is megvizsgáltuk. Az egyenlőtlenségek nagysága vizsgálatára a felső és alsó jövedelmi ötödbe tartozó népesség átlagjövedelmének hányadosát (S80/S20-mutató), valamint a teljes jövedelemeloszlásra érzékeny Gini-együtthatót alkalmaztuk. A jövedelmi egyenlőtlenségek 2010 után – összefüggésben a gazdasági válság kiteljesedésével – növekedésnek indultak, de az elmúlt négy évben a folyamat megállt, 2013 óta mind a Gini-, mind az S80/S20-mutató értéke a jövedelemegyenlőtlenségek stagnálásáról, kismértékű mérséklődéséről tanúskodik: előbbi értéke 2013 és 2016 között 28,59-ről 28,11-re, utóbbié 4,32-ről 4,25-re csökkent.

1.10. ábra

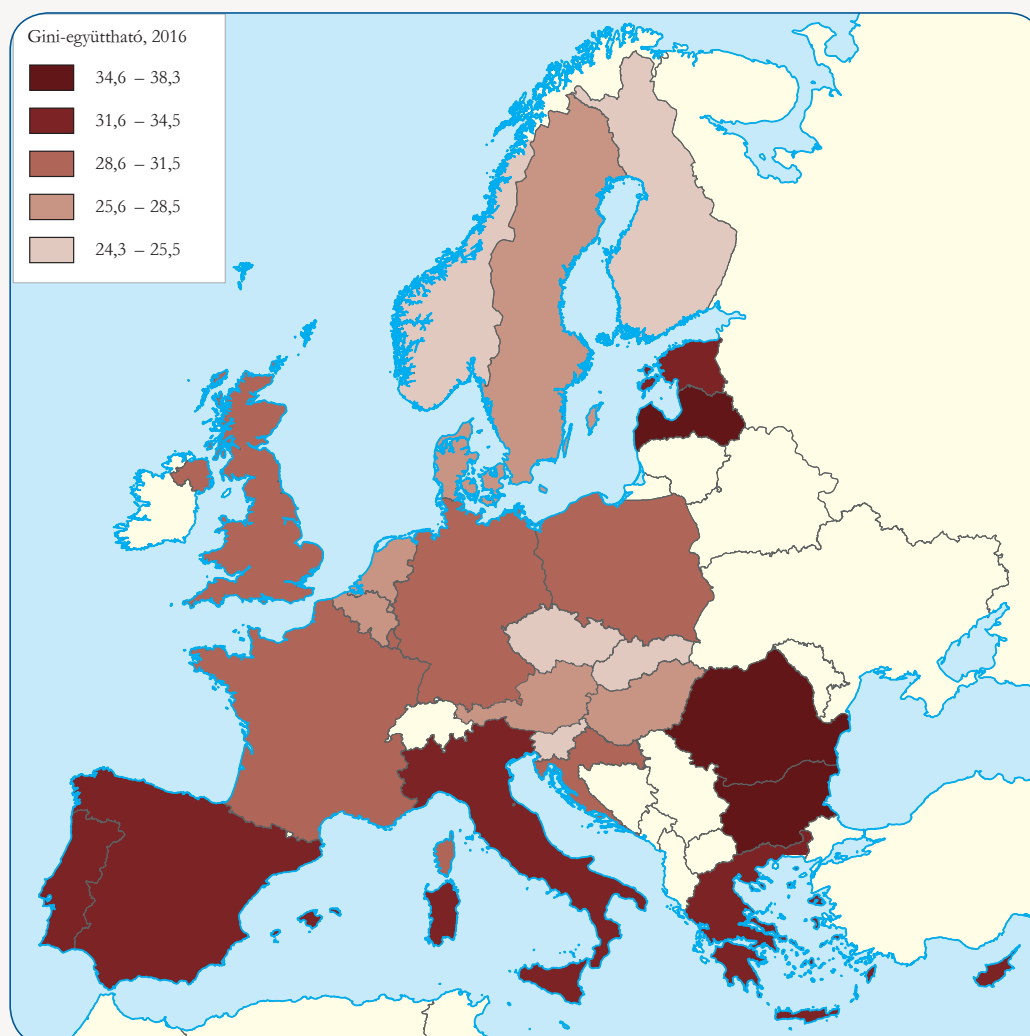
A jövedelemeloszlás egyenlőtlensége az S80/S20- és a Gini-mutató alapján

Magyarország ezekkel az egyenlőtlenségi mutatókkal az uniós országok közötti összehasonlítást alapul véve a kevésbé egyenlőlen országok közé tartozik. Az Európai Unió országai közül 2016-ban Bulgária és Litvánia volt jellemezhető a legnagyobb mértékű egyenlőtlenségekkel (38,3 és 37,0%), míg Szlovéniában és Szlovákiában mutatkoztak a legalacsonyabb jövedelemegyenlőtlenségek a Gini-mutató alapján (24,4 és 24,3%).

1.11. ábra

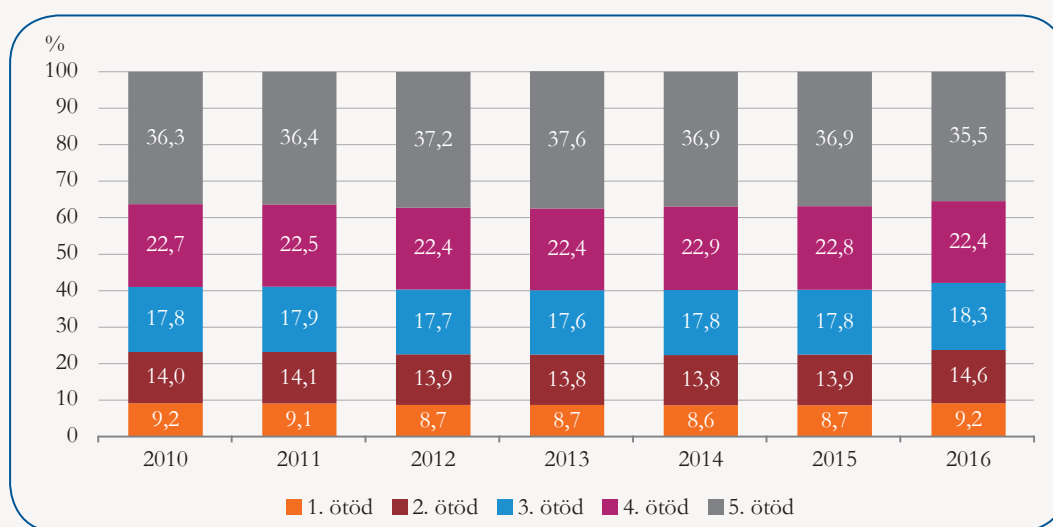
Gini-együttható az Európai Unió országaiban, 2016

A jövedelemegyenlőtlenségek alakulásának másik, informatív vizsgálati módszere, ha az egyes jövedelmi ötödök összjövedelemből való részesedésének változását vizsgáljuk, feltárva, hogy az egyenlőtlenségek változása a társadalmon belüli jövedelemmegoszlás mely sajátosságaiból adódik. A jövedelem eloszlása az elmúlt években viszonylag stabil volt, 2010-hez viszonyítva nem változott számottevően. A köztes időszakban történt változások következménye, hogy a legfelső jövedelmi ötöd részaránya 2013, a negyedik ötöd részesedése pedig 2014 óta folyamatosan csökken. Ezzel szemben a középső és az alsó jövedelmi ötödök jövedelmének részaránya az elmúlt 3–4 évben növekedést mutatott, összhangban a korábban az S80/S20-, illetve a Gini-mutató által is jelzett trendekkel, miszerint az egyenlőtlenségek növekedése megállt, csökken a különbség az egyes jövedelmi csoportok között. A legfrissebb, 2016-ra vonatkozó adatok szerint a negyedik és ötödik ötöd jövedelme megközelítőleg 58%-át tette ki az összjövedelemnek országos szinten, míg a legalsó jövedelmi ötöd 2010 óta bekövetkezett részarány-növekedésének eredményeként az országos jövedelemnek 9,2%-át birtokolja.

1.12. ábra

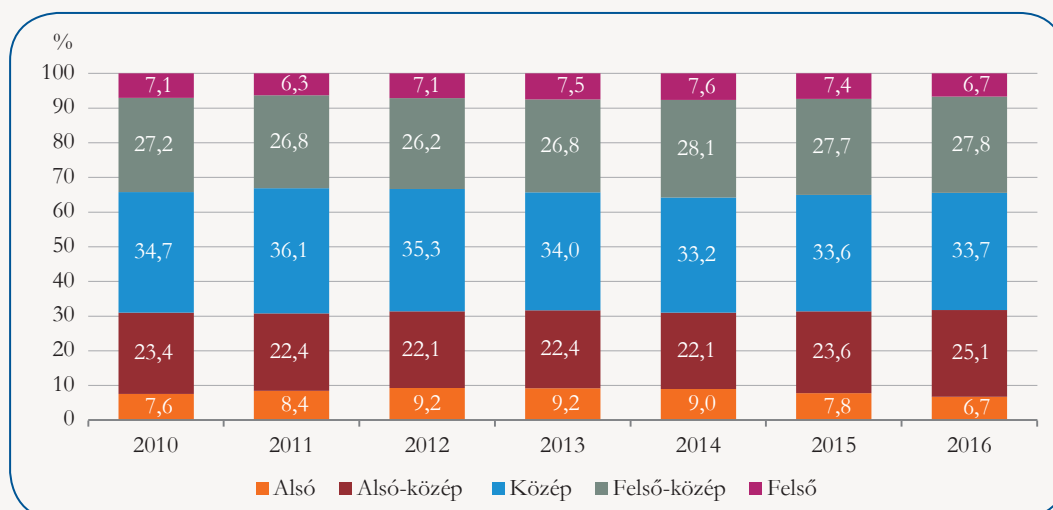
Az egyes jövedelmi ötödök összjövedelemből való részesedése

A társadalom tagjait aszerint, hogy jövedelmük hogyan aránylik a medián jövedelem nagyságához, öt rétegbe soroltuk, és megvizsgáltuk ezen rétegek részesedését is a teljes népességben belül. 2012-höz viszonyítva mind a legszegényebb, mind a leggazdagabb réteg súlya csökkent, a legszegényebbeké 9,2%-ról 6,7%-ra, a legjobbaké pedig 7,1%-ról 6,7%-ra. 2012-höz képest a közepes jövedelműek súlya 35,3%-ról 33,7%-ra változott, úgy, hogy a csökkenés 2012 és 2014 között következett be, az utóbbi években pedig stagnált.

1.13. ábra

A különböző jövedelmi csoportok aránya a népességben belül

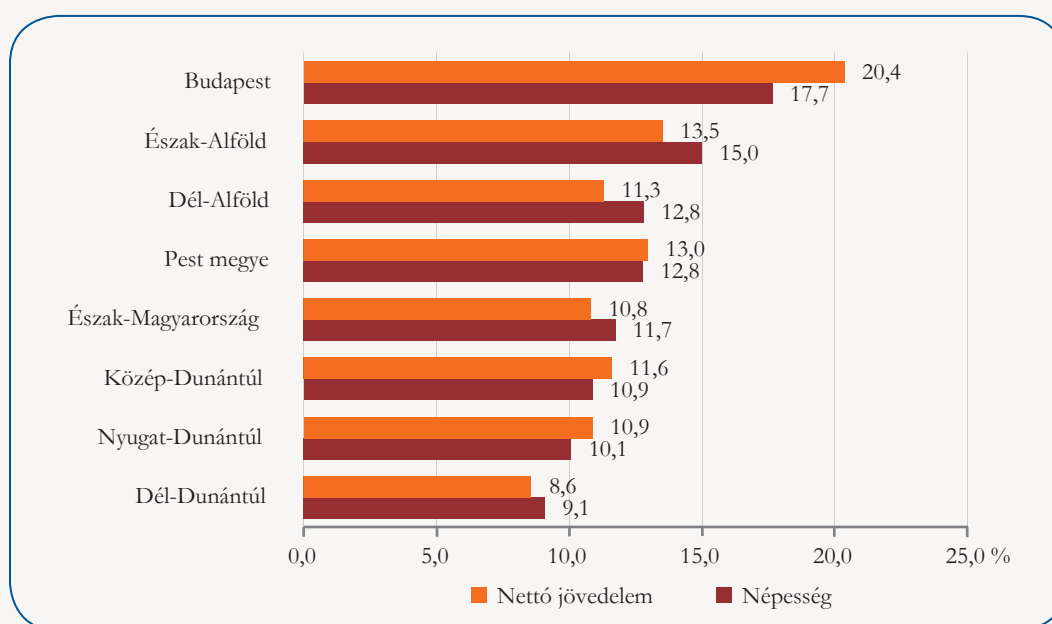

A jövedelmi egyenlőtlenségeknek a társadalmi aspektus mellett a területi egyenlőtlenségek is fontos részét képezik, vagyis az, hogy a különböző területegységek (régiók) eltérő népesség- és jövedelemrészesedéseinek köszönhetően mekkora jövedelemegyenlőtlenségekkel jellemezhetők egy lakosra vetítve. Ennek feltárására az egyszerű arányszámokon túlmenően a Robin Hood-indexet² alkalmaztuk.

Az ország teljes népességéhez viszonyítva a legnagyobb mértékben (2010 és 2016 között 0,7, illetve 0,6 százalékponttal) Budapest és Pest megye részaránya növekedett, a leginkább pedig Észak-Magyarországra (0,5 százalékpont), illetve Dél-Dunántúlra (0,4 százalékpont) csökkent. A jövedelmek tekintetében a változások szélsőségesebbek, és többnyire a népességi folyamatokkal ellentétes irányban zajlottak. Budapest jövedelmi súlya – habár így is a legnagyobb, 6,9 százalékponttal magasabb, mint a rangsorban következő Észak-Alföld régióé – 1,6 százalékponttal csökkent. Míg Pest megye, valamint Dél-Dunántól jövedelmi súlya gyakorlatilag nem változott 2010-hez képest, addig Észak-Alföld kivételével az összes többi régióban 0,4–0,5 százalékpont körüli csökkenés ment végbe (1.14. ábra).

1.14 ábra

Az egyes régiók össznépességéből és nettó összjövedelemből való részesedése, 2016

A jövedelem és a népesség területi egyenlőtlenségeit vizsgáló Robin Hood-index értéke 2010 és 2015 között vizsgálva változóan alakult. 2010-től 2012-ig az egyenlőtlenség növekedése volt a jellemző, ezt követően viszont a mérőszám monoton csökkenése. 2014-ben még 5,8%, 2016-ra vonatkozóan viszont 4,4%-ra esett vissza a mérőszám értéke. Ennek legfőbb oka az, hogy az egyes régiók népesség- és jövedelem-részarányai között mutatkozó eltérések csökkentek. Míg az egyes régiók jövedelmi, valamint népességsúlyai eltéréseinek átlaga 2015-ben 1,6 százalékpont volt, addig ez az érték 2016-ra 1,1%-ra csökkent.

² Az index két mennyiségi ismérv területi megoszlásának eltérését mérő Hoover-index speciális fajtája, kifejezetten a jövedelem és a népesség megoszlásának egyenlőtlenségeit méri. Konkrétabban azt fejezi ki, hogy a gazdagabbak jövedelmének hány százalékát kellene átcsoportosítani a szegényekhez, hogy a jövedelemkülönbségek kiegyenlítődjének a vizsgált területegységek között, vagyis az egy lakosra jutó jövedelem minden területegységben azonos, az átlaggal egyenlő legyen. Minél magasabb az értéke, a két ismérv közötti eltérések annál nagyobbak egy bizonyos területi szinten.

2. SZEGÉNYSÉG, TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS

2.1. A szegénység mérése

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mérése többdimenziós megközelítést igényel. A szegénység kérdését a 2000-es évekig kizárólag gazdasági oldalról vizsgálták, a szegények számát jövedelemalapú szegénységi mutatók számításával határozták meg. A 2001-es laekeni indikátorrendszer kidolgozásával vette kezdetét a szegénység többdimenziós mérése, majd 2010-ben annak továbbfejlesztésével dolgozták ki a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mérésének jelenleg használt egységes mutatószámait, amelyek nemzetközi összehasonlítást is lehetővé tesznek. Az indikátorok bevezetésének fő célja az volt, hogy a mérőszámok a szegénység egyes összetevőit a lehető legszélesebb értelemben vegyék számításba, ellentétben a korábbi jövedelmi megközelítéssel. A jövedelemnek alapvető hatása van a háztartás életszínvonalára, de egyéb tényezők, így a munkaerőpiaci helyzet, illetve az anyagi javakkal való ellátottság is jelentősen hat az életminőségre. A szegénység elleni európai küzdelem elsődleges célkitűzése, hogy az Európai Unió egészében 2020-ra legalább 20 millió fővel csökkenjen azok száma, akik szegénységben vagy társadalmi kirekesztődésben élnek, illetve akik esetében a szegénység vagy kirekesztődés reális veszélyt jelent.

Az indikátorrendszer fő mutatószáma a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya (ARPE: *At Risk of Poverty or Social Exclusion*). Ez az összetett mutató a jövedelmi helyzeten kívül vizsgálja a megfosztottság egyéb fajtáinak jelenlétét, is az alábbi három részindikátor segítségével:

1. relatív jövedelmi szegénységben élők aránya,
2. súlyos anyagi deprivációban (nélkülözésben) élők aránya,
3. nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (munkaszegénység).

2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés

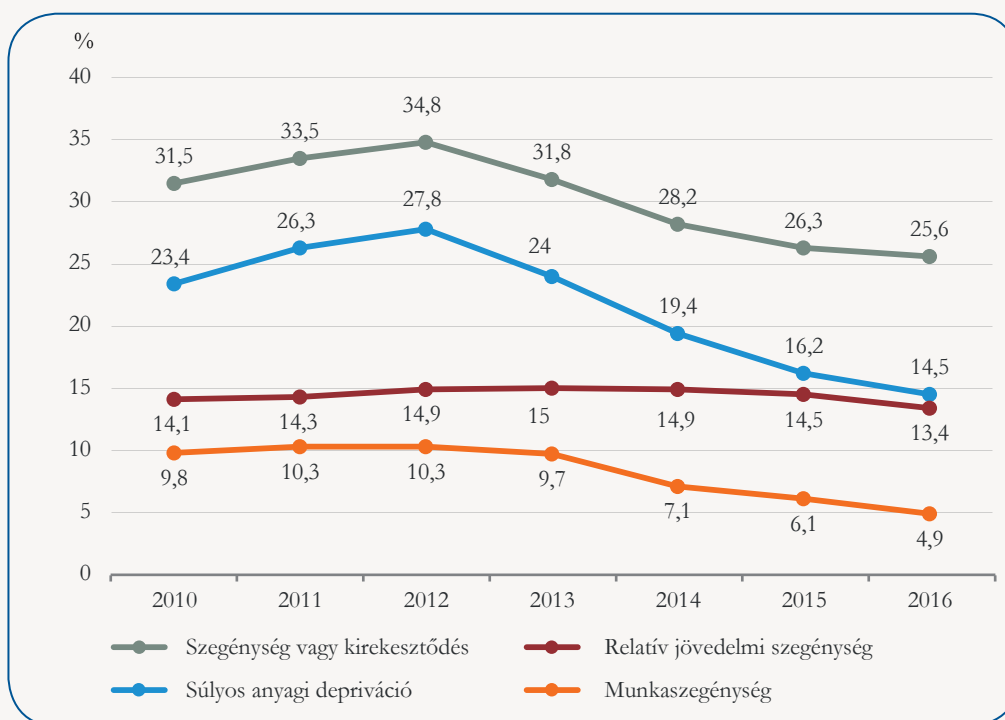
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya összetett mutató, a jövedelemhiány mellett a javak és szolgáltatások piacáról, valamint a munkaerőpiacról kiszorultakat is számba veszi. Szegénynek vagy a társadalmi kirekesztődés által veszélyeztetettnek tekintjük azokat, akik a fenti három dimenzió legalább egyikében érintettek. A mutató a legbővebb halmazt vizsgálja, nemcsak azokat veszi számba, akik már szegények vagy kirekesztődtek, hanem azokat is, akik ki vannak téve a szegénység vagy kirekesztődés kockázatának.

Magyarországon 2016-ban folytatódott a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétt népesség számának és arányának csökkenése. 2016-ban 76 ezer fős visszaesés mellett összesen 2 millió 465 ezer embert érintett a szegénység legalább egy dimenziója, ez a teljes lakosság 25,6%-át jelentette.

A válság óta a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek száma 2012-ben volt a legmagasabb, azóta folyamatos csökkenő trend figyelhető meg. Számuk a 2012-es 3 millió 398 ezer főről 2016-ra 2 millió 465 ezerre mérséklődött. 2015-höz viszonyítva az érintettek aránya 0,7 százalékponttal (76 ezer fővel) csökkent. Az összetett mutató értékének mérséklődésében a legnagyobb szerepet a súlyos anyagi deprivációban érintettek számának jelentős visszaesése játszotta. 2012 óta a súlyosan nélkülözők száma 1 millió 300 ezer fővel csökkent. A jövedelmi szegények aránya az évek óta tartó stagnálást követően 2016-ban 1,1 százalékponttal (105 ezer fővel) kisebb lett a megelőző évhez képest. A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya a teljes népességhez viszonyítva 1,2 százalékpontos éves csökkenés mellett 468 ezer fő volt, a 2012-ben érintett 1 millió főnek a fele.

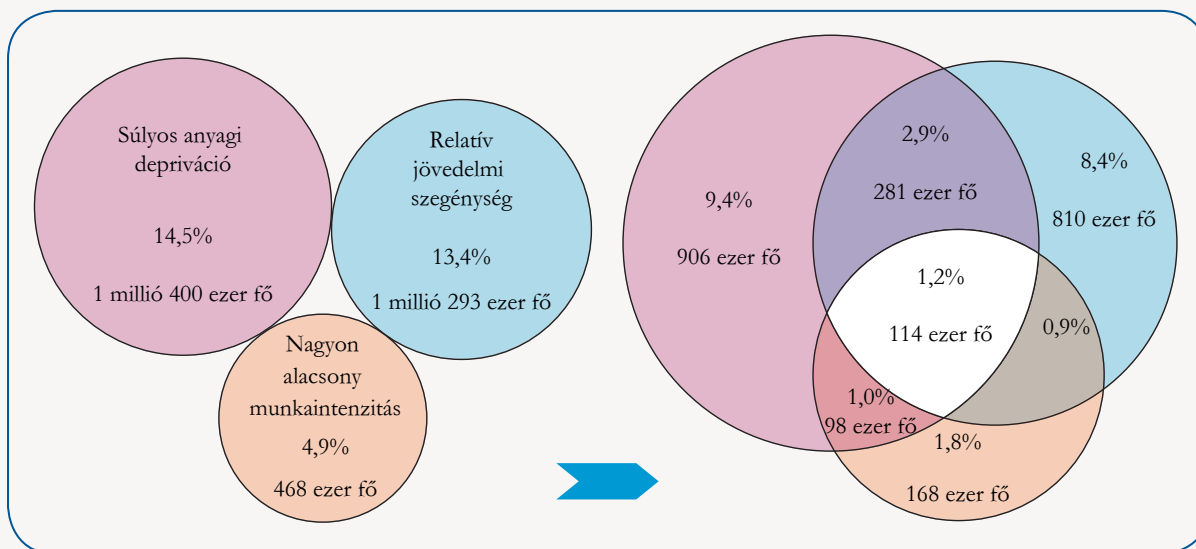
2.1. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya

2.2. ábra

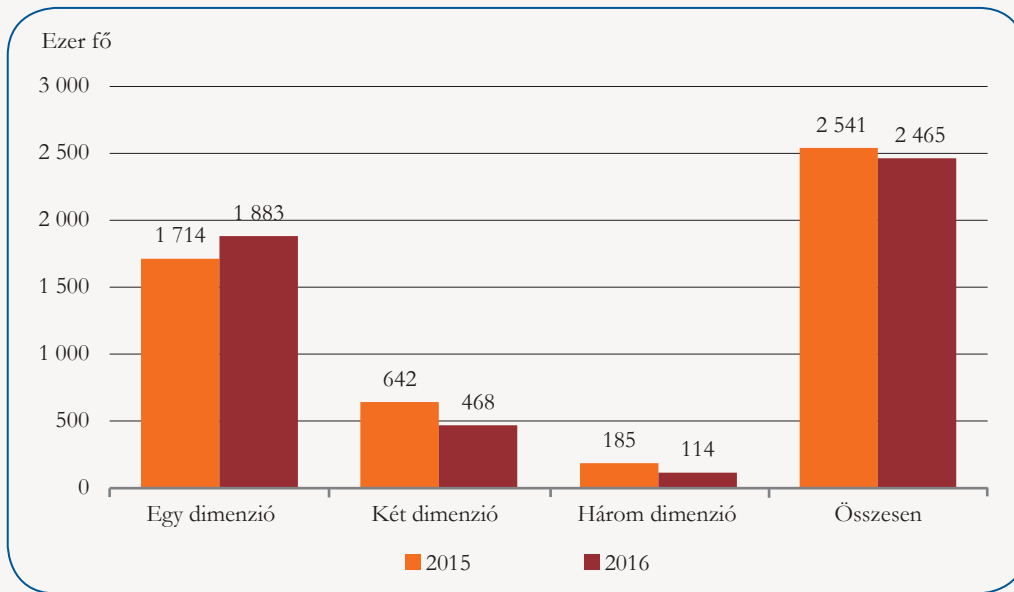
Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya dimenzióként külön, illetve a dimenziók együttes figyelembevételével, 2016

A szegénységben vagy kirekesztődésben élők számát nem a három dimenzióban külön-külön érintettek összesítése adja, ugyanis átfedések vannak az egyes dimenziók között. Vannak, akik csak egyben, vannak, akik kettőben, és vannak, akik mindhárom dimenzióban együttesen érintettek. Az elmúlt években folyamatosan lett kisebb azok száma, akik több dimenzióban is a veszélyeztetettek közé tartoztak. 2016-ban 27,1%-kal, 174 ezer fővel csökkent azok száma, akik két szegénységi dimenzióban, és 38,4%-kal, 71 ezer fővel azoké, akik mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek voltak. Egy részük átkerült az egy dimenzióban érintettek közé, másik részük pedig kikerült a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség közül. Ez a folyamat a szegénység mélyülésének csökkenését jelzi.

2.3. ábra

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés egy, két vagy három dimenziójában érintettek száma

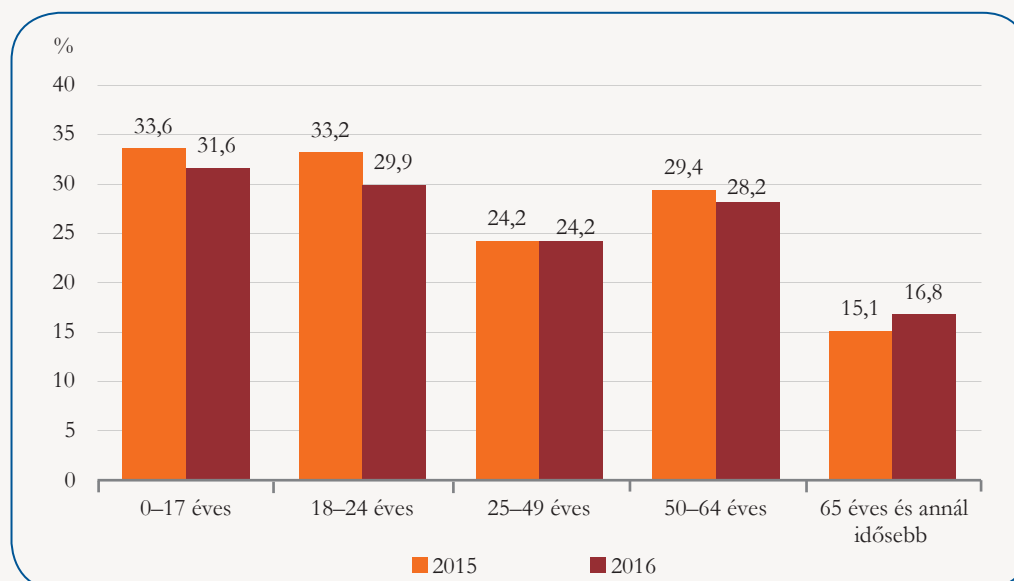

2.2.1. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés nemek és korcsoportok szerint

2016-ban tovább folytatódott a gyermekek és a fiatalok helyzetének javulása, de a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya még mindig meghaladta az országos átlagot ebben a korcsoportban. A 18 év alatti gyermekek – 2 százalékpontos csökkenés mellett – 31,6, a 18 és 24 év közötti fiataloknak pedig – 3,3 százalékpontos csökkenés mellett – 29,9%-a volt érintve a szegénység vagy kirekesztődés kockázata által. Az életkor előrehaladtával kisebb a szegénység kockázata. A középkorosztály kicsit kevesebb mint egynegyedét érintette a szegénység vagy kirekesztődés kockázata, aránya nem változott az előző évhez képest. A legkevésbé a 65 év felettieket érinti a szegénység vagy kirekesztődés, annak ellenére, hogy helyzetük romlott 2015-höz képest, kockázati arányuk 2016-ban is az átlagosnál jóval alacsonyabb volt és 16,8%-ot tett ki.

2.4. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya korcsoportonként

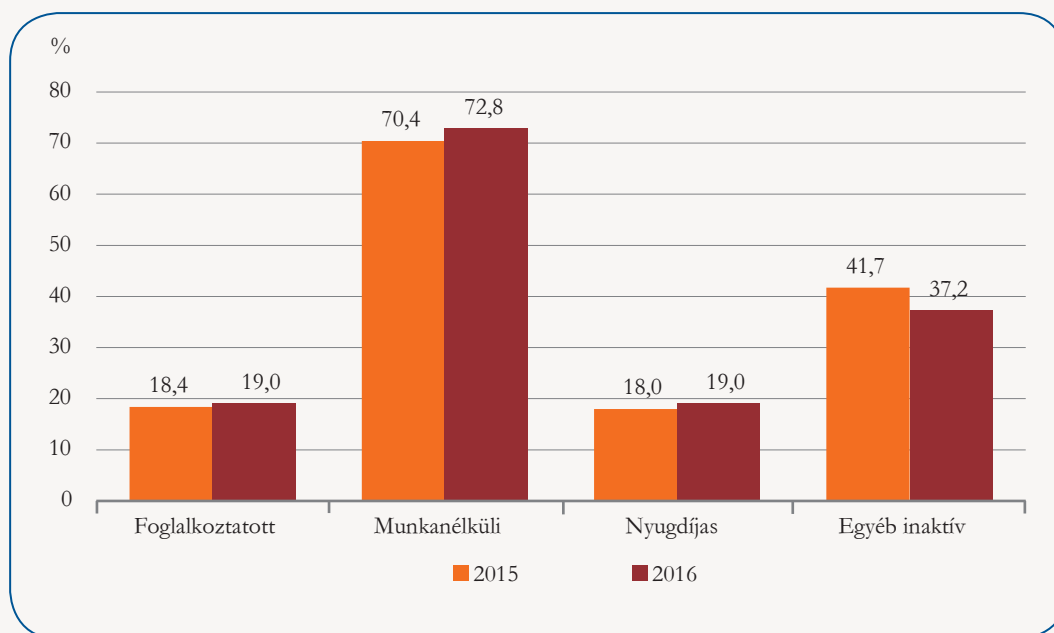
2.2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a legmagasabb iskolai végzettség és gazdasági aktivitás szerint

A munkaerőpiaci pozíciót még ma is alapvetően az iskolai végzettség befolyásolja. A legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők csoportját több mint háromszor nagyobb arányban érintette a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezőkét.

Az elszegényedésből a kiutat a munka jelenti. Ezt jól tükrözik a gazdasági aktivitás szerinti szegénységi adatok. A munkanélküliek közel háromnegyede volt érintett a szegénységben vagy társadalmi kirekesztődésben, míg a foglalkoztatottak között ez az arány 19,0% volt 2016-ban.

2.5. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya gazdasági aktivitás szerint

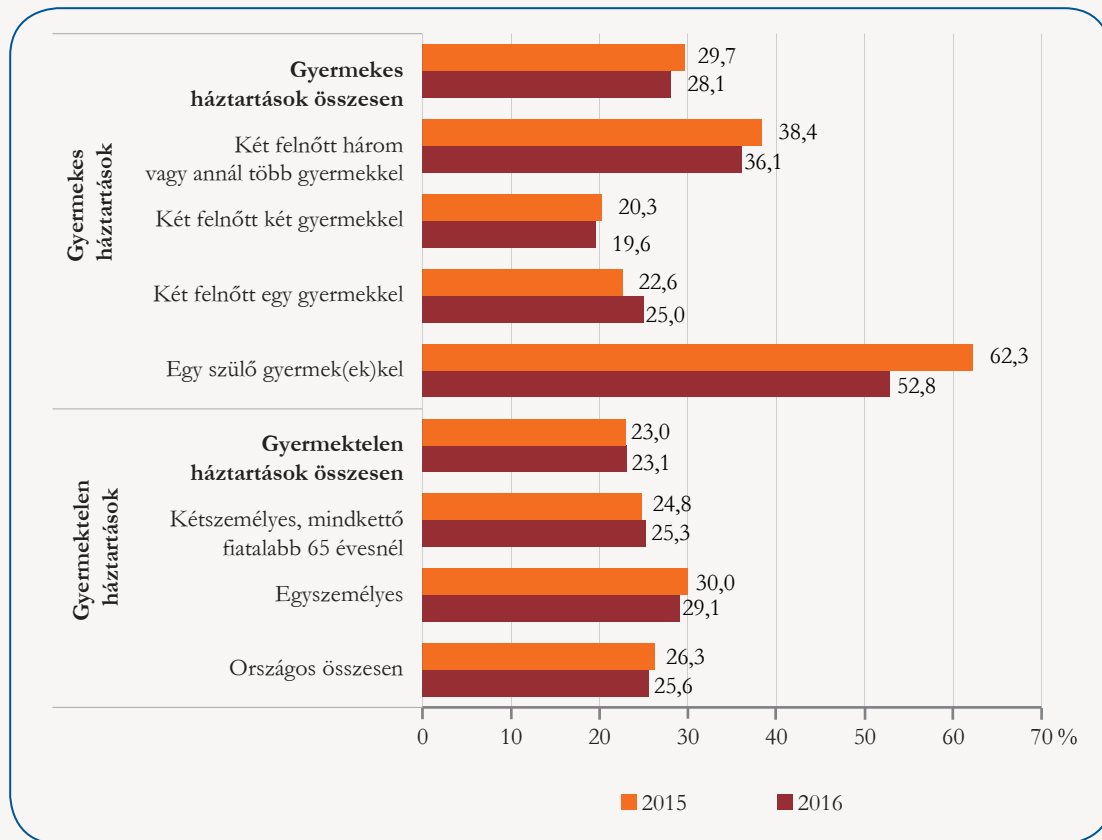

2.2.3. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés háztartástípusok szerint

A gyermekes háztartások továbbra is nagyobb arányban érintettek a szegénység vagy kirekesztődés kockázatában, mint a gyermektelenek, de a két csoport közötti különbség évről évre csökken. Egyre kevésbé jelent nagyobb elszegényedési kockázatot, ha a háztartásban nevelnek gyermeket. Míg 2012-ben a gyermekes és a gyermektelen háztartások e szegénységi mutatója közötti különbség 8,6 százalékpont volt, addig 2016-ra ez 5,0 százalékpontra csökkent. A szegénység vagy kirekesztődés a legnagyobb mértékben továbbra is az egyszülős háztartásokat érintette. Annak ellenére, hogy körükben az érintett háztartások aránya 2016-ban jelentősen, 9,5 százalékponttal visszaesett, még mindig minden második egyszülős háztartás ki volt téve a szegénység vagy kirekesztődés kockázatának.

2.6. ábra

**Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya
háztartástípusonként**

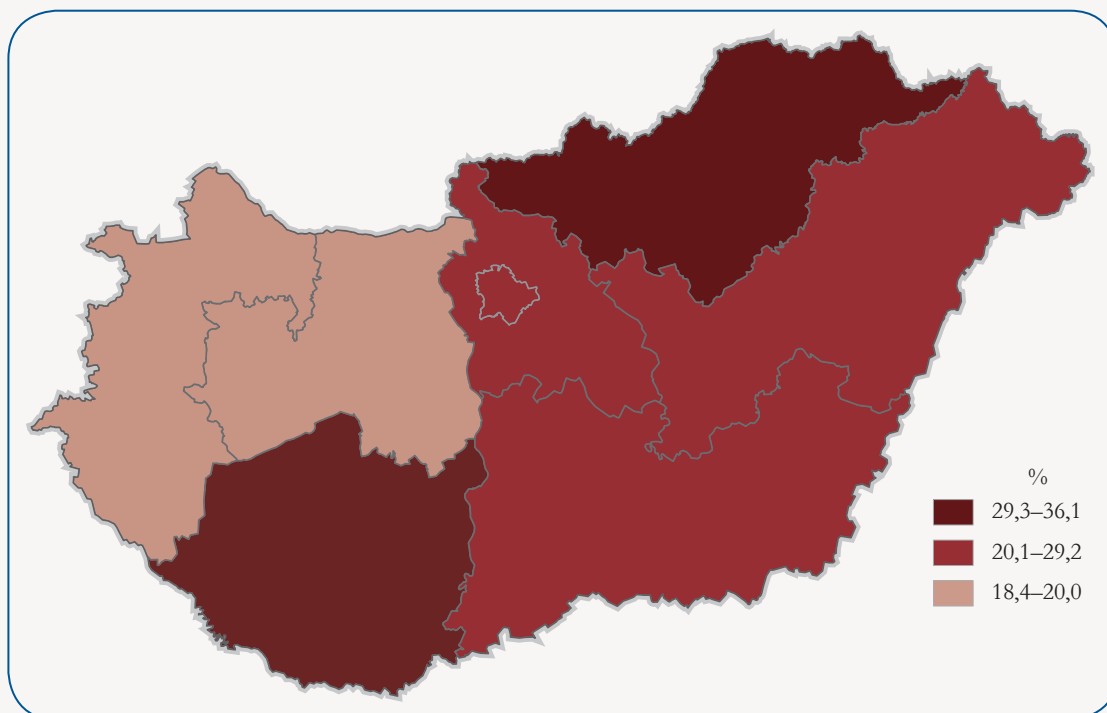
2.2.4. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a lakóhely főbb jellemzői szerint

A lakóhely általános fejlettsége és társadalmi összetétele sok tekintetben meghatározza a háztartások életminőségének alakulását. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya követi a települési hierarchiát. 2016-ban Budapesten a népesség 19,6, a megyeszékhelyeken és a megyei jogú városokban 21,0%-a volt kitéve a szegénységnek vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának, ugyanez az arány az egyéb városokban pedig 25,0, a községekben 32,3%-a volt. A községekben a kevesebb munkalehetőség növeli a háztartások szegénységi kockázatát, az inaktív lakosság részaránya több mint másfélszerese a városokban élő inaktív népesség arányának (9,9% és 6%).

A regionális különbségek tekintetében a legkedvezőbb helyzetben a Közép-Dunántúl régióban élő háztartások voltak, ahol a lakosság 18,4%-át érintette a szegénység vagy kirekesztődés kockázata, a legrosszabb helyzetben pedig Észak-Magyarország volt, ahol a lakosság 36,1%-át. Észak-Magyarországon a munkaszegénység 8,4%-ot tett ki, az országos átlagot 3,5 százalékponttal haladta meg. A súlyos anyagi deprivációban élők aránya is ebben a régióban volt a legmagasabb, a háztartások 26,9%-a tartozott a nélkülözők közé 2016-ban. A súlyosan depriváltak aránya Nyugat-Dunántúlon volt a legkisebb, 8,9%-ot tett ki.

2.7. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya régiónként

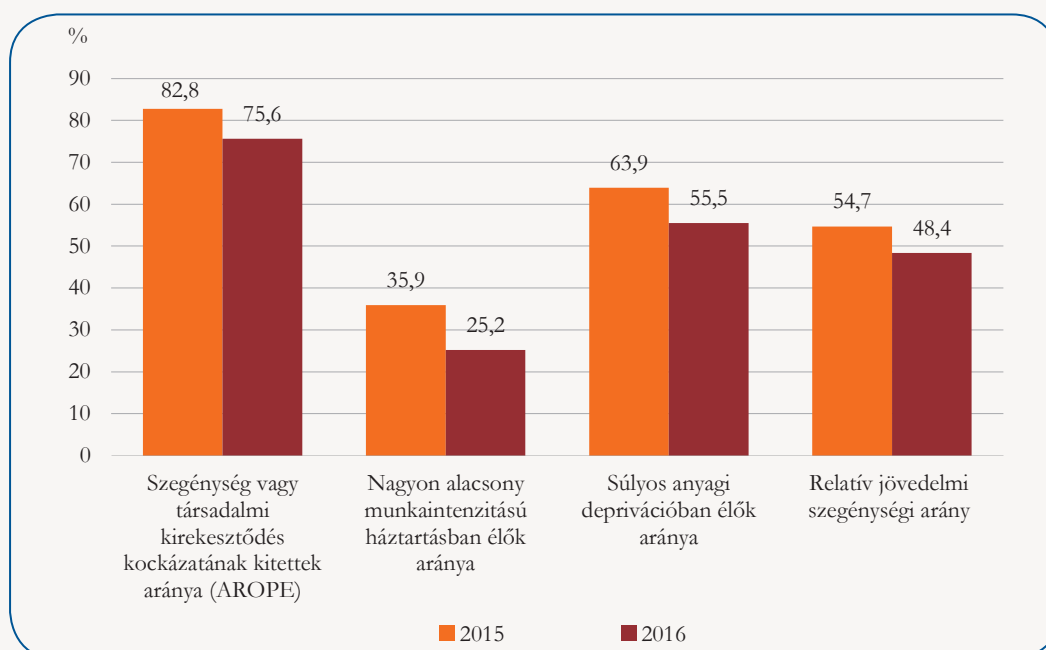

2.2.5. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés a roma népesség körében

2016-ban a roma népesség életszínvonalának alakulásában is megfigyelhető volt az országos javuló tendencia a korábbi évekhez képest. A szegénységnek vagy társadalmi kirekesztődésnek kitettek aránya 75,6% volt, 7,2 százalékponttal kisebb 2015-höz képest. A csökkenés ellenére a romák szegénységi kockázata továbbra is háromszorosa volt az országos átlagnak. Körükben is mindhárom szegénységi dimenzióban javulás következett be. A legnagyobb mértékben, 10,7 százalékponttal a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya mérséklődött, ami a közfoglalkoztatottság további kiszélesítésének köszönhető.

2.8. ábra

A roma népesség szegénységmutatói

2.3. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés három dimenziója

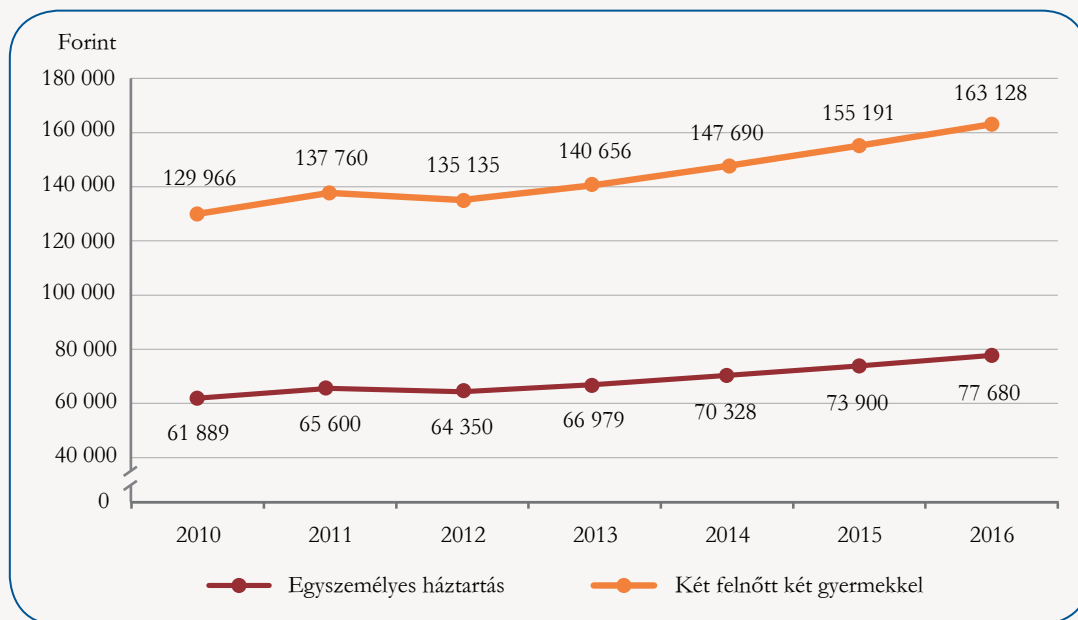
2.3.1. Relatív jövedelmi szegénység

A jövedelmi szegénységi arány a relatív mutatók közé tartozik, ugyanis a jövedelmi szegények körét a társadalom többi részének jövedelméhez viszonyítva határozza meg. A jövedelmi szegénység számításakor a jövedelmeket egy rögzített értékhez, a relatív szegénységi küszöbhez hasonlítjuk, és az ez alatti jövedelemmel rendelkezőket tekintjük szegénynek. Az Európai Unió gyakorlatában a legelterjedtebb szegénységi küszöb az ekvivalens medián jövedelem 60%-a. A mérőszám relatív jellegéből adódóan a mutató nem az egyének abszolút életszínvonaláról árulkodik, hanem lényegében a társadalomban tapasztalható jövedelmi egyenlőtlenségről.

A szegénységi küszöb emelkedése azt jelenti, hogy növekszik a jövedelmi színvonal az adott társadalomban. Magyarországon 2010 óta az egy főre jutó szegénységi küszöb értéke 25,5%-kal nőtt, 2016-ban 77 680 forintot tett ki éves szinten.

2.9. ábra

Havi szegénységi küszöb

2016-ban a teljes népesség 13,4%-a, 1 millió 293 ezer ember élt a szegénységi küszöb alatti jövedelemből, 105 ezerrel kevesebben, mint 2015-ben. A korcsoportokat tekintve legnagyobb javulás a 18 év alatti korosztály helyzetében következett be, jövedelmi szegénységi arányuk 5,1 százalékponttal, 14,8%-ra csökkent. A gyermekes háztartásokat tekintve 3,5 százalékponttal mérséklődött a szegénységi küszöb alatt élő háztartások aránya.

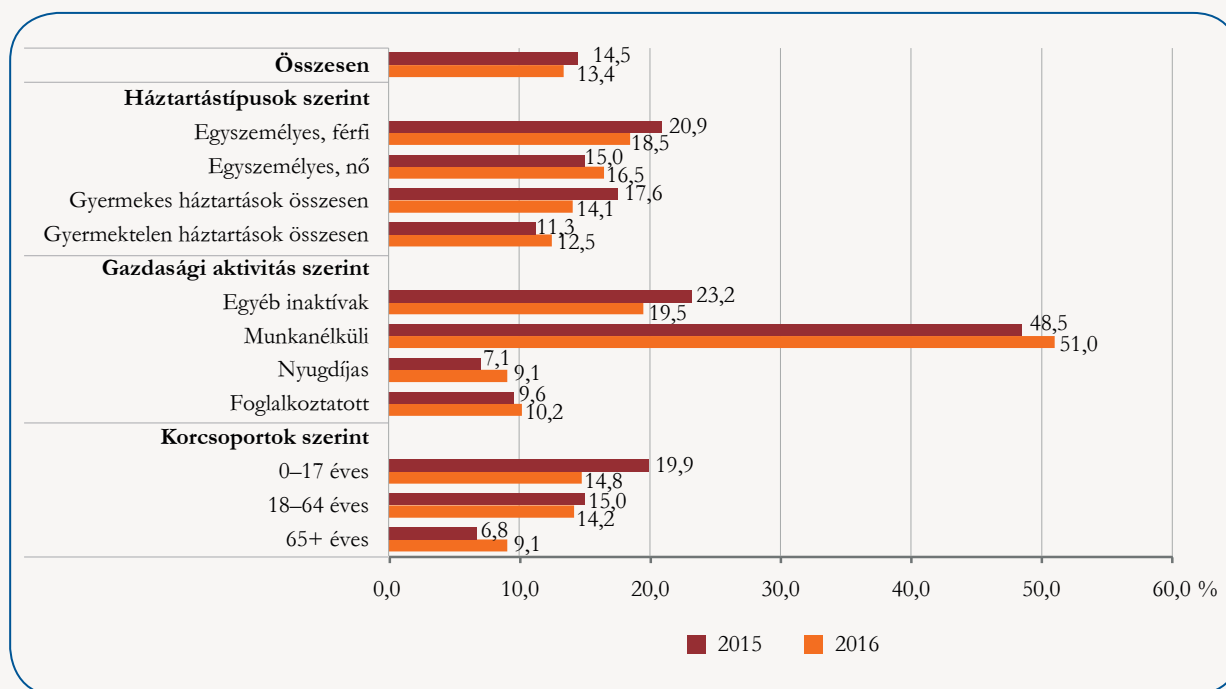
Az elszegényedés kockázatát a legnagyobb mértékben a munka hiánya növeli, minden második munkanélküli a jövedelmi szegények közé tartozott 2016-ban.

A foglalkoztatottak relatív jövedelmi szegénysége 10,2% volt, 0,6 százalékponttal magasabb a 2015. évinél. A dolgozók közül a részmunkaidőben foglalkoztatottak szegénységi aránya 17,5, a teljes munkaidőben foglalkoztatottaké 9,5% volt 2016-ban. A dolgozói szegénység utóbbi években tapasztalható emelkedése a közfoglalkoztatás kiterjesztésével van kapcsolatban, ugyanis jelentős hányaduk éves átlagos jövedelme nem érte el a szegénységi küszöböt.

A nyugdíjasok szegénységi aránya 2016-ban 9,1% volt. Az előző évhez képest történő kismértékű növekedést az okozta, hogy 2016-ban a nyugdíjak kisebb mértékben emelkedtek, mint az átlagos jövedelmi színvonal, így nőtt azon nyugdíjasok aránya, akik jövedelme a növekvő szegénységi küszöb alá került.

2.10. ábra

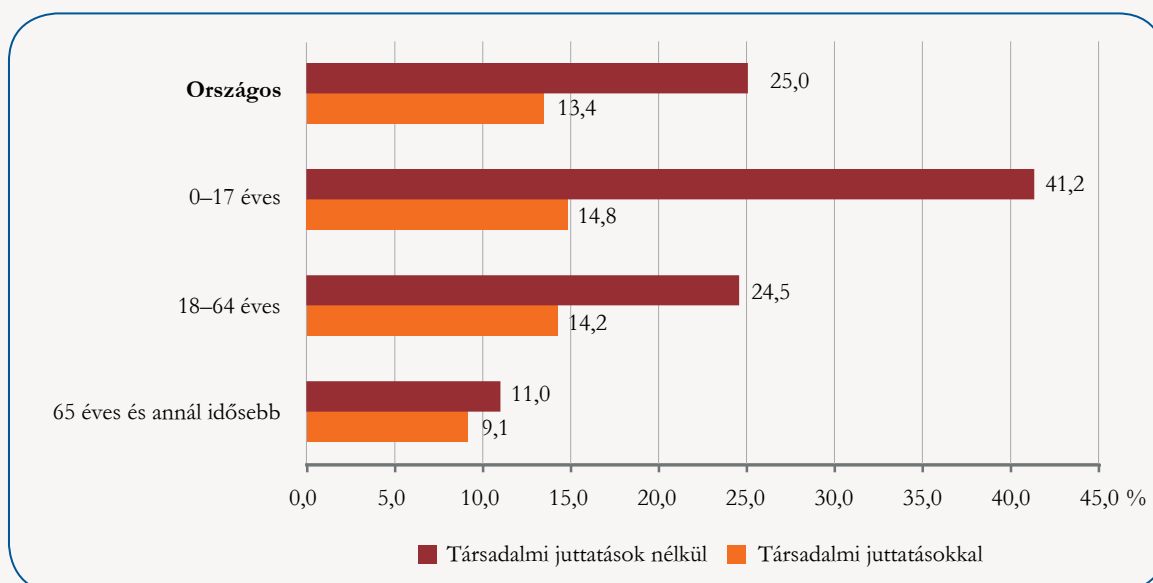
**Relatív jövedelmi szegénységi arány korcsoportok,
háztartástípusok és gazdasági aktivitás szerint**

A jövedelmi szegénység mérséklésében nagy szerepet játszanak a szociális transferek, amelyek jelentősen csökkentik a rászorult csoportok szegénységét. A szociális juttatások elmaradása országos szinten 13,4%-ról 25,0%-ra növelné a jövedelmi szegénységet. A családi adókedvezmény, valamint az egyéb családtámogatások nagymértékben emelik a gyermekes háztartások rendelkezésre álló jövedelmét, így csökkentik az eltartott gyermekek szegénységét is. Ezen támogatások nélkül a 18 év alatti gyermekek 41,2%-a élne a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkező háztartásban, szemben a jelenlegi, 14,8%-os aránnyal.

2.11. ábra

**Relatív jövedelmi szegénységi arány társadalmi juttatásokkal
és azok nélkül korcsoportonként, 2016**

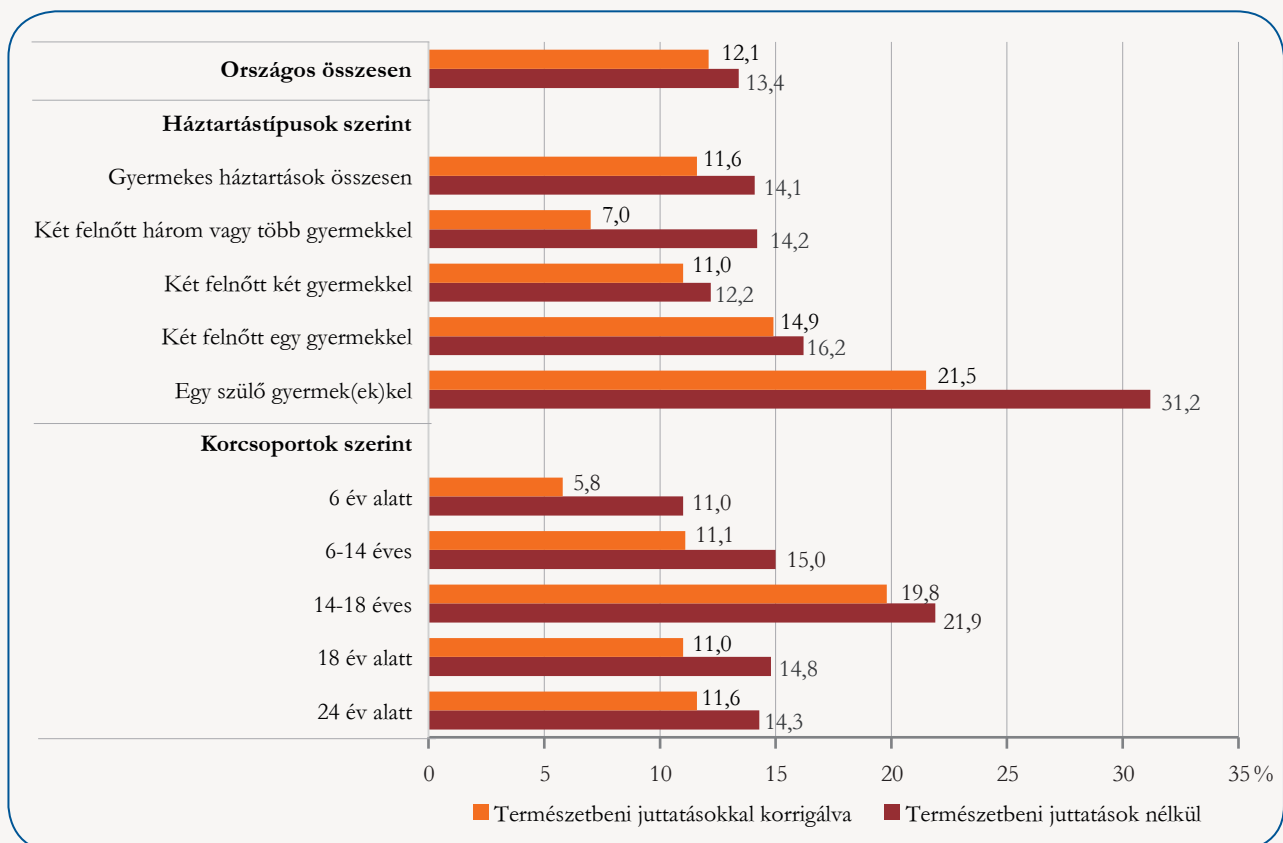
Becslést készítettünk arra vonatkozóan, hogy amennyiben a természetbeni juttatásokat pénzbeli juttatásként kapnák az érintett társadalmi csoportok, milyen módon módosulnának a szegénységi mutatók. A becsléskor az alábbi juttatásokat vettük figyelembe:

- ingyenes tankönyvellátás,
- ingyenes bölcsődei és óvodai étkeztetés,
- ingyenes általános iskolai étkeztetés,
- 50%-os kedvezményű általános iskolai étkeztetés,
- rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,
- önkormányzati lakásfenntartási támogatás.

A fenti pluszjövedelmek hatására 2016-ra vonatkozóan az országos jövedelmi szegénységi arány 13,4%-ról 12,1%-ra csökken, míg a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya országosan 25,6%-ról 24,8%-ra mérséklődik. A vizsgált juttatások többségének célja a gyermeknevelés támogatása, ezért elsősorban azt vizsgáltuk, hogy a juttatások „forintosítása” milyen módon csökkentené a gyermekek és a gyermekes háztartások szegénységét. Az egyre szélesedő körben igénybe vehető ingyenes bölcsődei és óvodai étkeztetésnek köszönhetően a legnagyobb mértékben a kisgyermekesek jövedelmi szegénységi aránya mérséklődik, 11%-ról 5,8%-ra, míg a jelenlegi 29,3% helyett 26,2%-ukat érintené a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata. Az általános iskolás korcsoport (6-14 évesek) szegénységi aránya 15,0%-ról 11,1%-ra csökken, míg közülük 31,0 helyett 28,9%-uk tartozna a szegények vagy társadalmilag kirekesztődötték közé. A gyermekes háztartások jövedelmi szegénységi aránya 14,1%-ról 11,6%-ra csökken, és közöttük a szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitettek aránya 28,1%-ról 26,5%-ra mérséklődne. A gyermekesek körében az egyszülőes háztartások és a három vagy annál több gyermekesek szegénységi mutatói javulnak a legnagyobb mértékben. Az egyszülőesek szegénységi aránya 31,2%-ról 21,5%-ra, a három vagy annál több gyermekeseké pedig 14,2%-ról 7%-ra módosulna.

2.12. ábra

Jövedelmi szegénységi arány természetbeni juttatások nélkül és a juttatásokkal korrigálva korcsoportonként és háztartástípusonként

2.3.2. Súlyos anyagi depriváció (nélkülözés)

A szegénység többdimenziós mérésekor a jövedelem mellett vizsgáljuk az egyes javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés mértékét is. Azokat tekintjük súlyosan depriváltaknak, vagyis súlyosan nélkülözőnek, akikre az alábbi 9 tétel közül legalább 4 vonatkozik.

2.1. tábla

Az anyagi depriváció egyes tételeiben érintettek aránya

(%)

A depriváció mérésére szolgáló tételek	2012	2015	2016
Hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék	26,7	19,0	15,7
Váratlan kiadások fedezetének hiánya	74,9	50,7	31,4
Anyagi okból nincs telefonja	2,3	1,3	1,0
Anyagi okból nincs színes televíziója	0,4	0,6	0,6
Anyagi okból nincs mosógépe	1,2	1,0	0,7
Anyagi okból nincs személygépkocsija	25,8	20,6	20,0
Évi egyhetes üdülés hiánya	67,2	50,6	48,1
Kétnaponta húsétfogyasztás hiánya	34,0	19,1	16,4
Lakás megfelelő fűtésének hiánya	12,2	9,1	6,8
Súlyos anyagi deprivációs ráta	27,8	16,2	14,5

2016-ban folytatódott a depriváltak arányának csökkenése. A teljes népesség 14,5%-a (1 millió 400 ezer fő) volt súlyosan deprivált, 1,7 százalékponttal kevesebb az egy évvel korábbi aránynál. Az elmúlt években a legnagyobb javulás a szegénységi küszöbnek megfelelő összegű váratlan kiadás fedezésének vonatkozásában következett be a háztartások jövedelemnövekedésének eredményeként. Míg 2012-ben a háztartások háromnegyede nem tudott finanszírozni egy váratlan kiadást, addig ez 2016-ban a háztartások kevesebb mint egyharmadára igaz. 3,3 százalékponttal mérséklődött a törlesztési elmaradással küzdő háztartások aránya (15,7%). Csökkent, de még mindig az uniós átlag feletti volt azon háztartások aránya, akik nem engedhették meg maguknak, hogy évente egy hétre elutazzanak pihenni (48,1%).

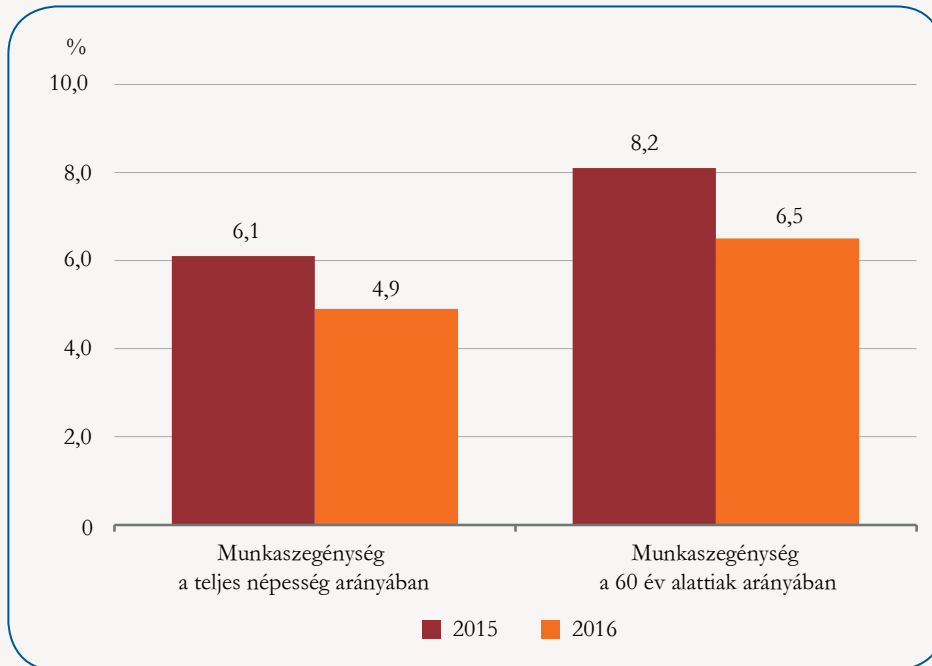
2.3.3. Nagyon alacsony munkaintenzitás

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés harmadik dimenziója a munkaerőpiaci kirekesztődés, vagyis a munkaszegénység. A munkaintenzitás mutatója azt méri, hogy a háztartás munkaképes korú tagjai a lehetséges munkaidejük mekkora részét töltik munkavégzéssel. Azokat a személyeket tekintjük munkaszegénynek, akik a lehetséges munkaidejük kevesebb mint 20%-át töltik munkával.

2016-ban tovább nőtt a foglalkoztatottság Magyarországon, ami tükröződik a munkaintenzitás mutatójában is, miszerint tovább csökkent a munkaszegénységben élők aránya. A teljes népesség 4,9%-a (468 ezer fő) tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak csoportjába, 1,2 százalékpontos a mérséklődés 2015-höz mérten. A 60 év alatti korosztályhoz viszonyított arányuk 6,5% volt, 1,7 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábbinál.

2.13. ábra

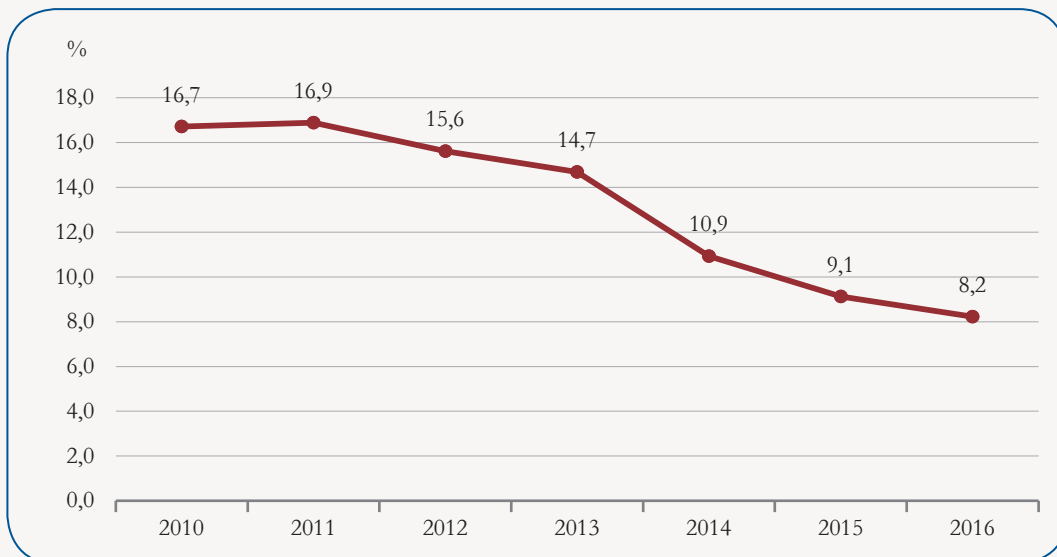
A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya

A foglalkoztatás bővülése javítja az eltartott gyermekek életminőségét is. 2010 óta folyamatosan csökken a dolgozó nélküli háztartásban nevelkedő kiskorúak aránya. 2016-ra 6 év alatt 8,5 százalékpontos mérséklődés mellett 153 ezerrel kevesebb 18 év alatti gyermek élt ilyen háztartásban.

2.14. ábra

Dolgozó nélküli háztartásban élő kiskorúak aránya

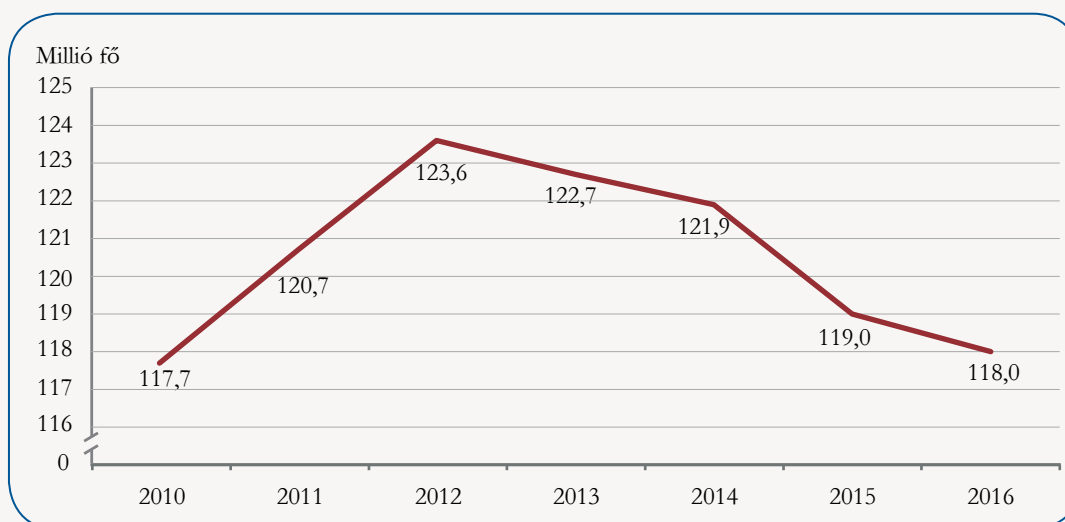

2.4. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés az Európai Unióban³

A 2016. évi felvételek alapján az EU 28 tagállamában összesen 118 millió főt, az össznépeesség 23,5%-át érintette a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata. A válságot követő drasztikus emelkedése után az utóbbi 4 évben folyamatosan csökkent, és 2016-ban a 2010-es szintre apadt az érintettek száma.

2.15. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek száma az Európai Unióban

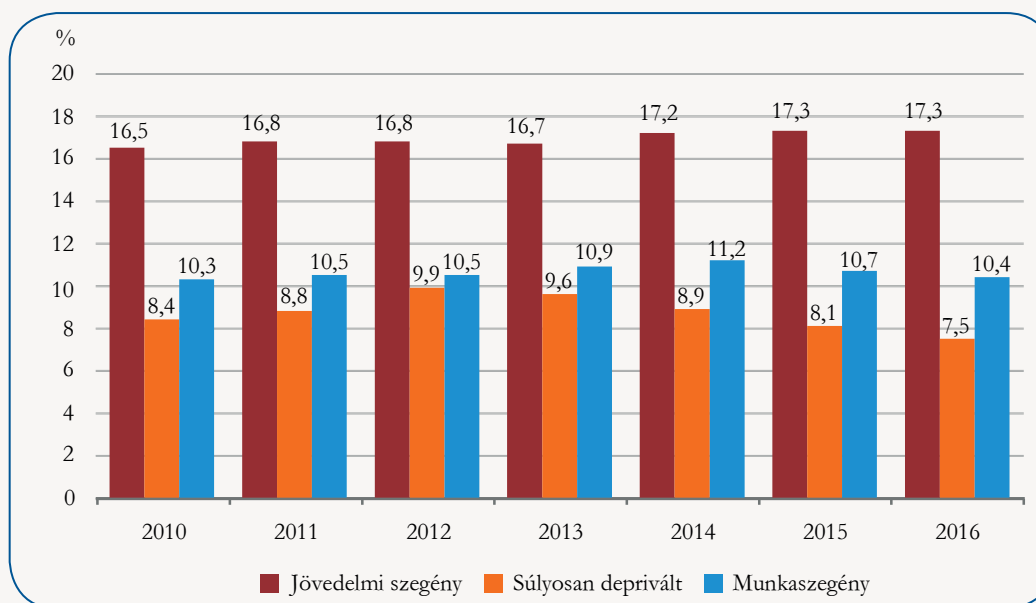

Forrás: Eurostat.

Az adott ország népességének arányában kifejezve a legkevésbé Csehországban (13,3%), Finnországban (16,6%), Dániában és Hollandiában (16,7–16,7%), a legtöbbet Bulgáriában (40,4%), Romániában (38,8%) és Görögországban (35,6%) voltak kitéve a szegénységnek vagy kirekesztődés kockázatának 2015-ben.

2.16. ábra

Szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitétek aránya dimenzióként az Európai Unióban

Forrás: Eurostat.

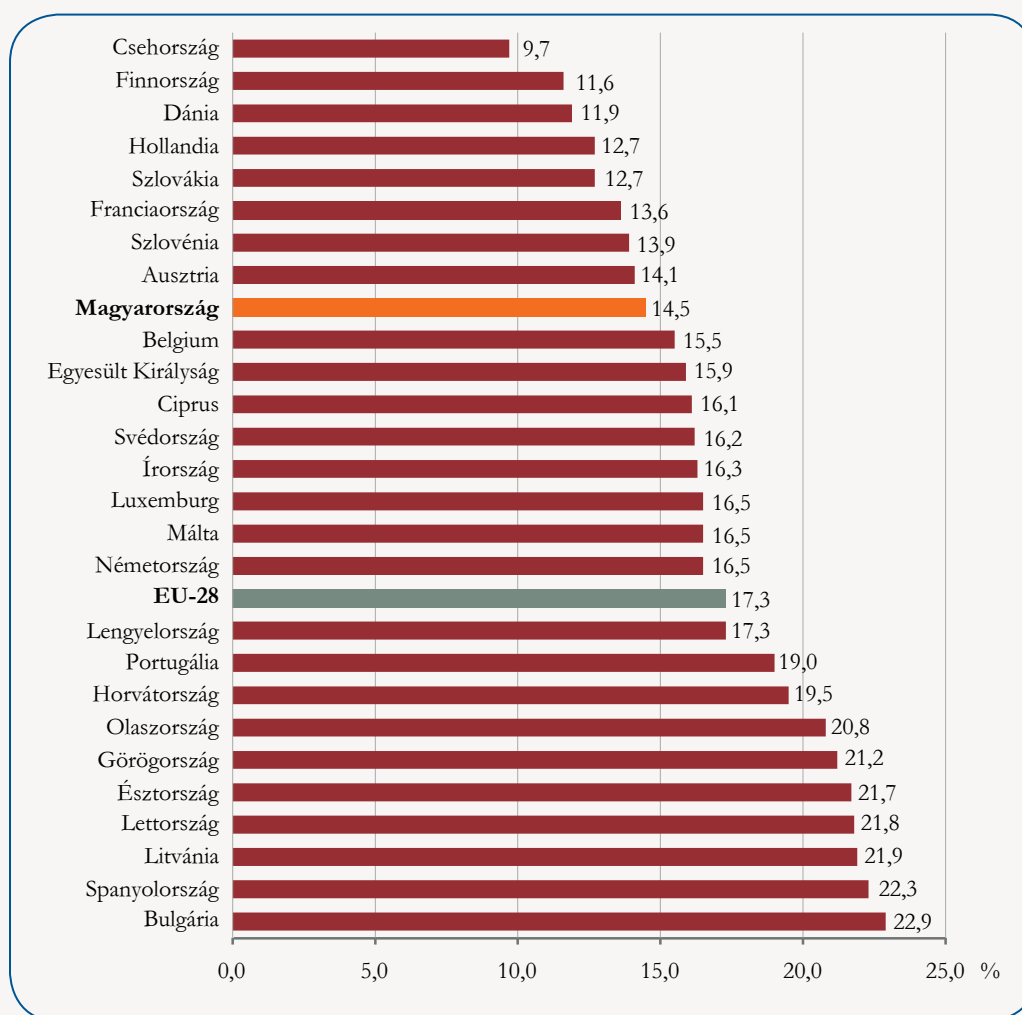
³ A 2.4. fejezetben az évszámok a felvétel évét jelölik, a referenciaév egyvel korábbi, mint a többi fejezetben. A magyarországi adatok 2015-re vonatkoznak.

Az egyes dimenziókat tekintve a legnagyobb népséget a jövedelmi szegények csoportja teszi ki, a 28 országban összesen 87 millió fő élt az adott ország szegénységi küszöbe alatti jövedelemből. A súlyosan nélkülözők száma 2,6 millióval lett kisebb 2015 folyamán, összesen 37,8 millió embert érintett a súlyos anyagi depriváció. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban 38,8 millióan éltek, 1 millióval kevesebben, mint 2014-ben.

A jövedelmi szegénységi arány országokénti összehasonlítása annak relatív jellege miatt nem tükrözi a valós életszínvonal különbségeket. Minden országban az adott ország szegénységi küszöbéhez mérten tartozik valaki a szegények közé. A szegénységi küszöb értéke jelentősen különbözik, a legmagasabb Luxemburgban (évi 20 314 euró), a legalacsonyabb Romániában (évi 1469 euró). A 2015-ös referenciaévben az adott ország teljes népességének arányában kimutatva Csehországban (7,9%) éltek a legkevesebben a szegénységi küszöb alatti jövedelemből, és Bulgáriában a legtöbben (22,9%).

2.17. ábra

Relatív jövedelmi szegénységi arány az Európai Unió országaiban, 2016*

Forrás: Eurostat.

*Írország adata 2014-re, Magyarország adata 2015-re vonatkozik.

Az unió 28 országa közül a legtöbben – az ország lakosságának 31,9%-a – Bulgáriában tartoztak a súlyosan nélkülözők közé, míg legkevesebben – a népesség 0,8%-a – Svédországban.

Az unió népessége számára a legnagyobb nehézséget a váratlan kiadások fedezése, valamint az egyhetes pihenés biztosítása jelentette, átlagosan minden harmadik lakosnak okozott ez problémát. A legtöbb deprivációs tétel vonatkozásában igen nagy különbségek mutathatók ki. A lakóhely megfelelő fűtését Bulgáriában a lakosság 39,2, Finnországban csupán 1,7%-a nem tudta biztosítani. Az évi egyhetes üdülés biztosítása szintén Bulgáriában jelentett a legtöbbeknek, a lakosság 56,4%-ának problémát, míg ugyanezt Svédországban csupán 8,2% nem engedhette meg magának. Kevésbé szórtak az adatok a váratlan kiadások finanszírozására vonatkozóan: Bulgáriában a népesség 54,2% nem tudott kifizetni egy váratlan kiadást, de a legjobb adattal rendelkező Svédországban is 20,7%-nak okozott ez gondot.

2016-ban az EU lakosságának 10,4%-a élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, a legnagyobb arányban Görögországban, ahol a munkaszegénység 17,2%-os volt, a legkevesebben Észtországban, ahol a lakosság 5,8%-a volt munkaszegény. A legnagyobb (1,9 százalékpontos) javulás Máltán, a legnagyobb (1,2 százalékpontos) romlás Olaszországban következett be.

3. A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA

3.1. A háztartások fogyasztási kiadásai, nagysága és szerkezete

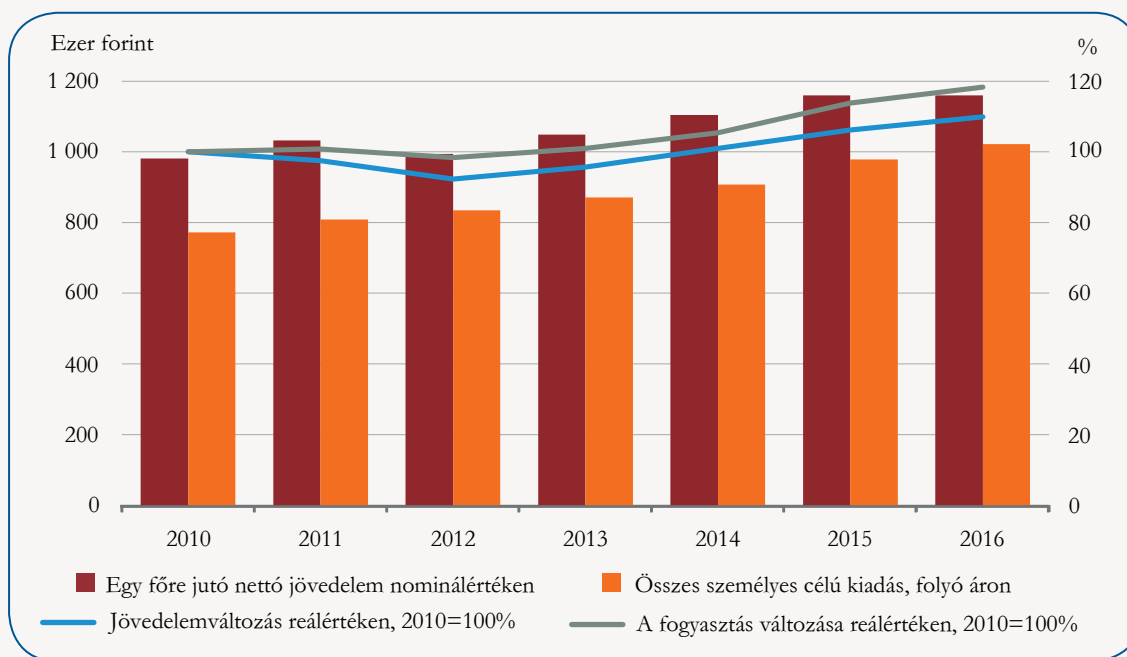
A lakosság életkörülményeinek alakulásáról a háztartások fogyasztási kiadásának nagysága, a kiadás belső szerkezete, valamint annak változása szolgáltató releváns információkat. A lakosság életszínvonalának feltérképezéséhez a következőkben a magánháztartások fogyasztási kiadásait vizsgáljuk meg az évtized kezdetétől napjainkig. Elemzésünk alapját a COICOP (*Classification of Individual Consumption by Purpose*), a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti, tartalmában harmonizált nemzetközi nomenklatúrája adja.

3.1.1. A fogyasztás nagyságának és belső szerkezetének időbeni alakulása

A 2010 és 2016 közötti időszakban hazánk gazdaságát alapvetően növekedés jellemezte. Ezen időszak alatt a lakosság fogyasztása 772,5 ezer forintról 1 millió 22 ezer forintra, 1,3-szeresére bővült, ami reálértéken 18,4%-os növekedést jelent.

3.1. ábra

A háztartások egy főre jutó jövedelmeinek és kiadásainak alakulása

A 2008-as válság lecsengése – amiben kiemelkedő volt a háztartások eladósodottságának a szerepe – a 2010-es évek elején még éreztette hatását, 2012-ig stagnált, illetve csökkent a háztartások fogyasztása. Ezt követően azonban, immár bővülő gazdasági környezetben, a munkaerőpiac megbomlott egyensúlya is helyreállt, kedvezőbbek lettek a foglalkoztatási kilátások, jelentősen mérséklődött az infláció. Mindezen tényezők hatására a fogyasztói bizalom is erősödésnek indult, a fogyasztás színvonala pedig évről évre nőtt. A lakosság korábban visszafogott fogyasztása a 2013 és 2015 közötti években reálértéken már 7% körüli mértékben emelkedett. A tendencia stagnáló fogyasztói árak mellett 2016-ban is folytatódott, ekkor az egy főre jutó összes személyes célú kiadás 1 millió 22 ezer forintot tett ki, ez folyó áron 4,4%, reálértéken 4,0%-os növekedést jelent az egy évvel korábbihoz képest.

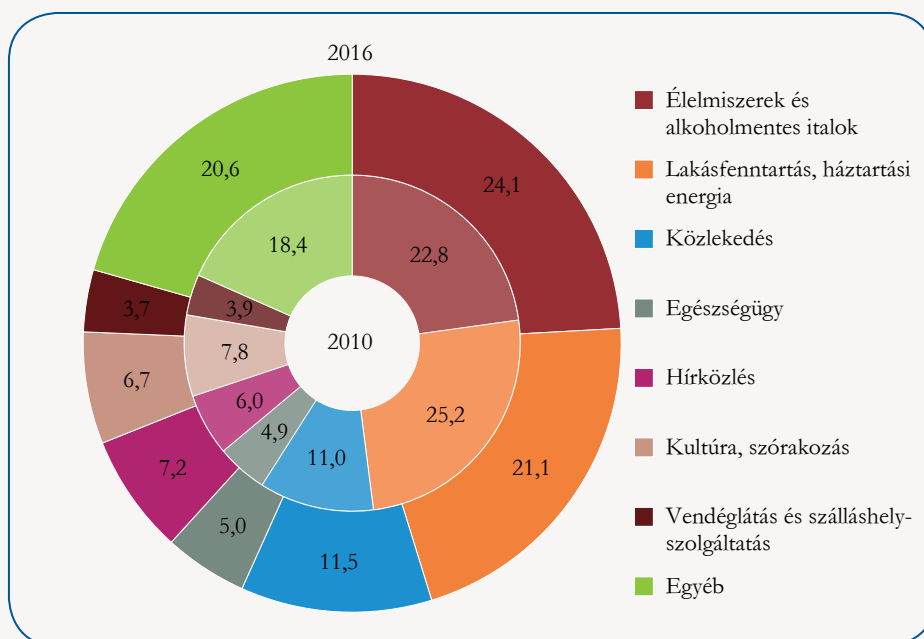
A lakosság életszínvonalának alakulását a kiadás nagysága mellett annak belső szerkezeti változása mutatja szemléletesen. A létfenntartáshoz szorosan kapcsolódó termékcsoportok – mint például az élelmiszerek vagy a lakhatással kapcsolatosak – aránya az összes fogyasztáson belül utal arra, hogy milyen mértékben dönthet szabadon a háztartás az ezeken túlmutató igényei kielégítésekor. Minél magasabb

életszínvonalon él egy háztartás, annál kisebb arányt képviselnek költéseiben az élelmiszerek, illetve a létfenntartásához szorosan kapcsolható tételek. Az alapvetőnek tekintett szükségletek közül három termékcsoporthoz emelünk ki a következőkben ennek szemléltetésére, olyanokat, amelyekre anyagi lehetőségtől függetlenül mindenkinek költenie kell, így fogyasztási kiadásból mért arányuk szemléletesen mutatja meg az életkörülményekből fakadó különbségeket: az élelmiszerekét, a lakásfenntartási kiadásokét és a közlekedését.

A 2010-et követő kezdeti években a háztartási energiaköltségek az átlagos árváltozást meghaladó mértékben emelkedtek, ennek hatására 2013-ig a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások jelentették a háztartások legnagyobb kiadási tételét. 2014-ben viszont a családi költségvetés egyik domináns eleme, a háztartási energia ára 11,7, 2015-ben pedig további 2,9%-kal esett vissza, a mérséklődő árak pedig csökkentették a lakosság rezsikiadásait. Miután kisebbek lettek a lakásfenntartási kiadások, módosult a kiadás szerkezete is, így 2014-től kezdve már az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra fordítottak hasították ki a lakosság fogyasztásából a legnagyobb szeletet. A két kiadási csoport, az élelmiszerek és a lakásfenntartási kiadások aránya közötti oló szétnyílt, a kezdeti, 2014. évi 0,1 százalékpontonról 2016-ra 3,0 százalékponttra nőtt a két csoport aránya közt a különbség az élelmiszerek javára.

3.2. ábra

A háztartások kiadásainak megoszlása, %

Az élelmiszer-fogyasztás alakulásában hosszú évek távlatában tapasztalható tendencia, hogy a házon kívül, a munkahelyen, étteremben, gyorsétteremben stb. elköltött étkezések, illetve a házhoz szállított étkezések szerepe felértékelődik. Bizonyos élelmiszereknél csökken a háztartásban elfogyasztott mennyiség is, ami a fogyasztói szokások minőségi változását tükrözi. 2010 és 2016 között például 7,5 kilogrammal mérséklődött a háztartásban fogyasztott kenyér mennyisége, mellette viszont 4,7 kilogrammal több kiflit, zsemlet, péksüteményt vásároltak. Ugyanígy a vizsgált időszak alatt kevesebb (1,8 kilogrammal) állati eredetű zsiradékot fogyasztott a lakosság, viszont 1 literrel több növényi étolajat, olívaolajat használt el.

2016-ban a házon kívüli étkezések egy főre jutó kiadásai 34,5 ezer forintot tettek ki, ennek egyik felét a munkahelyi, iskolai és óvodai étkezések, másik felét a kereskedelmi vendéglátásban elköltött étkezések és az italfogyasztás jelentette. A kereskedelmi vendéglátásban kifizetett összegek az évezred eleje óta megháromszorozódtak, 2010-hez képest pedig másfélszeresre emelkedtek. A legdinamikusabban a házhoz szállított ételekre fordított egy főre jutó kiadás nagysága emelkedett a vizsgált időszak alatt, aminek összege 2016-ban 4398 forintot tett ki, nyolcszorosát a 2006-os költsékeknek és 26%-kal többet, mint 2010-ben.

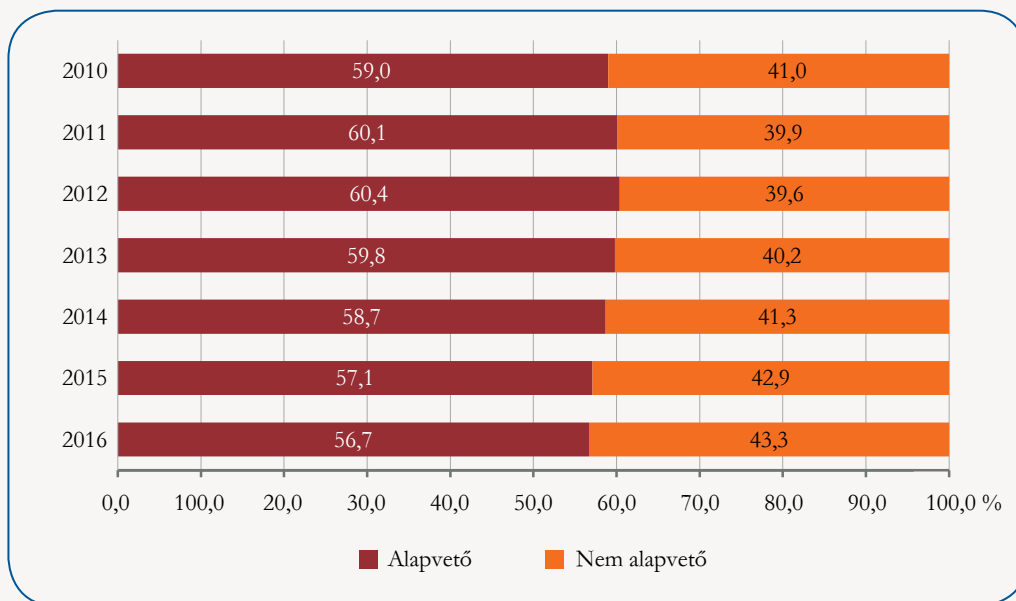
A gyorsétermekben, büfékben elköltött összegek is jelentősen emelkedtek, ezeken a helyeken 2016-ban a lakosság fejénként 5686 forintot költött, közel másfélszer annyit, mint az évtized kezdetén.

Az élelmiszerek és a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások mellett a háztartások alapvető kiadási tételei közé soroljuk a közlekedéssel kapcsolatos költségeket is, ugyanis a hétköznapi élet során a munkába, iskolába stb. való eljutás, általában valamilyen közlekedési eszköz igénybevételét feltételezi. A 2010-ben mért 85,2 ezer forintos, közlekedéssel kapcsolatos kiadás 2016-ra 1,4-szeresére emelkedett, hasonlóan a fogyasztási kiadás átlagos bővülésével, utóbbi ugyanis időközben 1,3-szeresére nőtt.

A három alapvető kiadási tétel, az élelmiszerek, a lakásfenntartás és a közlekedés összes fogyasztási kiadásból mért aránya recessziós és prosperáló időszakokat követve hullámzást mutat. Részarányuk a vizsgált időszak alatt a válságot közvetlenül követő években, a dekonjunktúra idején volt a legmagasabb, 59–60% körüli. 2015-ben javuló makrogazdasági környezetben, kiemelten a lakásfenntartási kiadások tendenciózusan csökkenő, majd stagnáló árszínvonalának hatására, valamint a 2014-től kezdődő időszakra jellemző csekély mértékű pénzromlás következtében a háztartások fogyasztási szerkezete javult. Ezzel párhuzamosan az alapvetőnek tekintett három fogyasztási csoport aránya az összes fogyasztási kiadásból csökkent. A megélhetéssel kapcsolatos költségek 2016-ban a fogyasztási kiadások mindössze 56,7%-át tették ki, ami 3,7 százalékponttal kedvezőbb a vizsgált időszak alatt mért 2012. évi, negatív csúcsnál (60,4%).

3.3. ábra

A háztartások alapvető és nem alapvető kiadásainak aránya

3.1.2. A háztartások fogyasztási kiadásai

2016-ban a háztartások 1 millió 22 ezer forintos, egy főre jutó éves, átlagos fogyasztási kiadása 4,4, az árak változásának hatását is figyelembe véve pedig 4,0%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A háztartások **három legnagyobb kiadási tétele** közül **élelmiszerekre és alkoholmentes italokra** 246,5 ezer, **lakásfenntartásra és háztartási energiára** 215,7 ezer, **közlekedésre és szállításra** éves szinten átlagosan 117,5 ezer forintot fordítottak fejénként.

Az év során a lakosság minden fogyasztási csoportban növelte fogyasztását, reálértéken a leginkább, 10,7%-kal a közlekedési kiadások emelkedtek, a legvisszafogottabb növekedési ütem pedig az egészségügy terén volt tapasztalható, ahol a kiadások nagysága 1,6%-kal haladta meg az egy évvel korábbit.

Élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 246,5 ezer forintot, 6818 forinttal (2,8%-kal) költött többet a lakosság fejénként, mint 2015-ben. Az erre fordított kiadás nagysága reálértéken 2,5%-kal

magasabb volt az előző évinél. A főcsoporton belül a legnagyobb arányt, 27,5%-ot a hús és húskészítmények képviselték, az erre fordított, egy főre jutó 67,7 ezer forintos összeg 4,9%-os átlagos ár-csökkenés mellett 5,3%-kal magasabb volt, mint 2015-ben. 38,7 ezer forint volt a tejre, tejtermékre, sajtra, tojásra fordított kiadás nagysága, 37,1 ezer forintot pedig kenyérré és egyéb cereáliákra költött a lakosság fejenként. Az összes élelmiszerkiadás valamivel kevesebb mint tizedét zöldségfélékre és burgonyára fordították, fejenként 26,2 ezer forintot, ami folyó áron 5,5%-kal meghaladta az előző évit. Gyümölcsöt egy főre jutóan 17,1 ezer forintért vásároltak a háztartások, 7,1%-kal többet, mint 2015-ben.

3.1. tábla

A háztartások egy főre jutó kiadásai fogyasztási főcsoportok szerint*

COICOP fogyasztási főcsoportok	2015	2016	Változás az előző év %-ában		Fogyasztóiár-index, 2016, %
	évi egy főre jutó kiadás, forint		folyó áron	2015. évi áron	
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	239 715	246 533	102,8	102,5	100,3
Szeszes italok, dohányárúk	32 307	33 573	103,9	101,8	102,1
Ruházat és lábbeli	40 546	43 031	106,1	105,6	100,5
Lakásfenntartás és háztartási energia	210 062	215 715	102,7	102,1	100,6
Lakberendezés, háztartásvitel	39 032	41 036	105,1	104,5	100,6
Egészségügy	49 438	51 331	103,8	101,6	102,2
Közlekedés	109 275	117 500	107,5	110,7	97,1
Hírközlés	70 199	73 673	104,9	104,1	100,8
Kultúra, szórakozás	64 374	68 738	106,8	105,2	101,5
Oktatás	8 969	9 660	107,7	107,4	100,3
Vendéglátás, szálláshelyszolgáltatás	35 554	38 171	107,4	104,5	102,7
Egyéb termékek és szolgáltatások	79 248	83 170	104,9	103,9	101,0
Mindösszesen	978 719	1 022 132	104,4	104,0	100,4

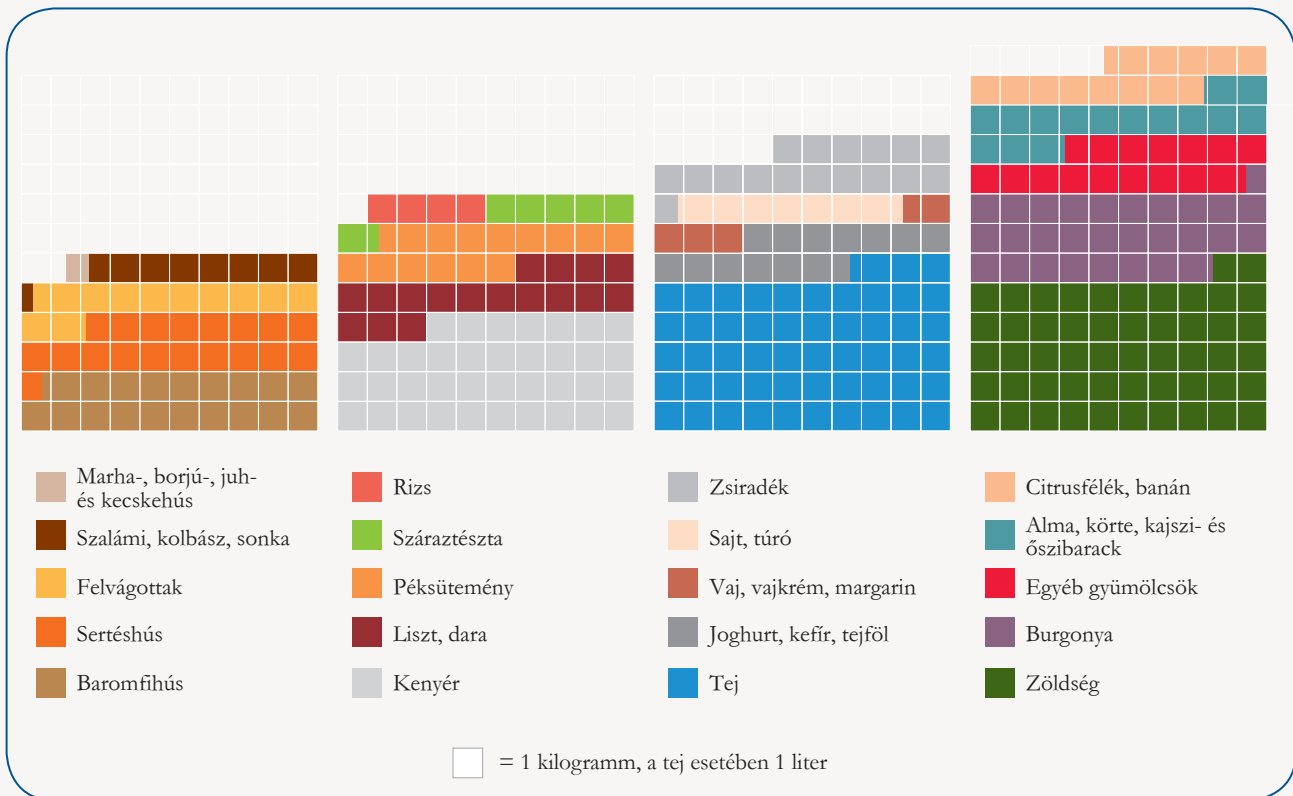
* Az egyes főcsoportok árindexével számolva.

2016-ban a **húsfélék** ára átlagosan 4,9%-kal mérséklődött, ennek hatására 2,5 kilogrammal nőtt a háztartásban elfogyasztott húsmennyiség. A hazai **lakosság árérzékenységét** mutatja, hogy a húsféleségeken belül a sertéshúsfogyasztás emelkedett a leginkább, éves szinten egy főre jutóan 2,2 kilogrammal, köszönhetően a termék jelentős, 14,2%-os ár-csökkenésének. A baromfi ára ennél számottevően kisebb mértékben esett vissza (1,5%-kal), és az elfogyasztott mennyiség is jóval szerényebb mértékben nőtt: mindössze 0,1 kilogrammal. De nem csak a tökehús, hanem a feldolgozott húsipari termékek fogyasztása is emelkedett, felvágottakból fejenként közel 0,5 kilogrammal többet vásároltunk 2016-ban, mint az azt megelőző évben.

Az átlagot jóval meghaladó mértékben, 4,0%-kal nőtt a **gyümölcsök** ára, ami közrejátszhatott abban, hogy 2016-ban a lakosság egy főre jutóan összességében 1,1 kilogrammal kevesebbet vásárolt belőle, mint az előző évben. A gyümölcsfélék közül leginkább az alma és a körte elfogyasztott mennyisége esett vissza, 0,9, illetve 1,0 kilogrammal, ugyanakkor a citrusfélék és a szőlő fogyasztása 0,5, illetve 0,4 kilogrammal emelkedett. 2016-ban a zöldségfélék ára jelentősen, 10,2%-kal nőtt, ezen belül a burgonyáé kiemelkedően, 25,8%-kal, ami visszatükröződik az egy főre jutó mennyiségi adatokban is. A lakosság 51,8 kilogrammos zöldségfogyasztása 0,6, a 28,9 kilogrammos burgonyafogyasztás pedig 1,4 kilogrammos csökkenést jelent a bázisévhez képest.

3.4. ábra

Az egy főre jutó élelmiszer-fogyasztás mennyisége

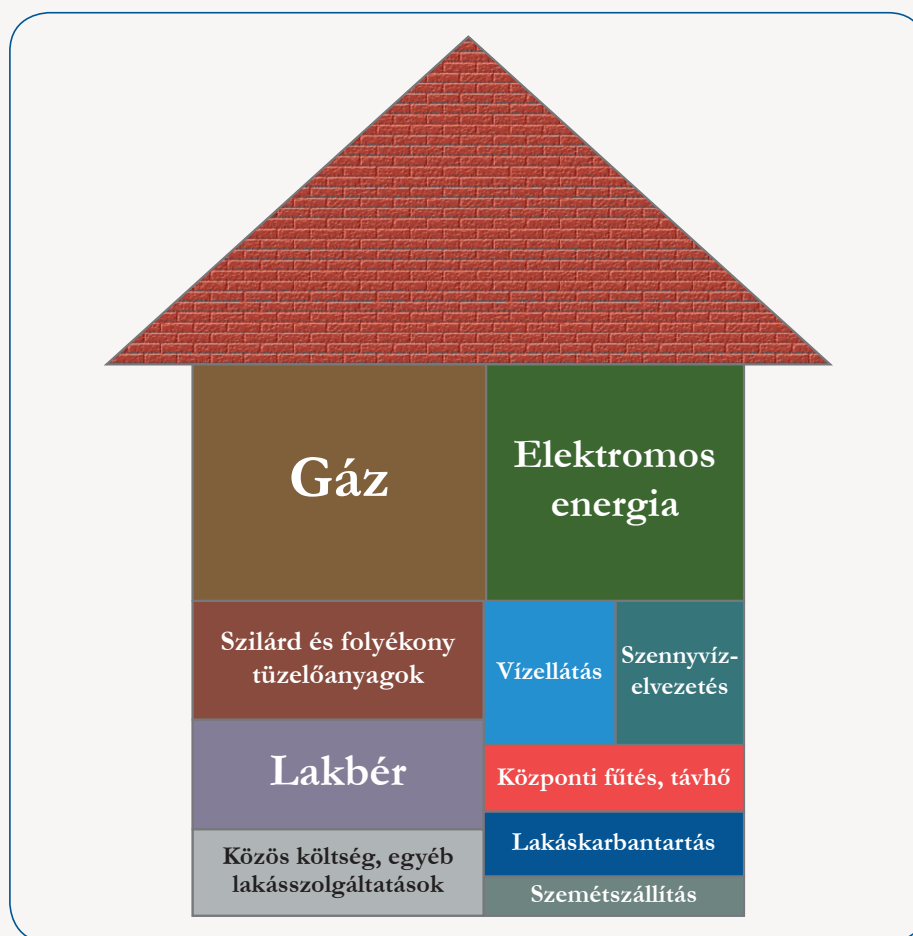
A háztartások második legnagyobb kiadási csoportja a **lakásfenntartási és háztartási energia**. A 2016-ban erre fordított, átlagos 215,7 ezer forintos kiadás folyó áron 2,7, változatlan áron 2,1%-kal volt magasabb, mint az egy évvel korábbi. Az év folyamán az energiahordozók és fűtőanyagok ára összességében stagnált (99,9%), a csoporton belül a legfontosabb energiahordozók, az elektromos energia, a vezetékes gáz és a távhőszolgáltatás ára nem változott, csökkent ugyanakkor a palackos gázé (10,4%-kal) és nőtt (3,2%-kal) a szilárd tüzelőanyagoké. Éves szinten egy főre vetítve átlagosan vezetékes gázra 45,3 ezer, elektromos energiára 43,3 ezer, meleg vízre és távhőre 12,3 ezer forintot költöttek a háztartások 2016-ban. A legfőbb energiahordozók stagnáló árainak hatására a fogyasztás volumene némileg nőtt, leginkább, 7,4%-kal a gázfogyasztásé. A távfűtéssel rendelkező, jellemzően panelépületekben élők háztartásaiban központi fűtésre és távhőre folyó áron 2,5%-kal költött kevesebbet a lakosság, köszönhetően az egyéni fogyasztásmérők elterjedésének és az épület-hőszigetelések költségcsökkentő hatásának is.

A **szilárd tüzelőanyagok** használata a vizsgált időszak alatt reneszánszát élte, annak ellenére, hogy fogyasztói ára évek óta az átlagos árváltozás mértékét meghaladóan nőtt. A trend 2016-ban megfordulni látszik, a termékcsoporthoz ebben az évben 1,6%-os csökkenést mutat.

A lakásfenntartási kiadások másik nagy hányada a **vízellátás és szennyvízelvezetés**, a **szemétszállítás**, illetve a **társasházak közös költsége** és a **lakáskarbantartással** kapcsolatosak, amelyek együttesen a lakásfenntartási tételek 29,5%-át (63,7 ezer forintot) jelentették. Ezeknek a tételeknek az együttes értéke az előző évhez képest 3,5%-kal emelkedett. Pozitívum, hogy a növekedésben a lakáskarbantartással kapcsolatos kiadások játszották a legnagyobb szerepet, ami azt mutatja, hogy a lakosság jóval többet volt képes ezekre a tételekre fordítani. A kiadás nagysága folyó áron 19,4, az árváltozás hatásait is figyelembe véve 16,4%-kal nőtt.

3.5. ábra

A háztartások egy főre jutó éves lakásfenntartási és háztartásienergia-kiadásainak szerkezete, 2016

A háztartások harmadik legnagyobb kiadási szelete a **közlekedés és szállítás**. Erre egy főre vetítve 2016-ban átlagosan 117,5 ezer forintot költöttek, az összes fogyasztási kiadás 11,5%-át. A közlekedési kiadások 60%-a üzemanyag-vásárlásra ment, átlagosan 70,6 ezer forint, helyi tömegközlekedésre pedig 8579 forintot adott ki a lakosság fejenként.

Egészségügyi kiadás tízből 9 háztartásban merült fel költségként, az erre kiadott 51,3 ezer forint az egy főre jutó összes kiadás 5,0%-át tette ki. A csoport legnagyobb szeletét 34,7 ezer forinttal (67,6%) a gyógyszerre, gyógyárakra fordított összeg jelentette, míg járóbeteg-ellátásra és kórházi szolgáltatásra 2016-ban átlagosan egy főre jutóan 10,4 ezer forintot fizetett ki a lakosság. A teljes egészségügyi ráfordításból 2881 forintot tett ki a hálapénz egy főre jutó éves összege.

3.1.3. A háztartások fogyasztása a különböző társadalmi csoportokban

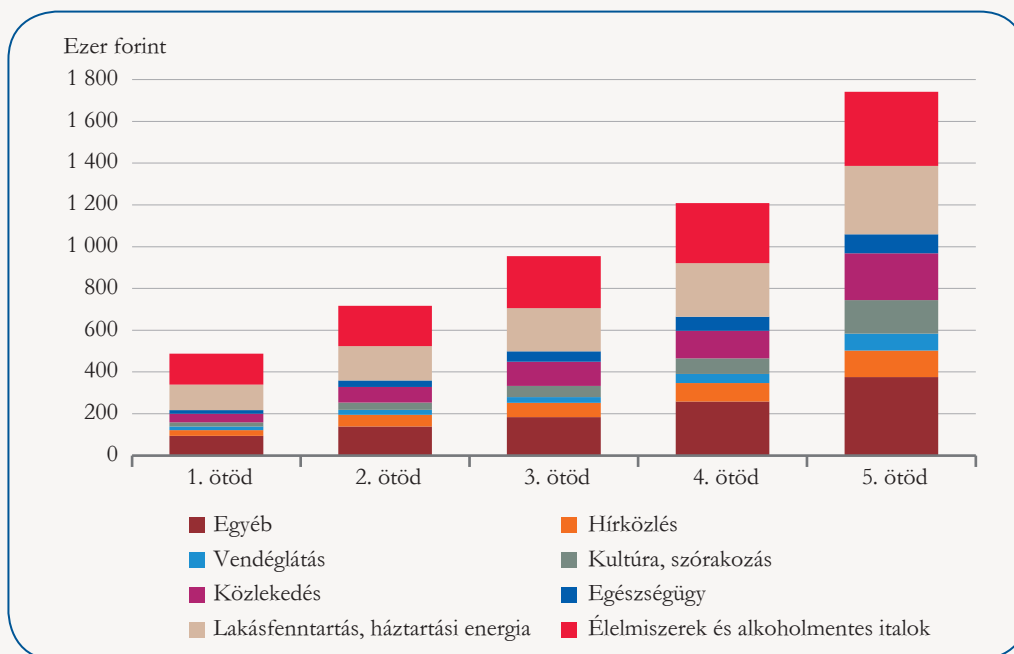
A legmarkánsabban a jövedelmi helyzettel függ össze a fogyasztás: minél magasabb egy háztartás jövedelme, annál többet költ. 2016-ban a legfelső jövedelmi ötödben élők 3,6-szor annyit adtak ki egyéni fogyasztásukra, mint a legalsó ötödbe tartozók. A legszegényebbek kiadásai az országos átlag kevesebb mint felét (47,8%-át), a legfelső ötödben élőké annak 1,7-szeresét tették ki. A kiadás nagysága 2016-ban az előző évhez képest az alsó jövedelmi ötödben 1,6, a legfelső jövedelmi ötödben 5,2%-kal nőtt.

Élelmiszerre a legszegényebbek 148,0 ezer forintot, 1,2%-kal többet költöttek 2016-ban, a leggazdagabbak egy főre jutó éves élelmiszerkiadása 355,1 ezer forintot tett ki, ez 4,1%-kal haladta meg az előző évit.

A lakásfenntartással kapcsolatos kiadásokra egy főre jutóan a legszegényebb réteg folyó áron 2384, a leggazdagabbak 9598 forinttal költöttek többet 2016-ban. Az energiahordozók közül az elektromosenergia-költség a szélső jövedelmi kategóriákban némileg csökkent, a középső ötödbe tartozók kismértékben növelték egy főre jutóan kiadásaikat. A vezetékes gázra fordított összeg ugyanakkor minden jövedelmi kategóriában emelkedett, az alsó jövedelmi ötödbe tartozók 13,7%-kal emelték erre fordított kiadásaikat. Folyó áron többet költött a lakosság szilárd tüzelőanyagokra is, ami leginkább a középső jövedelmi ötödbe tartozók fogyasztásbővülésének köszönhető, a legalsó jövedelmi ötödben viszont a gázfogyasztás növekedésével párhuzamosan 2,5%-kal csökkent az ilyen jellegű kiadás.

3.6. ábra

Egy főre jutó éves kiadás nagysága jövedelmi ötödök szerint, 2016

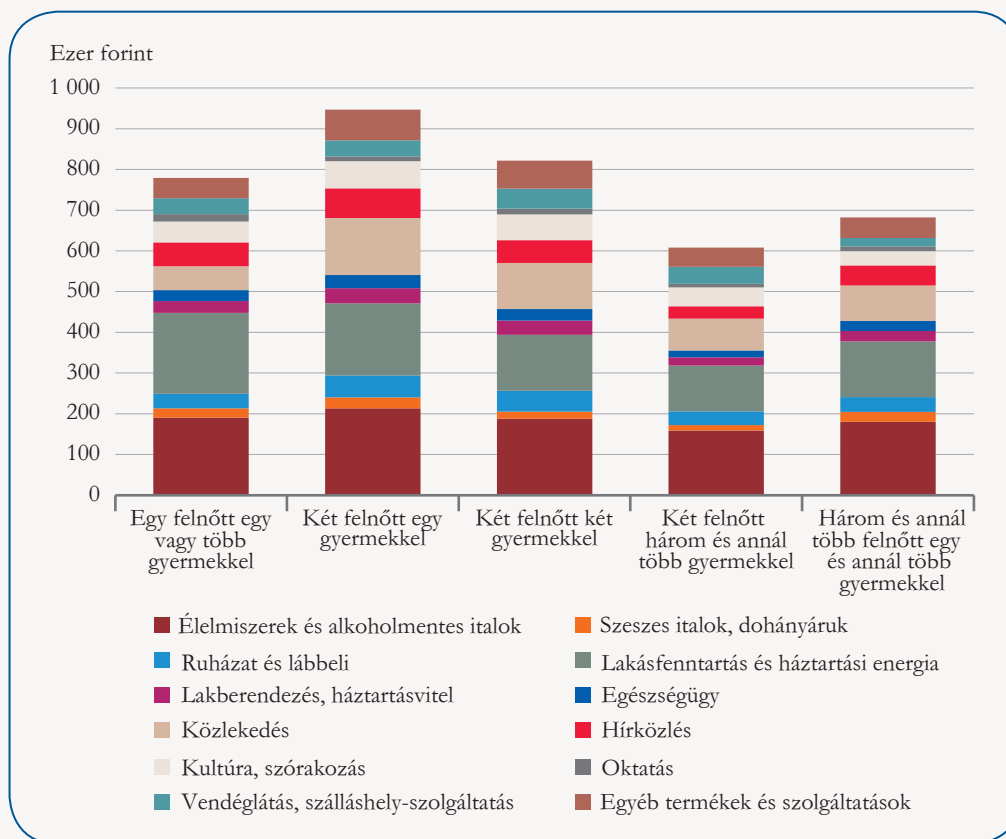
2015-höz képest a két szélső réteg között a fogyasztási kiadásban megnyilvánuló különbség jelentős maradt, illetve kismértékben nőtt. Minél tehetősebb egy háztartás, annál kisebb súlyt képviselnek fogyasztásaiból az alapvető, létfenntartáshoz szorosan kapcsolódó tételek, az élelmiszerek, a lakásfenntartással kapcsolatosak, valamint a közlekedési kiadások, vagyis annál több szabadon elkölthető jövedelem áll rendelkezésre ezek kiegyenlítése után. Markáns életszínvonalbeli különbség van a két szélső jövedelmi ötöd között van: míg a legalsó ötödben a fogyasztási kiadások 63,9%-át tették ki ezek az összegek, addig a legfelső ötödben 52,1%-ot.

A **gyermekes háztartások** aránya Magyarországon 29,4%. Ezen háztartások egy főre jutó átlagos éves fogyasztása 776,5 ezer forint volt 2016-ban, folyó áron 4,1, reálértéken 3,6%-kal magasabb, mint az előző évi. A gyermekes háztartások átlagos taglétszáma (3,9 fő) meghaladja az országos átlagot (2,3 fő), ezért egy főre jutó kiadásaik is rendre alacsonyabbak az átlagnál. Különösen igaz ez, ha olyan egy főre jutó kiadási tétel értékét vizsgáljuk, mint például a lakásfenntartás, amelynek nagysága a méretgazdaságosság elve alapján nem követi arányosan a taglétszám növekedését. Ennek okán egy főre jutó lakásfenntartási kiadásaik 68,2%-át teszi csak ki az átlagosnak, az egy háztartásra jutó érték viszont 11,4%-kal meghaladta azt. Ebben a háztartástípusban a gyermekek magas száma miatt ruházkodásra és lábbelire 2,2, az oktatással kapcsolatosakra 29,2%-kal többet költöttek az országos átlagnál.

A gyermekes háztartások helyzete az előző évhez képest kedvezően változott, fogyasztásukat a hírközlési kiadásokat kivéve minden csoportban növelték.

3.7. ábra

A gyermekes háztartások egy főre jutó éves átlagos fogyasztási kiadásainak megoszlása folyó áron, 2016

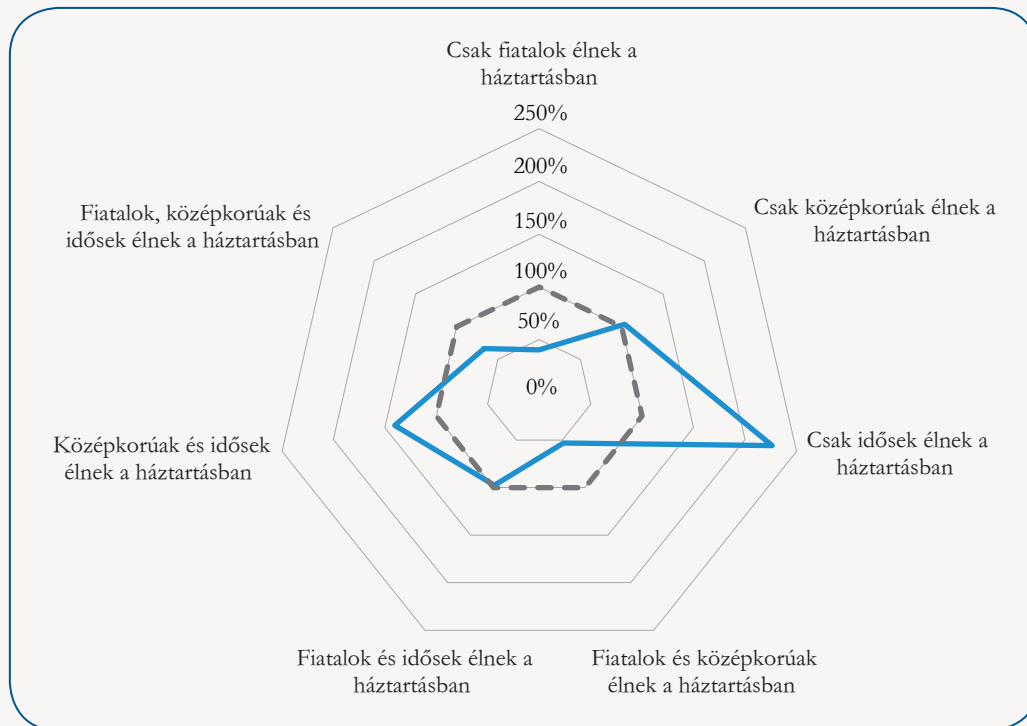
A gyermekesekkel szemben a **gyermektelen háztartások** az átlagosnál magasabb életszínvonalon élnek. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk összege 2016-ban 1 millió 260 ezer forint volt, 23,3%-kal (237,7 ezer forinttal) meghaladta az országos átlagot. A gyermektelenek 66,3 ezer forinttal (30,7%-kal) költöttek többet az átlagosnál lakásuk fenntartására, 57,3 ezer forinttal (23,2%-kal) többet pedig háztartásban fogyasztott élelmiszere. Egészségügyre 24,2, közlekedésre 14,6 ezer forinttal magasabb összeget fordítottak, mint az átlag.

A **nyugdíjas háztartások** aránya az összes háztartáson belül 30,0% volt 2016-ban. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk 1 millió 176 ezer forintot tett ki, folyó áron 37,4 ezer forinttal, 3,3%-kal többet az egy évvel korábnál. Fogyasztási kiadásaik évről évre meghaladják az országos átlagot, 2016-ban 15,1%-kal. Ez egyrészt a nyugdíj értékállóságának, másrészt annak köszönhető, hogy az idősebbek még napjainkban is gyakrabban látják vendégül rokonaikat, gyermekeiket, mint fordítva, és az ilyen alkalmakon fogyasztottak is az ő háztartásaikban jelennek meg kiadásként.

A nyugdíjasok fogyasztási szerkezetének további sajátossága, hogy az átlagosnál (4,1 százalékponttal) magasabb értéket képvisel költségeikben a lakásfenntartás súlya is, mivel háztartásaikban az átlagosnál többnyire kevesebb személy él, gyakran mindössze 1 fő, így a fix költségek nem oszlanak meg. Az életkor sajátosságaiból adódó magasabb gyógyszerköltségek miatt az **egészségügyi kiadások súlya** (4,5 százalékponttal) haladja meg az átlagost, annál 2,2-szer több, 111,5 ezer forint. A háztartások korösszetétele szerint vizsgálva az egészségügyi kiadásokat kitűnik, hogy az azokban a háztartásokban haladja meg jelentősen az átlagos költségek nagyságát, ahol idős, 65 év feletti személy is él a háztartásban, különösen igaz ez akkor, ha a háztartás csak 65 év felettiekből áll.

3.8. ábra

Egy főre jutó egészségügyi kiadások alakulása az átlagoshoz képest
a háztartások korösszetétele szerint, 2016

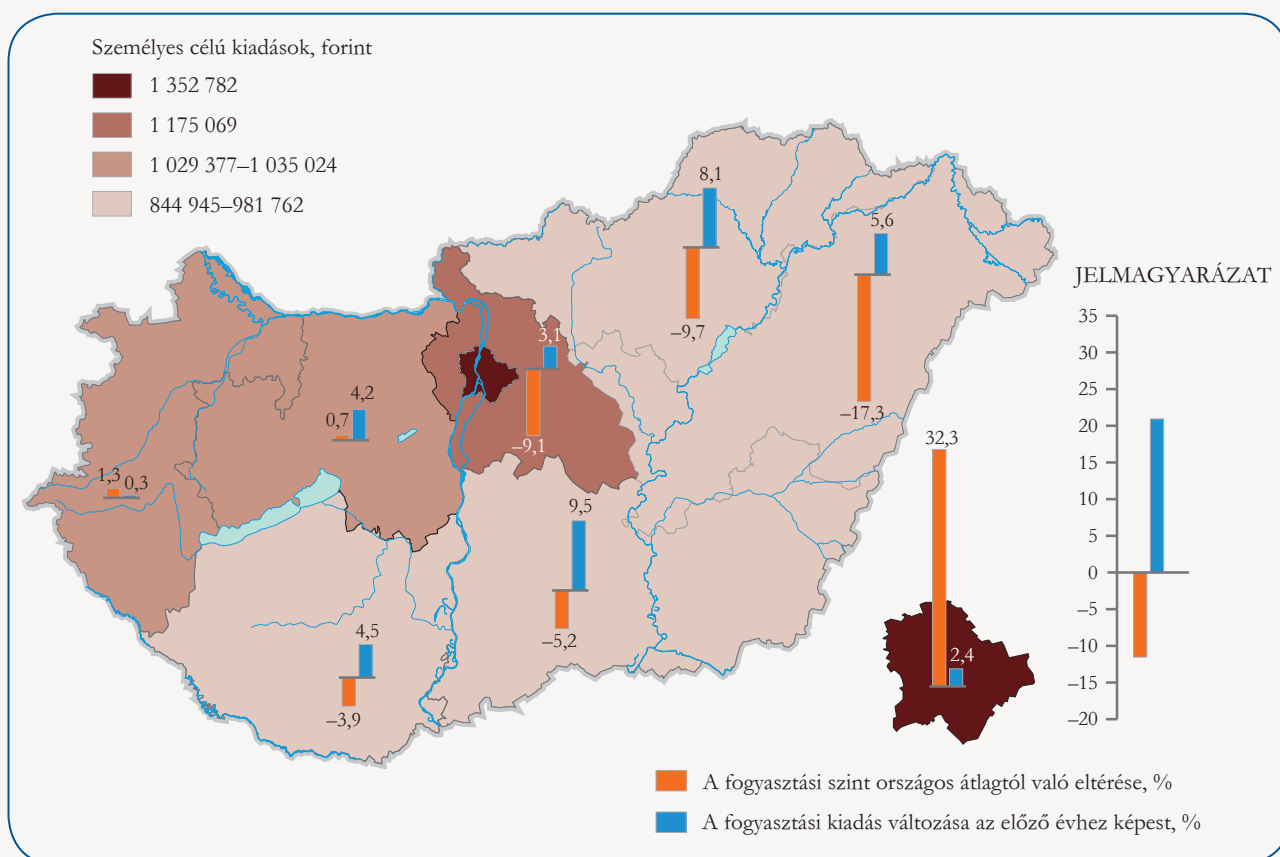
A nyugdíjasok számára biztosított ingyenes, illetve kedvezményes tömegközlekedés miatt, valamint azért, mert körükben alacsonyabb a gépkocsi használók száma, éves szinten egy főre jutóan 46,9 ezer forinttal költöttek kevesebbet az átlagosnál közlekedésre a nyugdíjas háztartások.

Településtípusonként vizsgálva a háztartások fogyasztását Budapest dominanciája érvényesül, ahol az 1 millió 353 ezer forint, egy főre jutó éves fogyasztási kiadás az országos átlagot 32,3%-kal haladta meg. A települési hierarchián lefelé haladva csökken a fogyasztás, ami a községekben a legalacsonyabb, 874 ezer forint, az országos átlag 85,6%-a.

2016-ban a fogyasztási kiadások növekedése **régióinként** vizsgálva az előző évhez képest a kevésbé fejlettekben, azaz Dél-Alföldön (9,5%), Észak-Magyarországon (8,1%), Észak-Alföldön (5,6%) és Dél-Dunántúlon (4,5%) volt a legmagasabb, ugyanakkor ez az a négy térség, ahol a kiadás nagysága még elmarad az országos átlagtól. Közülük Észak-Alföld fogyasztása a legalacsonyabb, az országos átlag mindössze 82,7%-a. Átlag körül fogyasztottak Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl lakosai, és jóval átlag felett (115,0%) a közép-magyarországi háztartások.

3.9. ábra

A háztartások egy főre jutó éves átlagos fogyasztási kiadásai régióként, 2016

3.1.4. A háztartások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága

A háztartások tulajdonában lévő tartós fogyasztási cikkek állománya évről évre bővül, néhány alapvető cikk esetében, mint például a televízió és a mosógép, megközelíti a teljes ellátottságot. Napjainkban az infokommunikációs, a szórakoztató elektronikai eszköz, de még a háztartási gépek kínálata is rohamosan fejlődik, a folyton megújuló termékpalletta hatására pedig viszonylag gyorsan alakul át a lakosság kereslete is.

A hagyományos televízió készülékek száma évről évre csökken, vele szemben emelkedik a LED-, a plazma-, illetve az LCD-televízióké, 2016-ban a háztartások 50,1%-a rendelkezett ezek valamelyikével, 7,6 százalékponttal többen, mint egy évvel korábban.

2010-ben a háztartások 53,9, 2016-ban 67,4%-ában volt már számítógép, amelynek gyűjtőfogalma több terméket is magában foglal. E csoporton belül az utóbbi években folyamatos átrendeződést tapasztalhatunk. Ugyan még mindig az asztali számítógép a legelterjedtebb eszköz, a háztartások 45,0%-ában található meg, de részesedése minden évben csökken. A lakosság körében egyre népszerűbbek a mobil eszközök, nő a lappal, illetve notebookkal rendelkező háztartások száma is. 2016-ban lappal a háztartások 40,8%-a rendelkezett, 4,2 százalékponttal többen, mint az előző évben. A notebookok, illetve tabletek használata ennél még kevésbé elterjedt, de előfordulási arányuk folyamatosan emelkedik, 2016-ban a háztartások 11,5%-ában voltak megtalálhatók, ami 2,6 százalékpontos emelkedést jelent 2015-höz képest. A számítógépek elterjedésével párhuzamosan az internettel való ellátottság is jelentősen nőtt, 2016-ban a háztartások több mint kétharmadában hozzá tudtak férni valamilyen eszközön, számítógépen vagy okostelefonon keresztül az internethez.

Napjainkban szinte minden háztartásban (93,1%) van mobiltelefon, jellemzően több is, száz háztartásra 190 darab jut, közülük 61 okostelefon, számuk folyamatosan nő.

Az új típusú háztartási nagygépek széles körben való elterjedése a szórakoztató elektronikai készülékekénél némileg lassabban megy végbe, így bár határozott, de visszafogott ütemben növekszik a mosogatógép használata, míg száz háztartásra 2010-ben 10, 2016-ban 17 jutott. A saját **személygépkocsi** száz háztartásra jutó aránya 2000-ben 54 volt, 2016-ban pedig már 63.

3.2. A háztartások fogyasztási kiadásai, a COICOP és a teljes kiadás

A 2008. évi pénzügyi-gazdasági válság kapcsán – ami a lakosság széles rétegeit közvetlenül érintő szociális problémák formájában jelentkezett – az eladósodás problémája az érdeklődés középpontjába került. A következőkben a helyzet jobb megismeréséhez kívánunk hozzájárulni azzal, hogy rávilágítunk egy fontos módszertani kérdésre, a háztartási kiadások jelenleg elfogadott, EU-standardok szerinti számbavételének bizonyos jellemzőire, és bemutatjuk a kiadások ettől eltérő csoportosításából adódó előnyöket.

Jelenleg az Európai Unió országaiban, így hazánkban is az ún. COICOP, vagyis a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozási rendszere képezi a hivatalos statisztika alapját. A felhasználók előtt a nomenklatúra szerint definiált fogyasztási kiadás valódi tartalma vélhetően nem teljes körben ismert, inkább köznyelvi értelemben használatos. Módszertani ismeretek híján fontos hangsúlyoznunk, hogy a COICOP az egyes felhalmozási jellegűnek tekintett lakossági „kiadás” összegeit nem tekinti fogyasztásnak, így azokat nem is veszi figyelembe, ami **a háztartások fogyasztási kiadása és a családok tényleges költségei közé nem tehetünk egyenlőségjelet.**

Ahhoz, hogy sokoldalúbban mutathassuk be a magyar háztartások kiadásszerkezetét, érdemes számolnunk egyes havi rendszerességgel jelentkező, tipikusan havi jövedelemből fizetendő, merev, de nem COICOP-besorolású tételekkel⁴ is. Ilyennek tekintjük és a továbbiakban megfigyelésünk körébe vonjuk **a lakáshitelek törlesztésére, valamint azok kamataira kifizetett összegeket.** Ezek számbavételét azért is tartjuk fontosnak, mert súlyuk a családi költségvetést erősen befolyásolja, esetenként torzítja a folyó fogyasztási kiadások nagyságát és szerkezetét. A lakhatással kapcsolatos kiadások között a következőkben már számolunk ezekkel a tételekkel is, és elemzésünkben a korábbi években már megalkotott, a háztartások teljes kiadásának nevezett hazai fogalmat használjuk. Ez a megközelítés rávilágíthat arra, hogy mely háztartástípusok költségeire hatnak a nagy hitelek torzítóan, illetve hogy kik azok, akik bevételeik egy részét nem tudják COICOP szerinti számbavétel szerint elfogyasztani, így COICOP szerinti kiadásaik és bevételeik között távolság keletkezik. Vélhetően ez nem megtakarításra fordítódik, hanem döntően lakástörlesztésre, vagyis nem szabadon felhasználható tartalék, hanem kötött kiadás, ami számos esetben kockáztatja a folyó fogyasztási kiadásokra fordítható összegeket is.

3.2.1. A lakhatással kapcsolatos kiadások

A könnyebb érthetőség kedvéért összefoglaltuk, hogy milyen tételeket tartalmaznak a COICOP szerinti lakásfenntartási és háztartási energiakiadások, és melyek azok a tételek, amelyekkel a következőkben kiegészítjük azokat, komplexen értelmezve a háztartások lakhatással kapcsolatos kiadásait.⁵

⁴ Az Európai Unióban elsőként az Egyesült Királyságban folytak kísérletek a teljes kiadás megragadására, és a nemzetközi példát követve célszerűnek és időszerűnek tűnik a hazai gyakorlat és fogalomhasználat bővítése.

⁵ A fentiekben túl lehetnek még a háztartásoknak olyan költségei is, amelyeket sem a COICOP-csoportosításnál, sem pedig ebben az elemzésben nem vesszünk figyelembe. Ennek az az oka, hogy ezek a tételek jellemzően nem a folyó jövedelemből, hanem tipikusan megtakarításból, illetve nagyrészt ajándékból, örökségből stb. kerülnek kifizetésre, vagy közvetlenül nem a lakhatás biztosítását szolgálják, ezért a csoportosításból kimarad az építkezésre és ingatlanvásárlásra, vagyis a lakás, ház, föld, telek stb. vásárlására fordított készpénz, az építkezések és korszerűsítések költsége is. Nem vontuk vizsgálatunk körébe a második vagy további ingatlanok után fizetendő jelzáloghitelek törlesztőrészeit sem, mivel azok nem szolgálják közvetlenül a lakhatást.

3.2. tábla

A lakhatással kapcsolatos kiadások definíciója

Lakhatással kapcsolatos kiadások, amelyeket a lakásfenntartási kiadások közé sorol a COICOP

Tényleges lakbér	<ul style="list-style-type: none"> – Állandóan lakott lakás fő-, társ-, albérleti díja, valamint diák- és munkásszálló bérleti díja, – második lakásként funkcionáló lakás és bútorok bérleti díja.
Lakáskarbantartáshoz, javításhoz anyagok és szolgáltatások díja	<ul style="list-style-type: none"> – Festékek, tapéták, a javításhoz vásárolt, egyéb szerelési és építőanyagok, – kisebb javításhoz, folyamatos működéshez, valamint állagmegóváshoz szükséges karbantartó és javító szolgáltatások. Ilyenek például: parketta javítása, szanitercsere, karbantartás, tető, csatorna javítása, központi fűtés éves karbantartása, vakolat kisebb javítása stb.
Vízellátás és egyéb szolgáltatások	<ul style="list-style-type: none"> – Vízdíj, szennyvízelvezetés, – szemétszállítás, – lakásszolgáltatások. Ilyenek például: közös költség, biztonsági felügyeleti szolgáltatások, kéményseprés stb.
Elektromos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok	<ul style="list-style-type: none"> – Elektromos energia, – gáz, – folyékony és szilárd tüzelőanyagok, – központi fűtés, távhő.

Tételek, amelyeket a lakhatással kapcsolatos kiadások között figyelembe veszünk, és amelyeket kizár a COICOP

Lakáscélú jelzáloghitelek és azok kamatai	– Állandóan lakott lakás jelzáloghiteleinek törlesztőrészelei.
---	--

Az egy főre jutó „teljes kiadás” átlagos értéke 1 millió 56 ezer forint volt 2016-ban, **33,6 ezer forinttal haladta meg a COICOP szerint számba vett fogyasztási kiadást, mintegy 3,3%-kal megemelve azt.** A növekedés a gazdasági válság kitörése utáni években volt a legmagasabb (közel 5%-os), 2012-től csökkenő tendenciát mutat. **A teljes kiadás nagysága 2016-ban a lakáshitelt törlesztő háztartásokban 1 millió 77 ezer forint volt, a hitellel nem rendelkezőké ettől 2,4%-al maradt el.** Ténylegesen 527 ezer háztartásnak, benne 1,6 millió személynek volt ilyen hitele, ők egy év alatt háztartásonként 613,1 ezer forintot fizettek vissza kölcsönük után.

3.3. tábla

A háztartások éves egy főre jutó „teljes kiadásainak” megoszlása

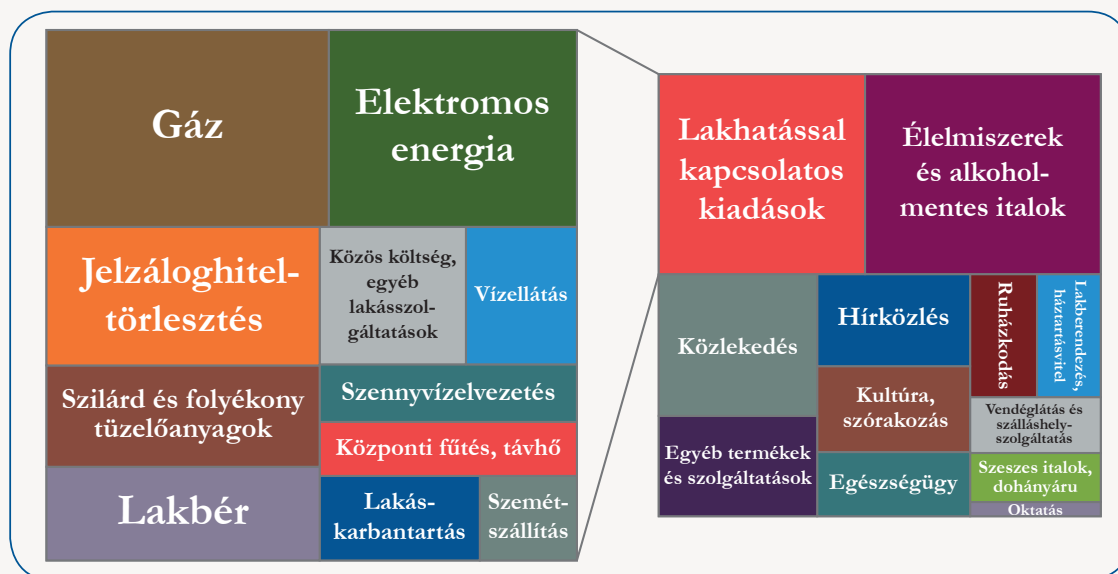
(%)

Megnevezés	2010	2012	2014	2016
Teljes kiadás, ezer forint	804,7	872,0	941,9	1 055,7
Megoszlás				
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	21,9	22,0	22,3	23,4
Szeszes italok, dohányáru	3,1	3,0	3,0	3,2
Ruházat és lábbeli	3,8	3,6	3,6	4,1
Lakhatási kiadások	28,2	28,9	25,8	23,6
ebből: jelzáloghitel-törlesztés	4,0	4,3	3,6	3,2
Lakberendezés, háztartásvitel	3,7	3,5	3,6	3,9
Egészségügy	4,7	4,6	4,8	4,9
Közlekedés	10,6	11,2	12,1	11,1
Hírközlés	5,7	6,2	7,2	7,0
Kultúra, szórakozás	7,5	6,9	6,8	6,5
Oktatás	0,9	0,7	0,8	0,9
Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	3,8	3,3	3,7	3,6
Egyéb termékek és szolgáltatások	6,2	6,0	6,4	7,9
Teljes kiadás	100,0	100,0	100,0	100,0
Növekmény a COICOP-kiadáshoz képest	4,2	4,5	3,8	3,3

A vizsgált időszak alatt a teljes kiadás legnagyobb szeletét a lakhatással kapcsolatos költségek tették ki, amire 2016-ban a lakosság 249,3 ezer forintot fordított. Az összeg több mint fele (51,9%) a háztartási energiaköltség volt, ezt sorban a vízellátás, szemétszállítás és egyéb lakásslolgáltatásokra fordítottak (20,8%), illetve a lakáshitel-törlesztések követték (13,5%). A lakhatással kapcsolatosakra fizetett összegek a válságot követő években dinamikusan nőttek, majd a különböző kormányzati intézkedések és a kedvezőbb kamatkörnyezet hatására mérséklődni kezdtek. 2016-ban a jelzáloghitelt törlesztőknél a teljes kiadás 33,9%-át a lakhatással kapcsolatosak tették ki, ami 0,5 százalékpontos csökkenést jelent az előző évhez és 6,0 százalékpontos visszaesést a 2011-ben mért legmagasabb arányhoz képest.

3.10. ábra

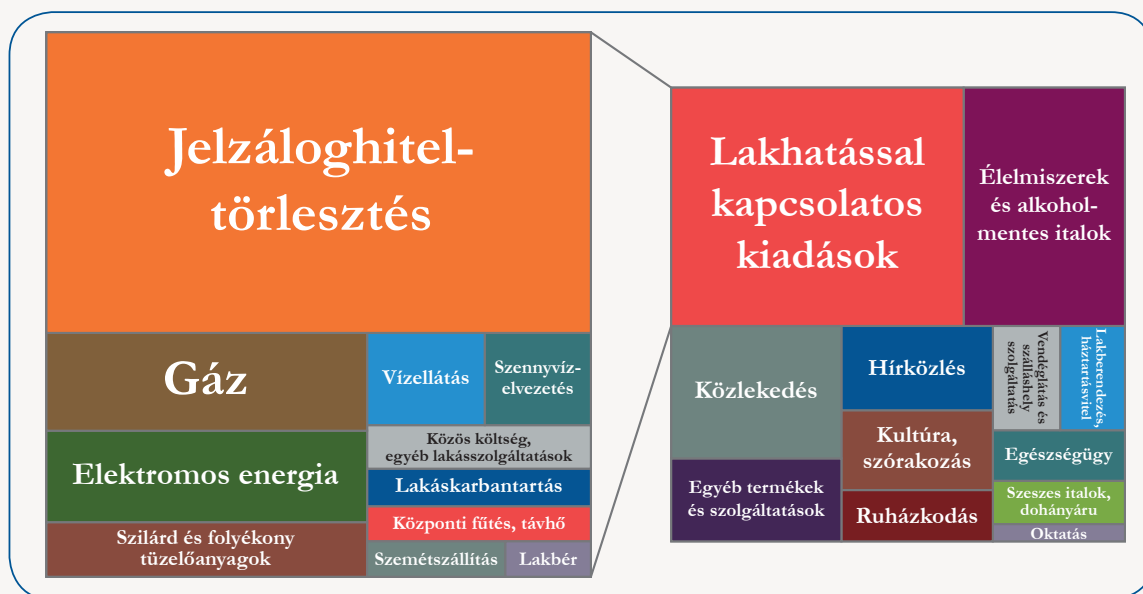
A háztartások teljes kiadásának szerkezete, 2016

A lakhatási kiadások mellett a második legnagyobb tétel az élelmiszerre fordítottak voltak, arányuk 2016-ban a jelzáloghiteleseknél 18,7, a lakáshittel nem rendelkezőknél 24,3%-os volt. Ha a kiadások forintösszegeit vizsgáljuk, akkor a különbség a két háztartástípus között még szembetűnőbb, mert a hiteltörlesztőknek a hitellel nem rendelkezőkkel szembeni feszebb költségvetése az egyéb kiadások visszafogásához vezet. Az élelmiszerre fordított, egy főre jutó 201,2 ezer forintos költésük a törlesztés terheivel nem szembesülőkének mindössze 78,7%-át tette ki. Háztartási energiára 105,8 ezer forintot adtak ki, a hitellel nem rendelkezők kiadásának 79,0%-át. Közlekedésre és szállításra a két háztartástípusban hasonlóan 117 ezer forint körül költöttek, és mivel a jelzáloghitelesek körében magas a gyermekes háztartások száma – ilyen az összes jelzáloghitelt törlesztő több, mint fele (56,7%) –, oktatásra ebben a háztartástípusban élők fizettek ki többet (29,1%-kal).

3.11. ábra

A jelzáloghitellel rendelkező háztartások teljes kiadásának szerkezete, 2016

4. A HÁZTARTÁSOK ENERGIAFELHASZNÁLÁSA

A KSH először 1996-ban, majd 2009-ben hajtott végre felmérést az energiafogyasztásra vonatkozóan, ezt 2015–2016-ban újabb felvétel követte. Utóbbi projekt három ütemben valósult meg: a három hullám során felmérték a háztartások energiafogyasztásának általános jellemzőit, az egyes – a háztartások által – használt energiaforrások végfelhasználási céljait, illetve a lakosság fűtési szokásait is. E fejezetben a felvétel fontosabb eredményeit tesszük közzé.

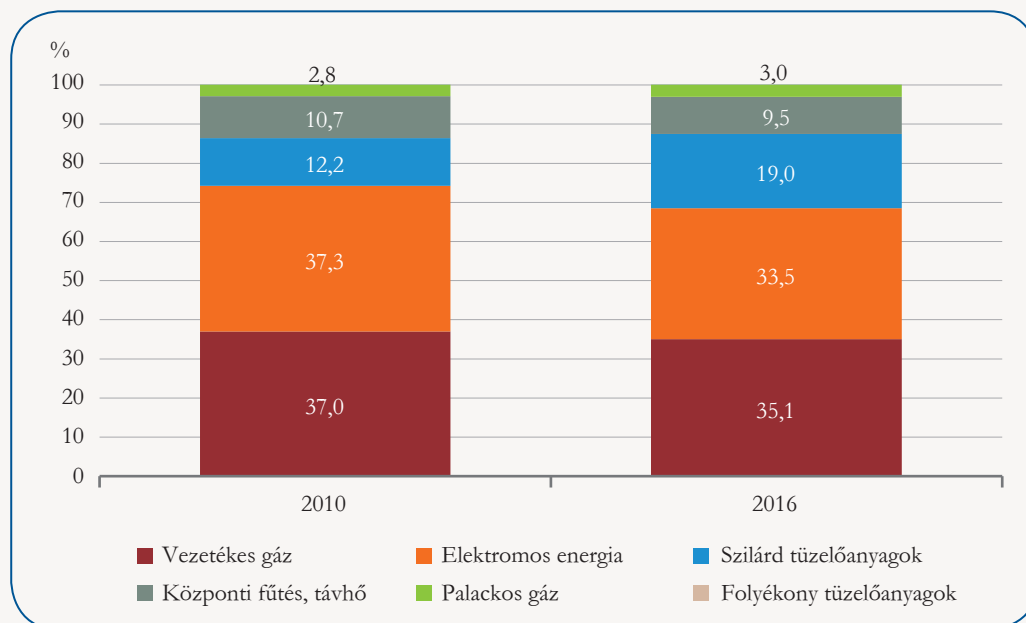
4.1. Az energiafogyasztás szerkezete

A háztartások energiafogyasztásának alakulását több tényező befolyásolhatja, amelyek közül a hazai folyamatokra leginkább az energiapolitikai intézkedések, a lakásépítések, illetve a lakáskorszerűsítések gyakorolhattak hatást.

2010-ben az egy lakosra jutó háztartási energia költségei közel háromnegyed részét nagyjából azonos arányban az elektromos energiára, valamint a vezetékes gázra fordított kiadások képezték (37,3, illetve 37,0%). A többi energiahordozó közül a távhő aránya ekkor a háztartási kiadások 10,7%-át adta (az ezredforduló előtt még 16% körül mozgott az értéke), a szilárd tüzelőanyagokra (főként a tűzifára) fordított költséghányad 12,2% volt. Az elmúlt hat évben a fogyasztási szerkezetben jelentős változások történtek. Mind az elektromos energia, mind a vezetékes gáz részaránya csökkent a háztartásienergia-kiadásokban (előbbié 33,5, utóbbié 35,1%-ra, így 2016-ban legnagyobb hányadban már a vezetékes gázra költöttek a háztartások), ugyanakkor a szilárd tüzelőanyag részaránya közel 20%-ra nőtt. A folyékony tüzelőanyagok használata hazánkban nem elterjedt, a háztartásienergia-kiadásokon belül a 0,01%-ot is alig éri el. A központi fűtésre, távhőre költött kiadások részaránya tovább csökkent 2016-ra (9,5%).

4.1. ábra

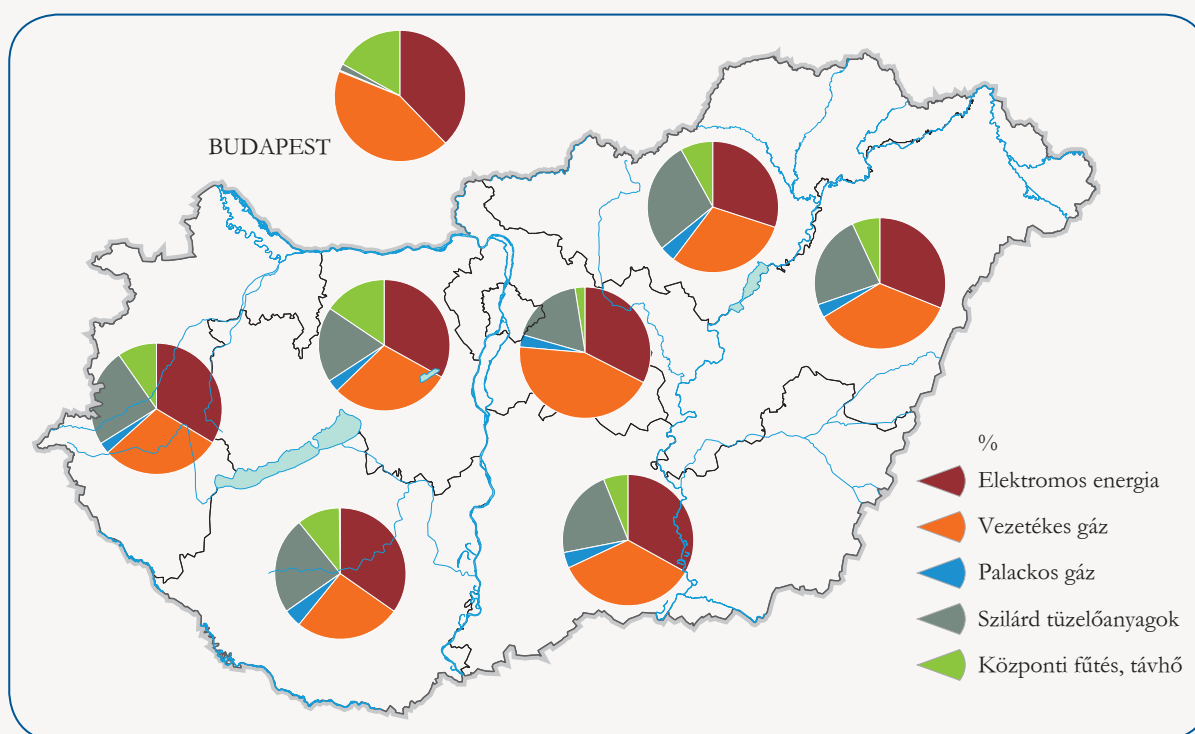
Az egyes energiaforrások részarányának változása a háztartásienergia-kiadásokban

A háztartásienergia-kiadások 2016. évi szerkezetét regionálisan vizsgálva jól érzékelhető különbségek rajzolódnak ki. A legtöbb régióban – Pest megye és Budapest kivételével – az elektromos energiára és a vezetékes gázra fordított kiadások részaránya 60–70% között mozog, a fővárosban viszont ennél jóval magasabb, 81,2% a részesedése e két energiahordozónak a kiadási szerkezetben, de Pest megyében is meghaladja a 75%-ot. Budapesten e mellett a táv- és központi fűtésre fordított kiadások képviselnek még viszonylag jelentős, 16,9%-os arányt, a többi energiahordozó részesedése elenyésző. A fővároshoz képest a vidéki régiókban a szilárd tüzelőanyagokra az energiakiadások magasabb hányada (18,2–27,7%) jut. A központi fűtés és a távhő Budapest mellett Közép-, valamint Dél-Dunántúlon (15,3 és 10,8%) számít az energiakiadások tekintetében jelentősnek. Palackos gázra az egyes régiókban – a főváros kivételével – viszonylag alacsony arányban költöttek a háztartások, az erre az energiahordozóra fordított költségek az energiakiadások 2,9–4,7%-át érintették 2016-ban.

4.2. ábra

Az egyes energiaforrások részaránya a háztartásienergia-kiadásokban, 2016

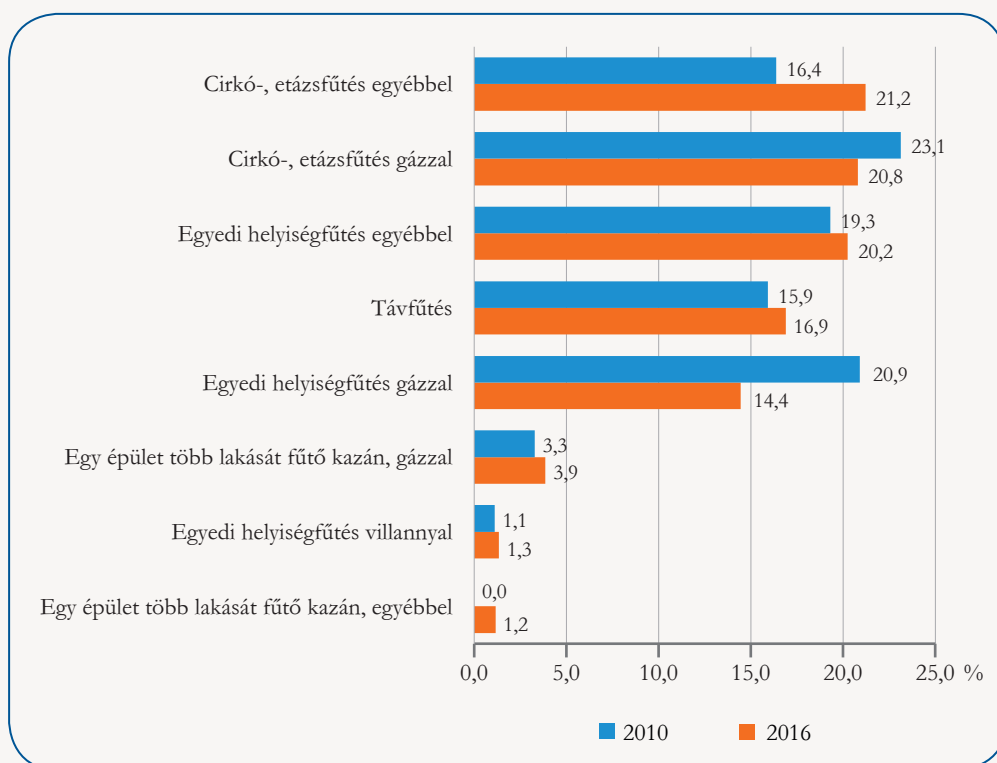
4.2.A fűtési módok változása a háztartásokban

A háztartásokban fűtéshez használt energiahordozók fajtáit alapvetően a lakás kommunális ellátottsága – pl. vezetékes gázzal való ellátottság vagy távhőre való csatlakozottság – határozza meg. A magyar háztartások fűtési módzataiban 2010 óta a legszembetűnőbb változás a gázfűtéssel rendelkező háztartások arányának visszaszorulása volt, a gázfűtést használó háztartások közül egyedül a házközponti fűtéssel bíróké nőtt meg, 0,6 százalékponttal. Az egyedi helyiségfűtés tekintetében a gázzal szemben mind a villany, mind az egyéb (főleg szilárd tüzelőanyagok) energiahordozók részaránya emelkedett. 2016-ban a magyar háztartások 42%-a cirkó- vagy etázfűtésű (emeletenként külön fűthető) lakásban élt, ahol a gáz és egyéb energiahordozók fele-fele arányban oszlottak meg. A távfűtés aránya a 2010. évi 15,9%-ról 1 százalékponttal 16,9%-ra nőtt.

A főbb fűtési módozatok mellett a háztartások – azokban az esetekben ahol nem távhővel fűtenek – részletesen is osztályozhatók a fűtéshez felhasznált konkrét energiahordozók szerint. Csak villanyfűtést ma már a háztartások igen csekély hányada használ (0,9%, kb. 30 000 háztartás), de ugyanígy alacsony az aránya a kizárólag megújuló energiát (nap, talajhő, szél), valamint a villanyt egyéb folyékony vagy szilárd tüzelővel kombináltan használó háztartásoknak is. A 2000-es évek első évtizedéhez képest jelentősen megnőtt viszont a folyékony vagy szilárd tüzelőanyaggal fűtő háztartások aránya (2016-ban 27,1%). A legtöbb háztartásban – bár az egyéb energiahordozók részaránya is nő – napjainkban a gáz a legfőbb fűtési mód, a háztartások kicsivel kevesebb mint fele (44,8%) ezt jelölte meg a lakás fűtéséhez használt energiahordozóként.

4.3. ábra

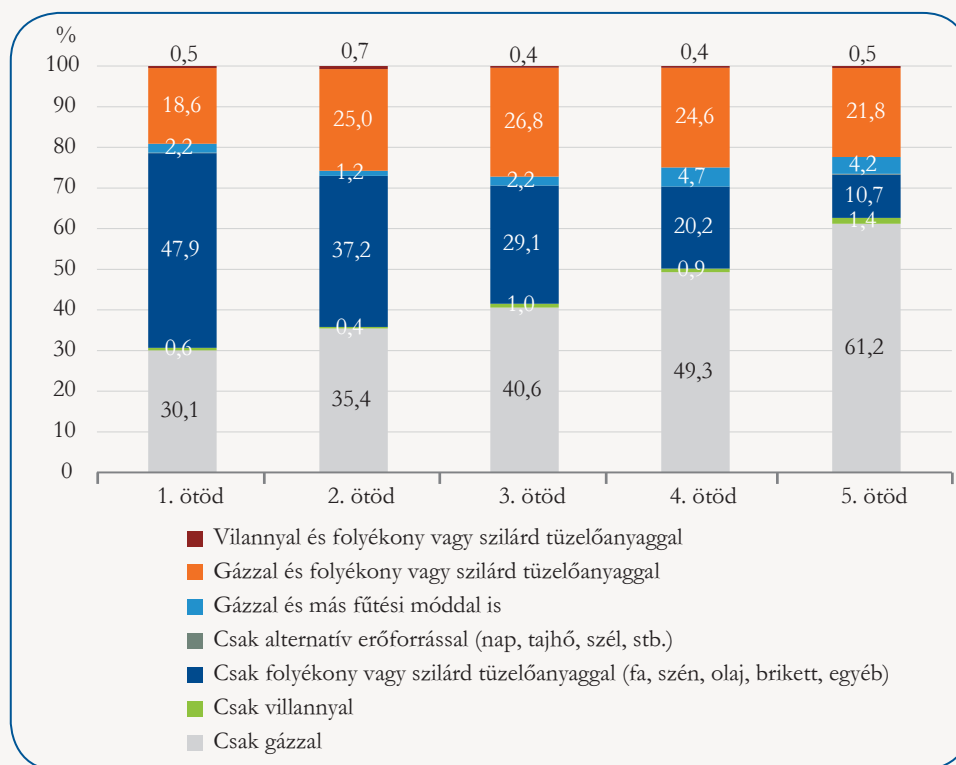
A háztartások fűtési módozatainak megoszlása

A nem távfűtéses háztartásokban a fűtési energiahordozók megoszlása természetesen nem azonos arányban oszlik meg az egyes jövedelmi kategóriákban, a háztartások jövedelmi helyzete hatással van a felhasznált energiahordozókra. Az alsóbb jövedelmi kategóriákba tartozó háztartások nagyobb arányban használnak a fűtéshez folyékony vagy szilárd tüzelőanyagot, és kisebb arányban használnak gázt a felsőbb jövedelmi kategóriába tartozó háztartásoknál. Míg a legalsó jövedelmi ötödbe tartozó háztartások közel fele szilárd és folyékony tüzelőanyagokkal, és kevesebb mint egyharmada gázzal oldja meg a fűtést, addig a legfelső jövedelmi ötödben a háztartások csak egytizede fűt szilárd és folyékony tüzelőanyagokkal és 61,2%-uk gázzal. A gáz és szilárd vagy folyékony tüzelőanyag kombinációja is számottevő, 18,6–26,8%-os arányt képvisel a különböző jövedelmi kategóriákban. Ez a fűtési mód a középső jövedelmi kategóriákban képvisel nagyobb súlyt.

4.4. ábra

**A fűtéshez használt energiahordozók megoszlása
a jövedelmi ötödökben, 2016**

Régiók szerint vizsgálva a fűtési energiahordozók megoszlása szintén jellegzetes különbségeket mutat. Míg Budapesten a nem távfűtéses háztartások 84,4%-ában gázzal fűtöttek, további 6,9%-ukban pedig a gáz mellé villannyt vagy egyéb – nem szilárd – energiahordozót használtak, addig a többi régióban a csak gázfűtéses háztartások aránya 2016-ban nem érte el a 45%-ot. A fővárosban kirívóan alacsony a folyékony vagy szilárd tüzelőanyagok használata (mindössze a háztartások 1,8%-ában), ezzel szemben a vidéki régiókban – különösképp Dél-Dunántúlon, ahol 48,9% a részesedésük – a háztartások több mint negyedében ezek az energiahordozók biztosítják a fűtést. A gáz és szilárd tüzelők kombinációjának aránya Észak-Alföld és Észak-Magyarország régióban a legmagasabb, 32,8, illetve 31,9% (kb. 150 ezer háztartás), Dél-Dunántúlon pedig a legalacsonyabb (18,3%).

4.3. Az energiahordozók végfelhasználási céljai

A lakossági felhasználás alapján fontosabbnak ítélt (áram, gáz, PB-gáz, tűzifa) energiahordozókat végfelhasználási céljaik alapján fűtésre, melegvíz-előállításra, hűtésre, illetve főzésre használhatják a háztartások. Az egyes végfelhasználási célokat 2016-ra vonatkozóan ebben a rövid alfejezetben energiahordozók szerint osztályoztuk. Az elektromos áram felhasználása országos szinten többnyire nem korlátozódik egy célra, a háztartások csaknem fele (49,9%) egynél több célra használja azt – ez többnyire a melegvíz-előállítást és a főzést jelenti. A háztartások nagyjából egyötöde (mintegy 900 ezer háztartás) csak melegvíz-előállításra használja az elektromos áramot, míg további 23,2% semmilyen végfelhasználási célt nem jelölt meg. Ezekben a háztartásokban az áramhasználat kizárólag a világításra korlátozódik.

A vezetékes gáz valamely, a fentebb említett célokra való felhasználása a magyar háztartások 73,8%-ában (3 056 ezer háztartás) valósult meg a tavalyi évben. A földgázra és a villamos energiára egyaránt jellemző, hogy a legtöbb magyar háztartás (58,1%) több célra hasznosítja. A gázt több célra is használó háztartások több mint fele mindhárom végfelhasználási célt megjelölte (főzés, fűtés, meleg víz),

további 36,3% pedig fűtésre és főzésre használja a földgázt. Fűtésre és melegvíz-előállításra a lakosság 8,0, főzésre és melegvíz-előállításra 4,1%-uk használja ezt az energiahordozót.

A palackos (PB) gáz felhasználása országos szinten kevésbé elterjedt, ám így is a háztartások közel egyötöde jelölte meg, hogy valamilyen célra használja. A PB-gázt használó lakosság viszonylag nagy hányada (82%) kizárólag főzni szokott a palackos gázzal, 14,9%-uk több célra is felhasználja. A többcélú felhasználás közül kiemelkedik a melegvíz-előállítás és a főzés kombinációja, valamint közel 32 ezer háztartás fűtésre és főzésre használja ezt az energiahordozót.

A tűzifa lakossági célú felhasználása az utóbbi években egyre növekvő tendenciát mutat, a legutóbbi eredmények szerint a háztartások 42,3%-a (1 millió 750 ezer háztartás) használja ezt a megújuló energiát valamilyen végfelhasználási célra. A használók közül több mint 1,5 millió háztartásban kizárólag a fűtést biztosítja a tűzifa (vagy csak ezzel fűtenek, vagy mással – főleg gázzal – kombináltan használják), míg közel 200 ezer háztartás egynél több célra is hasznosítja a fát. A többcélú felhasználás közül gyakorlatilag majdnem minden háztartás a fűtés és melegvíz-előállítás kombinációját jelölte meg (a több célra használók 93,1%-a, kb. 176 ezer háztartás); fűtésre és főzésre 6,1%-uk, miközben mindhárom célra csupán 0,7% – mindössze 1400 háztartás – hasznosítja a tűzifát.

5. SZUBJEKTÍV JÓLLÉT

A szubjektív jóllét mutatói az egyén megélt életminőségét, az életére, valamint annak meghatározó területeire vonatkozó elégedettségét, egyéni értékelését mérik társadalomstatistikai módszerekkel. A szubjektív jelző arra hívja fel a figyelmet, hogy az indikátorok az egyén személyiségében rejlő, belső állapotára vonatkoznak és annak deklaratív értékelését számszerűsítik, szemben az anyagi jólétet leíró mutatókkal, amelyek az egyén életkörülményeinek külső, tényszerű, objektív jellemzőit mutatják. A szubjektív jóllét vizsgálatakor az egyén megélt életminőségére koncentrálnunk, az egyén mentális egészségét, jellemző érzelmi állapotait, életelégedettségét mérjük.

Az OECD definíciója szerint a szubjektív jóllét az embereknek a velük történt eseményekkel, a szervezetükkel, a gondolataikkal és az életkörülményeikkel, összességében az életükkel kapcsolatos különböző értékelések gyűjtőfogalma. A szubjektív jóllét területének kulcsváltozója az étellel való elégedettség, valamint a különböző jellemző érzelmi állapotok, amelyek segítségével az egyén mentális közérzetéről szerezhetünk információkat.

A jóllét, azon belül is a szubjektív jóllét mérésével kapcsolatban a 2009-ben megjelent Stiglitz-jelentés javaslatokat fogalmazott meg a statisztikai hivatalok számára. Emellett az Európai Unió *GDP and beyond* programja szintén előtérbe helyezte a társadalom „rejtett közérzetére” vonatkozó mutatók vizsgálatát. Az új kihívásoknak eleget téve az Eurostat a 2013-as, minden tagállamra kötelező EU-SILC-lakossági adatfelvételébe beépített egy, az egyének szubjektív jóllétére vonatkozó, 23 kérdésből álló modult. A kérdőívre 16 éves és annál idősebb lakosok válaszoltak. Felismerve a jóllét, azon belül is a szubjektív jóllét vizsgálatának fontosságát az életszínvonal, életminőség leírásában, a Központi Statisztikai Hivatal kiemelt figyelmet fordít a magyar lakosság szubjektív jóllétének mérésére. A 2017-es adatfelvétel esetén néhány kiemelt szubjektív változó lekérdezése történt meg: az étellel, az anyagi helyzettel való elégedettség, valamint az általános bizalomra és a biztonságérzetre vonatkozó kérdések. A részletes jóllétre vonatkozó kérdésblokk felvétele legközelebb 2019-ben várható.

5.1. Az étellel való elégedettség

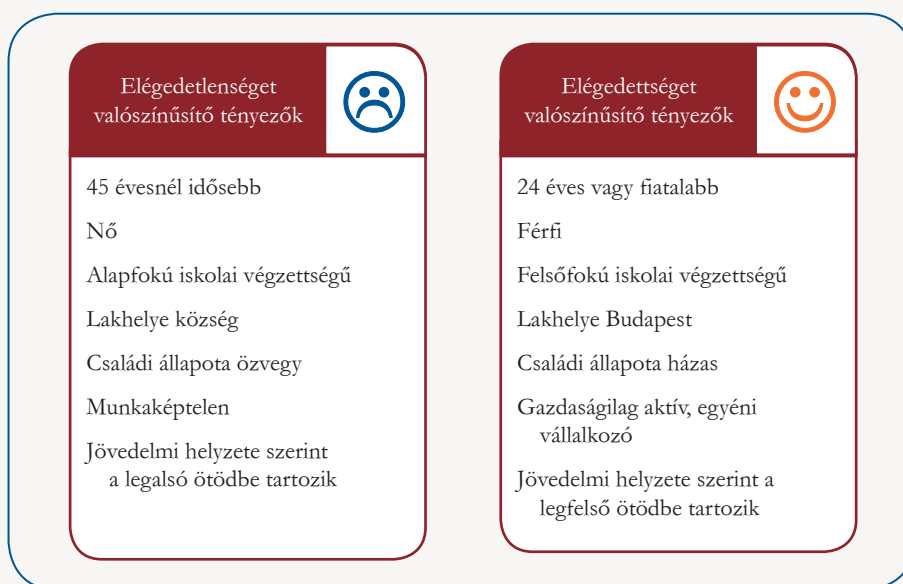
Az étellel való általános elégedettségre vonatkozó kérdés a szubjektív jóllét vizsgálatának kulcsváltozója, amelynek eredményei egyszerűen magyarázhatók és könnyen érthetőek. A megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljes mértékben elégedett). A válaszok átlagértéke 2017-ben a 16 éves és annál idősebb lakosságra 6,09 pont volt, gyakorlatilag megegyezik a korábbi években mért átlagértékekkel (2013: 6,11; 2015: 6,10; 2016: 6,10). A 16 éves és annál idősebb magyar lakosság étellel való elégedettsége összességében tehát stabil, változatlan szintet mutat az elmúlt évekre visszatekintve.

Az adatfelvétel mintamérete és a kutatásban felvett igen nagyszámú demográfiai és életkörülményeket leíró háttérváltozó vizsgálata lehetőséget ad arra, hogy a vizsgált népességre vonatkozó középértékek mögé nézve feltárjuk a társadalom egyes csoportjaira jellemző életelégedettséget, az egyes változók mentén kirajzolódó különbségeket. Elsőként arra keressük a választ, hogy hazánkban kik az életükkel igazán elégedettek, és kik azok, akik a legkevésbé.

A vizsgált változók közül az életkor esetében mutatkozott a legerőteljesebb összefüggés az étellel való elégedettséggel. Az életelégedettség a fiatalok körében a legmagasabb, az életkor előrehaladtával fokozatosan csökken. Míg a 16–24 évesek átlagosan 6,75 pontosra értékelték elégedettségüket, addig a 75 évesek vagy annál idősebbek csupán 5,29-re. A kirajzolódó életkori lejtő a korábbi évek adatain is megfigyelhető volt.

5.1. ábra

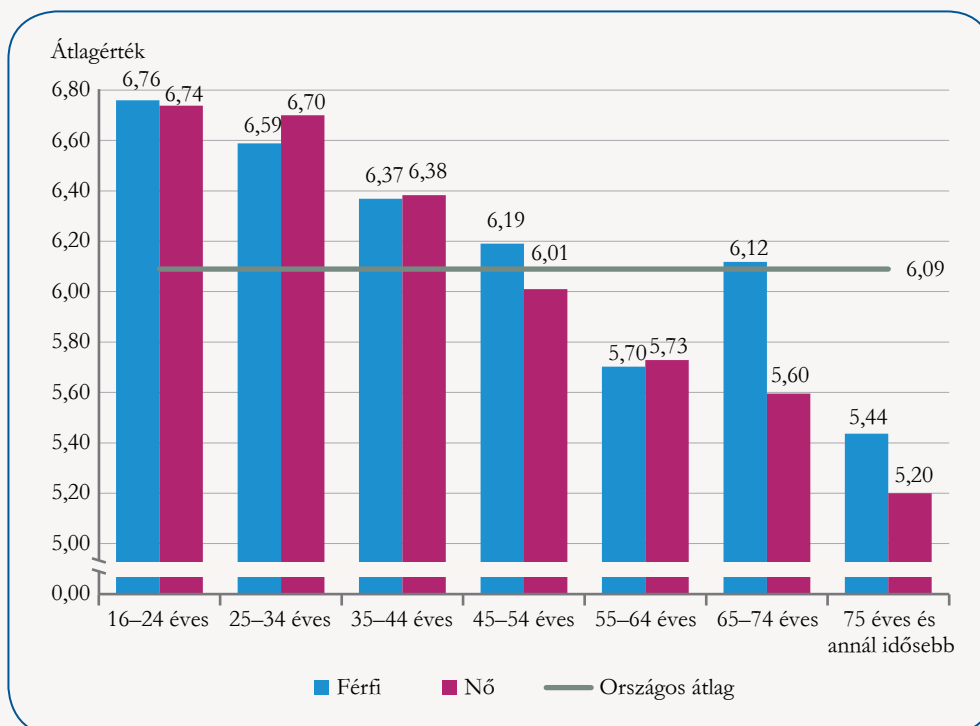
Az étellel való elégedettséget és elégedetlenséget valószínűsítő tényezők

Nemek szerint ugyan a férfiak elégedettsége magasabb, mint a nőké (előbbieké 6,18, utóbbiaké 6,02 átlagpont), a korcsoport bevonásával már nem minden esetben. A nők 25–34 éves korban elégedettebbnek mondhatók, ám a többi évben a férfiakkal megegyezően vagy kevesebbre értékelték étellelégedettségüket.

5.2. ábra

Az étellel való elégedtség átlagértékei nem és korcsoport szerint, 2017

A legmagasabb iskolai végzettség növekedésével párhuzamosan emelkedik az étellel való elégedettség átlagértéke is. A korábbi évekhez megfelelő tendencia figyelhető meg 2017-ben is: míg a legelégedetlenebbek a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők (5,27), addig a felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek a legelégedettebbek (7,03). A legnagyobb lépcső az érettségivel nem rendelkezők (5,74) és az érettségizettek között van (6,39).

A munkaerőpiaci helyzet szempontjából a munkahellyel rendelkezők közül az egyéni vállalkozók a legelégedettebbek az életükkel (6,88), ennél egy kicsit alacsonyabb az átlagpont az alkalmazásban állók körében (6,49). A munkahellyel nem rendelkező csoportokból a tanulók elégedettsége kimagasló, ők minden más csoportnál elégedettebbek (7,21). A legelégedetlenebbek az egészségügyi okból munkaképtelenek (4,35), őket néhány századponttal előzik csak meg a munkanélküliek (4,39). Ezek alapján elmondható, hogy a mentális állapotra a munkaképtelenség, munkanélküliség igen nagy hatással lehet.

Településtípus szerint vizsgálva a lakosság étellel való elégedettségét elmondható, hogy a megyei jogú városokban, illetve megyeszékhelyen élők számoltak be a legmagasabb elégedettségről (6,28), őket követik a budapesti lakosok (6,24). A kisebb városok lakói (6,08), de leginkább a községben élők (5,88) étellel való elégedettsége, elmarad az országos átlagértéktől.

Az elmúlt években az étellel való elégedettség tekintetében többször változott a régiók sorrendje. 2013-ban a Nyugat-Dunántúlon élők, 2015-ben a Közép-Dunántúlon élők, 2016-ban a Dél-Alföldön élők voltak a legelégedettebbek, idén újra a Közép-Dunántúlon élők vallották a legelégedettebbnek magukat.

5.1. tábla

Régiók sorrendje az étellel való elégedettség átlagértékei szerint

Régió	Sorrend és átlagérték							
	2013		2015		2016		2017	
Közép-Dunántúl	2.	6,32	1.	6,49	2.	6,35	1.	6,33
Dél-Alföld	2.	6,32	3.	6,32	1.	6,42	2.	6,27
Nyugat-Dunántúl	1.	6,38	2.	6,38	3.	6,21	3.	6,26
Közép-Magyarország	5.	6,10	5.	6,02	5.	6,05	4.	6,17
Észak-Alföld	4.	6,13	4.	6,12	4.	6,19	5.	6,14
Dél-Dunántúl	6.	6,03	7.	5,75	7.	5,67	6.	5,71
Észak-Magyarország	7.	5,90	6.	5,79	6.	5,77	7.	5,59

5.2. Bizalom

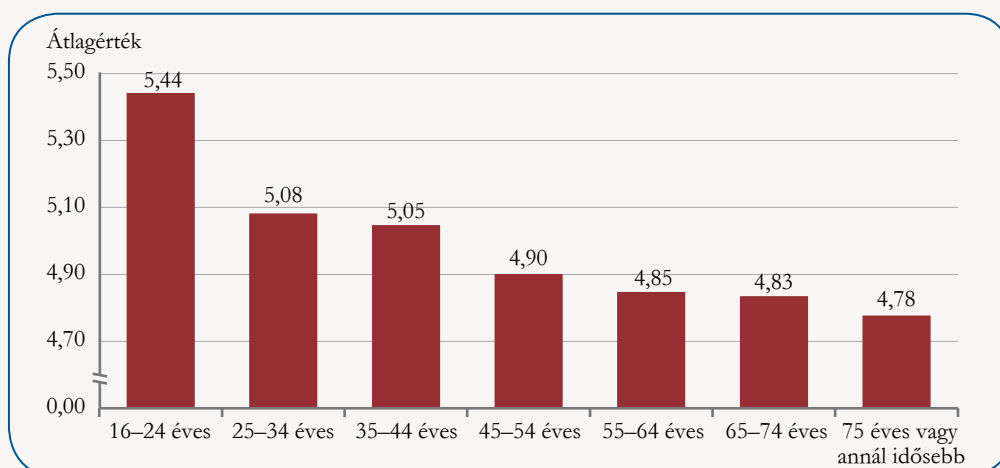
Az egyén tágabb társas környezetével való interakcióját befolyásolja az emberekbe vetett bizalma. A személyes kapcsolatrendszer építéséhez, új ismeretségek létrejöttéhez elengedhetetlen a nyílt, bizalmat megelőlegező odafordulás.

Az emberekbe vetett bizalom az összes szubjektív változó közül a legalacsonyabb átlagértéket mutatja a 0-tól 10-ig terjedő skálán. A teljes lakosságra számított középérték 2017-ben 4,97 volt, ez az előző évek legalacsonyabb értéke. 2013-ban volt a legmagasabb a bizalom átlagértéke (5,30), ami az azt követő években megegyezett (5,00).

Az emberekbe vetett általános bizalomnak az életkor függvényében történő vizsgálati eredménye a korábbi években eltért a más változóknál tapasztalt folyamatos életkori lejtő jellegtől, azonban 2017-ben tisztán kivehető a csökkenő tendencia. A fiatalok jobban megbíznak embertársaikban: a 16–24 éves korosztályba tartozók esetén a legmagasabb (5,44), miközben a 75 évesek és annál idősebbek körében a legalacsonyabb (4,78) a bizalmi érték. Az életkor előrehaladtával fokozatosan csökkenő átlagértékek tekintetében a legnagyobb lépcső a 16–24 évesek (5,44), valamint a 25–34 évesek között figyelhető meg (5,08).

5.3. ábra

Bizalom az emberekben korcsoportok szerinti bontásban, 2017

A legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint tendenciózus különbségek mutathatók ki: minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál inkább jellemző a nagyobb bizalom. A legmagasabb érték a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében található (5,46), míg a legalacsonyabb a legfeljebb 8 általánost végzettek körében (4,63). A középfokú végzettséggel rendelkező lakosság tekintetében az érettségi nélküli végzettséget szerzettek átlagosan 4,79-re, az érettségizettek 5,07-re értékelték bizalmukat.

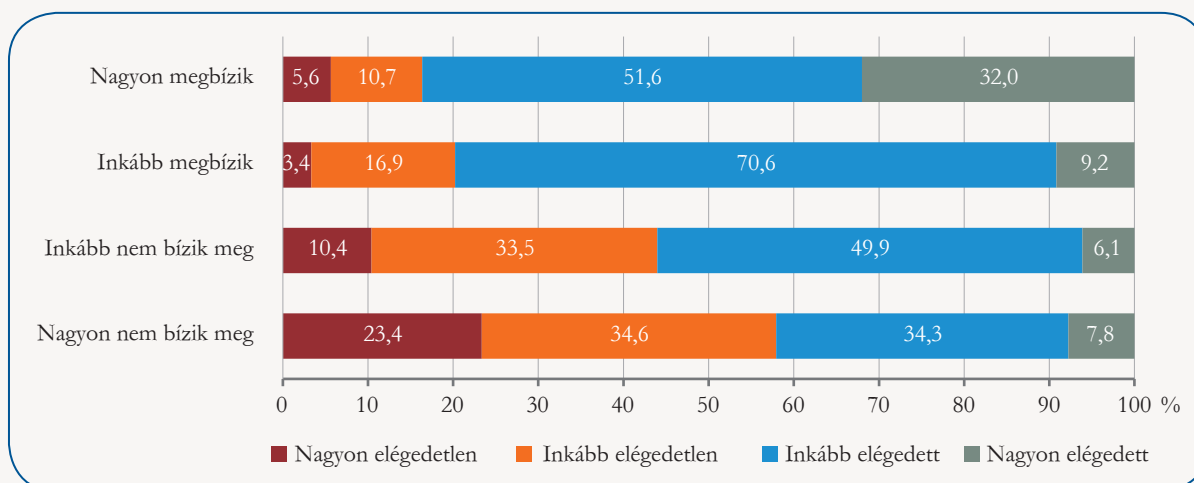
Az emberekbe vetett bizalom területi különbségeit vizsgálva elmondható, hogy a Budapesten élő lakosság körében a legmagasabb a bizalom átlagértéke (5,21), őket követik a megyeszékhelyeken, megyei jogú városokban élők (5,15). Az előző évhez hasonlóan idén is a kisvárosokban élők bíznak a legkevésbé egymásban (4,71), a községben élők pedig 4,97-re értékelték bizalmukat.

5.3. Az étellel való elégedettség és az emberekbe vetett bizalom kapcsolata

Igen erős összefüggés mutatkozik meg az étellel elégedettség, valamint az emberekbe vetett bizalom tekintetében. Az alábbiak szerint vizsgáltuk a kapcsolatukat: mivel az étellel való elégedettséget és az emberekbe vetett bizalmat is egy 0-tól 10-ig terjedő skálán mértük, mindkét esetben 4 egyforma kategóriát alakítottunk ki. Az első kategória a nagyon nem bízik meg, vagy nagyon elégedetlen (0–3-as értékig), a második az inkább nem bízik meg vagy inkább elégedetlen (4–5), a harmadik az inkább elégedett vagy inkább megbízók (6–7), végül a negyedik kategória a nagyon megbízók, nagyon elégedettek (9–10). Ezek alapján elmondható, hogy akik inkább elégedetlenek életükkel, azok között vannak a legnagyobb arányban olyanok, akik legkevésbé bíznak meg embertársaikban. Ezzel szemben azok, akik nagyon elégedettek az életükkel, a legnagyobb arányban bíznak meg nagyon embertársaikban.

5.4. ábra

Az étellel való elégedettség és az emberekbe vetett bizalom kapcsolata

5.4. Biztonságérzet közterületen

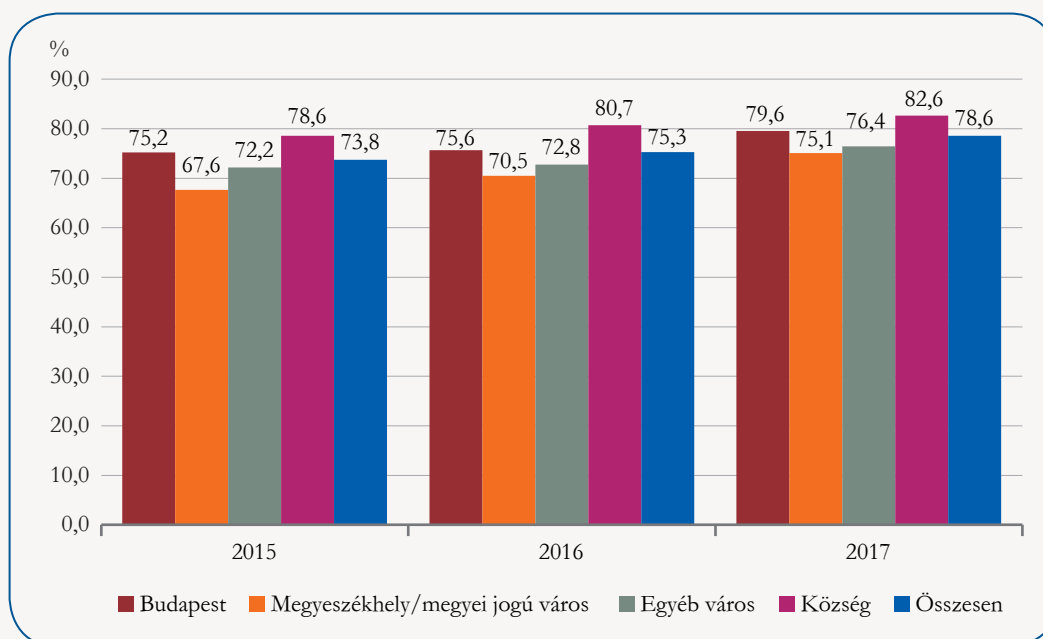
A lakóhely környéki közterületen való biztonságérzet az egyén szűkebb környezetében való általános bizalma, illetve a lakóhely állapota által befolyásolt. A félelem és a szorongás negatív hatása a közérzetre egyértelmű. Emellett az életminőségre áttételes befolyása is van, hiszen sötétedés után az utcán való közlekedéstől való félelem erős visszatartó hatás lehet társas, kulturális rendezvények látogatásától, esti szabadidős programokon, sporttevékenységeken való részvételtől.

A kérdés, hogy mennyire érzi magát biztonságban sötétedés után, ha a lakóhelye környékén sétál, négy válaszlehetőséget kínál fel, ezek a következők: „nagyon biztonságban érzem magam”, „elégé biztonságban érzem magam”, „egy kicsit veszélyben érzem magam”, „nagyon veszélyben érzem magam”.

A lakosság biztonságérzete Magyarországon 2013 óta folyamatos javulást mutat. Míg 2013-ban a válaszadók 64,7%-a számolt be arról, hogy biztonságban érzi magát sötétedés után az utcán, addig a 2015. évi felmérésben ez az arány 73,8%-ra nőtt, 2016-ban 75,3% volt, végül 2017-re 78,6%-ig emelkedett. Bár településtípus szerinti bontásban a községben élők esetén a legmagasabb azok aránya, akik biztonságban érzik magukat (82,6%), az elmúlt évekre kimutatható változás mértéke Budapesten a legerőteljesebb, 2017-ben a budapesti lakosok 79,6%-a nyilatkozott úgy, hogy inkább biztonságban érzi magát.

5.5. ábra

A lakosságon belül azok aránya, akik inkább biztonságban érzik magukat közterületen sötétedés után, településtípus szerint

Régiók tekintetében a Nyugat-Dunántúlon (87,6%) kiugróan magas azok aránya, akik biztonságban érzik magukat közterületen. Észak-Magyarországon a legrosszabb a helyzet, ahol a megkérdezettek 30,5%-a válaszolta, hogy kisebb vagy nagyobb mértékben, de veszélyben érzi magát sötétedés után egyedül az utcán. Az elmúlt években is azonos mértékű volt a megoszlása a biztonságérzetnek, ám összességében évről évre javulás tapasztalható.

Fogalomtár

Háztartás: olyan személyek összessége, akik – függetlenül a rokoni kapcsolatoktól – egy jövedelmi, illetve fogyasztói közösséget képeznek, folyamatos életviteli költségeiket részben, vagy egészben közösen viselik. A háztartás fogalma nem azonos a családdal, nem jogi, mint inkább gazdasági tartalmú. Az esetek túlnyomó többségében egy család képez egy háztartást (szülők vagy szülő egy vagy több gyermekkel, házaspár gyermek nélkül), de háztartást alkothatnak oldalági, le- vagy felmenő rokoni kapcsolatban álló személyek is (testvérek, nagyszülő unokával, stb.). Élhetnek közös háztartásban rokoni kapcsolatban nem álló személyek (például két barátnő), de egy személy is háztartásnak tekintendő, ha egyedül gazdálkodik. A háztartáshoz tartozónak tekintjük az ideiglenesen távol élő diákokat, munkavállalás miatt távollévőket azokban az esetekben, mikor ellátásukról döntően a megfigyelt háztartás gondoskodik, illetve utóbbiak esetében, ha jövedelmükkel alapvetően hozzájárulnak a háztartási kiadásokhoz. (Az alkalmazott definíció eltér a népszámlálásban használatos meghatározástól.)

Referenciaszemély (főkereső): a háztartás tagjai közül a legmagasabb jövedelemmel rendelkező személy.

Aktív háztartások azok, amelynek tagjai között van legalább egy aktív kereső (alkalmazásban álló, szövetkezeti tag, egyéni vállalkozók, társas vállalkozások tagjai, alkalmi munkások, napszámosok, segítő családtagok, kivéve, ha ezt a tevékenységet nyugdíjasként végzik).

Inaktív háztartások azok, amelyek tagjai között nincs egyetlen aktív kereső tevékenységet folytató személy sem (például munkanélküli-ellátásban részesülők, gyedben, gyesen lévők, öregségi vagy rokkantsági nyugdíjasok, járadékosok, szociális segélyezettek stb.). Ezen belül a háztartás összetétele alapján megkülönböztethető a nyugdíjas (ahol a háztartásban van nyugdíjas), és az egyéb inaktív háztartások (ahol a háztartásban nincs nyugdíjas) csoportja.

Nyugdíjas háztartások azok, amelyeknek van nyugdíjas tagja, de nem él közöttük egyetlen aktív kereső sem.

Jövedelmi tizedek: a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett tizedei.

Jövedelmi ötödök: a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett ötödei.

Medián ekvivalens jövedelem: a teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorba rendezése után a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, vagyis hozzá képest pontosan ugyanannyinak van kevesebb, illetve több jövedelme.

OECD 2 fogyasztási egységkulcs: az első felnőtt 1 egységet, minden további felnőtt 0,5 egységet, a 14 év alattiak pedig 0,3 egységet képviselnek.

Relatív szegénységi küszöb: a medián ekvivalens jövedelem 60%-a nemzeti valutában, euróban, továbbá vásárlóerő-egységen (PPS) kifejezve az egyszemélyes háztartásokra, valamint a két felnőtt és két gyermeket tartalmazó háztartásokra vetítve.

Relatív jövedelmi szegénységi arány: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya.

Anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik az anyagi nélkülözés, akikre az alábbi 9 problémából legalább 3 jellemző: 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van; 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya; 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival; 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel; 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval; 9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal.

Súlyos anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik a súlyos anyagi depriváció, akikre a fenti 9 problémából legalább 4 jellemző.

Munkaintenzitás: a háztartásban élő összes munkaképes korú személy referenciaév során munkával töltött idejét viszonyítja az elméletileg munkával tölthető összes időhöz. Értéke 0 és 1 között lehet. A 0 jelentése, hogy senki sem dolgozott, az 1 jelentése, hogy mindenki teljes munkaidőben dolgozott az egész év során.

Nagyon alacsony munkaintenzitás: a 0 és 59 év közötti népességen belül azon személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) felnőttek az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb mint 20%-át töltötték munkával. Ez esetben a munkaintenzitás értéke 0,2-nél nem nagyobb.

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya: azon személyek aránya a teljes népességben, akik vagy a relatív jövedelmi szegénység vagy a súlyos anyagi depriváció vagy a nagyon alacsony munkaintenzitás közül egyben vagy többen érintettek.

Szegénységi rés: a szegények medián ekvivalens jövedelmének és a szegénységi küszöbnek a különbsége a relatív szegénységi küszöb százalékában kifejezve.

Gini-mutató: a jövedelemkoncentráció egyik lehetséges aggregált statisztikai mutatószáma, 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Ha a Gini-koefficiens értéke 0, akkor mindenki egyenlő összeggel rendelkezik a sokaságban, azaz teljes az egyenlőség. Ha viszont értéke 1, akkor a sokaságban egyetlen személy kezében koncentrálódik az összes jövedelem, ekkor teljes egyenlőtlenségről beszélünk. A Gini-mutató szemléletesen a Lorenz-görbe grafikus ábrázolásával jeleníthető meg. Ha a kumulált népességet és az általuk birtokolt kumulált jövedelmeket Lorenz-görbéként ábrázoljuk, akkor a Gini-koefficiens a Lorenz-görbe és a teljes egyenlőséget szimbolizáló 45 fokos egyenes közötti területtel arányos. (A 0,4–0,5 körüli Gini-érték az egyenlőtlenség viszonylag magas szintjét jelenti, a 0,2 körüli érték pedig viszonylag egyenletes jövedelemeloszlást mutat.)

S80/S20 (jövedelmi ötödök aránya): az ekvivalens jövedelmek eloszlásában a felső 20 és az alsó 20% jövedelemátlagának hányadosa.

Jövedelmi rétegek: a medián ekvivalens jövedelem százalékában meghatározott csoportok. *Alsó réteg:* a mediánjövedelem 50%-ánál kevesebb jövedelmük van. *Alsó-közép réteg:* a mediánjövedelem 50–80%-a közötti jövedelmük van. *Középréteg:* a mediánjövedelem 80–120%-a közötti jövedelmük van. *Felső-közép réteg:* a mediánjövedelem 120–200%-a közötti jövedelmük van. *Felső réteg:* a mediánjövedelem 200%-nál több jövedelmük van.

Tartós szegénységi arány: azon személyek aránya, amelyek az adott évben és a korábbi három év során legalább kétféleképpen az ekvivalens rendelkezésre álló háztartási jövedelem alapján a szegénységi küszöb alá esnek.

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjen velünk kapcsolatban!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789